Heleco

Pres-organo de:
Astura Esperanta-Asocio

Numero 85 Julio 2010

2010: JAKOBA JARO

PILGRIMOJ AL KOMPOSTELO

Heleco
Pres-organo de: Astura Esperanta-Asocio
Numero 85 Julio 2010

Astura Esperanta-Asocio
Sidejo: strato **Tomás y Valiente**, 1 -2ª etaĝo
33201-GIJÓN (ASTURIO-HISPANIO)
Interret-paĝo: http://uica.info/esperanto
Retadresoj: easturias@telecable.es
mailto:esperanto@uica.info

Astura Esperanto-Asocio estas esperantista rondo kiu plenumas sian rolon favore al la disvastigado de la **Internacia Lingvo** unualoke en nia urbo, Gijón, kaj ankaŭ, leŭeble, en tiuj partoj de la Asturia regiono, kie ne ekzistas lokaj grupoj de **Esperanto**.
Nia agado disvolviĝas kadre de: **Cátedra JOVELLANOS de Extensión Universitaria**

Enhavo **Paĝo**

Enhavo	Paĝo
ASTURA ESPERANTA ASOCIO.- Dumjara vivo de la E-rondo	3-8
Informoj pri Esperanto	9-10
Historio de AEA en HELECO	11-13
2010: Jakoba jaro.- Kompostelo kaj ties pilgrim-vojo	14
Apostolo Sankta Jakobo.- La legendo	15
Apostolo Sankta Jakobo.- La historio	16-17
Prisciliano	18-19
Asturia Regno	20
Kompostelo Jakoba urbo	21
Sankta Jakobo Maŭro-buĉisto	22-23
La Vojo al Kompostelo kaj ties pilgrimintoj	24-25
Konstru-arto apud la Vojo	26-27
La gardistoj de la Vojo	28
Pilgrim-dekadenco	29
La nuntempa pilgrimado	30-31
Ĉiuj vojoj kondukas al Kompostelo	32-33
La anser-ludo kaj la Jakoba Vojo	34
Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-vojo al Kompostelo	35-38
Esperanto kaj tradukado	39-42
Esperanto: la fina venko	43-46
Delikata vango-frapo de Brazilo al la mondo	47-48
Kuirante kun Pilar	49
Poezia angulo	50
Irena Sendlerova	51
Eta moko pri Mezepoko	52

Astura Esperanta Asocio

DUMJARA VIVO DE LA E-RONDO

Pasis preskaŭ unu jaro ekde la publikigo de la antaŭa numero de ĉi tiu revuo. Ĝi estis speciala, centpaĝa numero, ĉefe dediĉita al la raportado pri la cent-jara historio de la esperantismo en Gijón kaj en Asturio. De tiam ni publikigis ankaŭ tri numerojn de la **Informilo** de nia E-grupo. Tiu informilo, same kiel la revuo mem, estas prezentata en nia ret-paĝo, adreso:
http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/
En la raportado de la antaŭa jara periodo ni jam informis pri la eĥo kiun nia Centjaro havis en la urba kaj provinca presaro. Restas al ni nur mencii la intiman celebradon kiun faris la geesperantistoj de Asturio. La gesamideanoj de Gijón kaj Avilés renkontiĝis la 29an de aŭgusto por partopreni fratan vespermanĝon en la bieno de iu membro de **AEA**, en kampara medio ne malproksime de Gijón. Antaŭ la festeno, la Prezidanto de **Astura Esperanta Asocio**, Carlos E. Carleos, legis salutmesaĝon substrekante la neceson daŭre laboradi por la disvastigado de la Internacia Lingvo en mondo kie la malfacilaĵoj, eĉ se nuntempe ne estas tiel gravaj kiel en pasintaj epokoj, tamen la cirkonstancoj estas sufiĉe kontraŭaj al la ideoj kaj projektoj kiel ties de nia esperantista celo.
Jen ĝia teksto:
Geamikoj, gesinjoroj: Ni dankas vin pro veni celebri kun ni la unuan jarcenton de Astura Esperanta Asocio. Ni memoru ankaŭ pri tiuj samideanoj kiuj akompanis nin en multaj karaj okazoj, sed ne povas esti hodiaŭ inter ni.
Laŭ la homa temposkalo, unu jarcento povas esti longa aŭ mallonga periodo. Laŭ la lingva historio, ĝi estas nur momento, kaj tial, ni konsideru nian karan Esperanton ankoraŭ kreskanta kreitaĵo, kiu maturiĝas kune kun ni mem.
Nun estas malfacila tempo por Esperanto. Ne por la esperantistoj mem, ĉar jam malproksimas la danĝeraj tempoj de Hitlero, Stalino kaj aliaj tiranoj. Nun estas malfacila tempo por Esperanto ĉar plej multaj homoj opinias ke jam ekzistas internacia lingvo kun plena rajto: la angla. Vi jam bone konas la aferon kaj la avantaĝojn kaj malavantaĝojn de ambaŭ solvoj de la lingva problemo; do, mi ne daŭrigu pri tio.
Sed kvankam iuj opinias ke la historio jam atingis sian finon, inter la esperantistoj ankoraŭ daŭras la idealoj de paco, neŭtraleco kaj respekto al ĉiu homo kaj ĉies kulturo. Nia komunumo ankoraŭ konservas valorajn proprajn trajtojn: Don Harlow pensas ke la kvanto de esperantistoj restas kaj plu restos proksimume konstanta; Jorge Camacho opinias ke Esperanto ebligas vere altkvalitan komunikadon, malkiel la naciaj lingvoj...
Kiel ajn estas via motivo por uzi aŭ pledi Esperanton, ni kune ĝoju ĉi tiun centjariĝon kiel daŭron de humana idealo. Por aliaj cent jaroj de Esperantismo en Asturujo,
DANKON AL ĈIUJ!

Lastaj eldonajoj de Astura Esperanta Asocio

Festante la Centjaron de Astura Esperanta Asocio

Poste oni efektivigis la transdonon, al la ĉeestantaj geesperantistoj, de la la ekzempleroj de la speciala numero de la revuo Heleco, kiu estas videbla en la ret-adreso: http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/heleco/84/h84.html

Tiam ne estis la momento eklegi ĝin, sed ĉiuj povis ĝin trafoliumi kaj trarigardi la multajn fotografaĵojn. La jarcenta historio kiun tiu revuonumero rakontas plenas je bildoj, ĉefe fotoj, kaj grandparto el ili apartenas al la lastaj periodoj, t.e. al epoko kiun travivis multaj el la ĉeestantoj, kiuj povis sin senti, iamaniere, protagonistoj de la historio rakontata de tiu bulteno.

Poste estis la vespermanĝado en la amikeca kaj frateca etoso de la esperantistaj kunvenoj. Tial ke la bona vetero de la sezono permesis tion, la manĝado okazis ekstere, kun la tipe bela pejzaĝo de la astura kamparo.

Pli ampleksa informo pri tiu akto, krome kun fotografaĵoj, estas videbla en nia retpaĝo, adreso: http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/zt/centjaro/festante.html

Kiel sciate, la celo de ĉiu esperantista organizaĵo estas la disvastigado de la internacia lingvo, kaj por atingi tiun celon la ĉefa tasko estas la organizado de kursoj de Esperanto.

Por la lernojaro 2009-2010 nia E-grupo havis planojn eble tro ambiciaj. Unue estis la projekto de niaj universitataj profesoroj, María José Álvarez Faedo kaj Carlos E. Carleos organizi universitatajn kursojn de Esperanto, unu en Oviedo kaj alia en Gijón, similaj al tiu okazinta en Oviedo antaŭ pluraj jaroj. Sed tiuj kursoj ne okazis tial ke neniu universitata student(in)o interesiĝis pri la afero.

Krom tio, **Astura Esperanta Asocio** planis E-kurson okazeblan en sia propra ejo, por ciu ajn tipo de publiko. Sed, ankaŭ ĉi tiu ne povis okazi pro manko gelernantoj.

Por la varbado de novaj esperantistoj pere de lingvo-instruado estas ia problemo kiun ĝis nun ni ne sukcesis solvi. Temas pri la propagando, la publika informado… Ni intencis alveni al la publiko pere de la presaro. Al ĉiuj amasinformiloj de Gijón kaj de Oviedo, ni sendis, kun la anonco de la nova kurso, artikolon argumentante favore al Esperanto. Espereble, en urbo kia Gijón, kun pli ol 250.000 enloĝantoj, povus ekzisti kelkaj personoj kiuj interesiĝus pri nia afero. Sed la problemo estis ke neniu el la amaskomunikiloj publikigis nian tekston.

Krom la malfacilaĵoj en la varbado de novaj geesperantistoj, estas la problemo de la malapero de la antikvaj gesamideanoj. En la periodo kiun ni priraportas ni devas bedaŭri la perdon de aktivulo de nia movado kia Julio Argüelles. La 30an de pasinta monato oktobro forpasis tiu samideano. Dum kelkaj jardekoj li membris kaj aktivadis en la organizaĵoj de la esperantista movado en Gijón. Li partoprenis en multaj kongresoj de Esperanto, ĉefe en la Universalaj, kaj raportadis pri tiuj forumoj por la publikigo en ĉi tiu revuo. Krom tio, li kelkfoje havis respondecojn en la komitato de la grupo kaj dum iu kelkjara periodo rolis kiel Sekretario de **Astura Esperanta Asocio,** kaj gvidis kursojn de Esperanto en publikaj lernejoj de la urbo.

Sed lia ĉefa aktivado disvolviĝis en la organizaj taskoj de nia E-grupo. Li estis nelacigebla laboranto de nia E-grupo. Kun la malapero de Julio nia E-Asocio perdas iun el siaj plej aktivaj membroj; ke en la estonteco ne manku ĉe ni tiaspecaj volontuloj favoraj al la Granda Ideo de Zamenhof. Al lia familio ni kondolencas kaj dankas pro la transdono al nia E-Asocio de la esperantista biblioteko de tiu samideano.

Per iu el la informiloj de **AEA** de la lasta periodo ni informis pri la vizito du gvidantinoj de **Madrida Esperanto-Liceo** al nia E-grupo, Lupe Sanz-Bueno kaj Carmen Suárez.

Nia forpasinta samideano Julio Argüelles.

En 2005 **MEL** eldonis hispanligvan biografion de L. L. Zamenhof verkitan de René Centassi kaj Henri Masson, kun prologo de Louis Christophe Zaleski-Zamenhof, nepo de la iniciatinto de Esperanto. La libro titoliĝas ***El hombre que desafió a Babel*** (La homo kiu defiis Babelon). Kiam, la 9an de novembro, vizitis nin Lupe Sanz-Bueno kaj Carmen Suárez, ili alportis kelkajn volumojn el tiu verko, kiujn nia E-Asocio akiris por sia biblioteko. Profitante la ĉeeston de tiuj madridaj samideaninoj, membroj de **Astura Esperanta Asocio** akompanis ilin al la publika biblioteko de Gijón por donaci al tiu centro ekzempleron de la libro. La subaj fotoj de ĉi tiu paĝo montras la viziton de la madridaj esperantistinoj al la sidejo de nia E-grupo kaj la akton de la transdono de la libro al la direktoro de la Publika Biblioteko "Jovellanos".

Kiel ĉiujare okazas, ankaŭ en 2009 la esperantistaj grupoj de Asturio kunfestis la t. n. Zamenhofan Tagon. La tradicia kutimo en la esperantista movado estas fari tiun feston en dato proksima al la 15a de decembro, naskiĝdato de la iniciatinto de la internacia lingvo. En nia regiono, **Astura Esperanta Asocio** de Gijón kaj la **Grupo Esperantista ANTAŬEN** de Avilés festas kune, de antaŭ multaj jaroj, tiun memortagon, kaj la festado okazadas ĉiujare alterne en unu kaj alia urbo. En la jaro 2009 estis la gesamideanoj de Avilés tiuj, kiuj devis organizi la aferon en ilia loĝurbo. Geesperantistoj el Gijón kaj Avilés kunvenis kaj kunmanĝis en ĉi lasta urbo la 13an de decembro de la pasinta jaro.

La komuna celo kiu kunvokas nin kunesti kaj kunmanĝi en tiaj okazoj estas la zorgado kaj la intereso pri la promociado kaj disvastigado Internacia Lingvo **Esperanto**. Tio speciale sencas en ĉi tiu epoko kiam la laborado tiucele ne estas fruktodona pro la malfacilaj cirkonstancoj de la nuntempa socio. Nia movado devas alfronti tiun problemon por la progresado de Esperanto kaj ties Interna Ideo. Pri tio kaj aliaj aferoj rilate al nia E-movado interparolis la membroj de ambaŭ grupoj, kiuj, tamen, ne estis multenombraj pro la frosta, pluva kaj malvarma vetero de tiu decembra tago. Sed en la renkontiĝo de la geesperantistoj regis, kiel kutime, tiu etoso de amikeco kaj frateco kiu, en la lingvo kiun ni penas disvastigi nomiĝas "samideaneco".

Sekvan esperantistan feston, kiu devos okazi en Gijón jam en la nuna jaro 2010, estos organizata de nia E-Asocio. Estus konvene ke ni prikonsideru la eblecon organizi ĝin en sezono pli favora por la renkontiĝo.

Vizito de gvidantinoj de MEL al nia sidejo kaj transdono de biografio de Zamenhoj al la Biblioteko de Gijón

Esperantista festotago 2009 en Avilés

La ĉi-jara Asembleo de nia Esperantista Asocio estis duobla. La statute, en ĉi tiu kvara jaro post la elektado de la estraro de la Asocio, oni devis fari, krom la Ordinara, Ĝenerala Asembleo, anka alian Eksterordinaran por (re)elektadon de la asocia gvidantaro. Komence oni planis amba asembleojn por la 1an de marto, sed poste en tiu tago okazis nur la Ordinara Asembleo kaj oni decidis prokrastigi la Eksterordinaran por la 17a de la sama monato.

En la asembleo de la 1a de marto, post la tralegado kaj aprobado de la akto de la pasintjara Asembleo, oni informis pri la agado de la Asocio dum la jara periodo pasinta ekde la antaŭa asembleo. Oni informis pri la malsukceso de la demarŝoj celante organizi kurson de Esperanto en la pasinta lernojaro kaj oni prikonsideris proponojn por alfronti tiun problemon en la sekvaj jaroj.

Nuna domo de la Katedro "Jovellanos", kie troviĝas anka la sidejo de nia E-Asocio.

Pri la jara kotizo al la Asocio oni decidis ke la kvanto de tiu kotizo da re estu 17 e roj ĉiujare.

La Prezidanto Carlos Enrique Carleos informis pri eblaj ŝanĝoj en la situacio de la konstruaĵo de la **Katedro Jovellanos de Universitata Disvastigado**, en kiu estas enkadrigita nia Esperantista Asocio kaj kie ni disponas je granda, bela kaj komforta ejo por nia esperantista laboro. La eblaj ŝanĝoj, kiuj povas efiki kontra ni, konsistas en tio ke la urbestraro de Gijón interŝanĝus kun la Universitato de Oviedo tiun konstruaĵon de la strato Tomás y Valiente, kie troviĝas nun ĝia sidejo, per alia nova konstruaĵo kiun oni devas fari en la Universitata Areo (Campus) de Viesques. La malfavora por ni efiko de tiu novaĵo estas tiu ke ni restas subriske ke en la nova domo de la Katedro, kvankam oni asignu al ni iun ejon, ĝi ne tiel estu bona kiel la nuna. Krome, la fakto mem ke la nova loko de la Katedro, kaj nia ejo ene de ĝi, troviĝos for de la urbo kaj ne en la urba centro mem, kiel okazas nun, damaĝos, pro la distanco, la okazadon de eblaj E-kursoj, kiujn oni povus fari tiam. Rilate al tio, estis interkonsento. inter la ĉeestantaj membroj de la Asocio, ke ĉiukaze konvenas al ni konservi nian rilaton kun la Universitata Katedro, kaj se, okaze de organizado de E-Kurso, eblos trovi por la klasoj ejon en la urbo des pli bone, kaj se ne, kiel lasta ebleco restus al ni la loko kiun oni asignus al ni en la nova domo de la Katedro.

Santiago Mulas, Honora Prezidanto de la Asocio, informis ke merkrede, la 17an de tiu monato, la saman tagon fiksitan por la Eksterordinara Asembleo, vizitos nian E-grupon la esperantista geparo Luis Hernández kaj Rafaela Urueña, el Valladolido. Ni bone konas tiujn elstarajn geesperantistojn de nia lando kiuj, de antaŭ multaj jaroj, tre bone rilatas kun nia Gijona E-grupo: En la jaro 1979, kiam okazis la **Hispana Kongreso de Esperanto** en Gijón, S-ino Rafaela Urueña estis Prezidantino de **HEF**, kaj ŝia edzo estis la Sekretario; ili tre kunlaboris kun la loka komitato de Gijón en la organizado kaj realigado de tiu landa kongreso. Kaj kelkajn jarojn poste, kiam okazis en Gijón la **3a Astura Kongreso de Esperanto,** ili partoprenis en tiu renkontiĝo.

Kiel planite, la 17a de marto okazis la Eksterordinara Asembleo de nia Asocio kaj dum ĝi akompanis nin, laŭ anoncite, Doktorino Rafaela Urueña Álvarez, Profesorino pri Internacia Juro en la Universitato de Valladolido, kaj ties edzo Luis Hernández García.

La Asembleo normale disvolviĝis kaj procedis al la elektado de la nova estraro de **Astura Esperanta Asocio**, sed, fakte, la elektita estraro ne multe estis nova ĉar la ĉefaj respondecoj kaj funkcioj de la Asocia komitato estis asignitaj al, kaj akceptitaj de, la samaj personoj kiuj realigis ilin ĝis nun.

Sed, kiel ni jam raportis en la 8a numero de AEA-Informilo, estis tre profita kaj agrabla la renkontiĝo kun la Valladolidaj gesamideanoj. La membroj de nia Asocio partoprenintaj la Asembleon havis okazon interŝanĝi kun la gevizitantojn ideojn kaj prikonsiderojn rilate al la aktivado en la esperantista movado kaj la malfacilaĵoj kiujn tiu laboro renkontas nuntempe en la socio.

Ili informis al ni pri iu esperantista aranĝo en la sidejo de Sorio de la Universitato de Valladolido: la aranĝo, organizita kaj gvidita de Profesoro Juan Miguel Zarandona de la Universitato de Valladolido, titoliĝis **Esperanto kaj tradukado: Utopio kaj realaĵo**. Tiu titolo estis en la hispana lingvo ĉar temis pri kurso por neesperantistaj licenciuloj de tiu centro. Ili transdonis al ni, por ke ni disdonu ilin al publikaj bibliotekoj kaj aliaj klerigaj centroj de nia urbo, kelkajn ekzemplerojn de porkomputilaj diskoj kiuj prezentas prelegojn de profesoroj kaj anka laboraĵojn de la studentoj de tiu kurso. La disko apartenas al la serio de la elektronika biblioteko de la Deputitejo de Sorio. Ĝia enhavo estas PDF-formata teksto en kiu enestas la ĉefaj prelegoj kaj kontribuaĵoj de la kurso, inter ili ties de Rafaela Urueña: ***La rolo de Esperanto en la defendo de la lingva diverseco***, kaj de Luis Hernández: ***Esperanto, fundamenta elemento por la universala kulturo***.

Hispanlingva PDF-formata dokumento en disko kun materialoj de la kurso pri Esperanto por licenciuloj gvidita de Juan M. Zaradona en la Soria areo de la Universitato de Valladolido.

Iuj el la laboraĵoj kiuj konstituas la diskan tekston estas interesaj temoj pritraktitaj de la gelernantoj mem de la kurso: ***Ĉeesto de Esperanto en la kino, Argumentoj favore al kaj kontra Esperanto, La literaturo en Esperanto, Etimologio de la esperanta leksikaro…*** En ĉi tiu numero de Heleco ni recenzas tiun materialon.

Kadre de tiu ĉi raportado pri la esperantista vivo de nia E-grupo mencieblas la E-agado de la sekretario de nia Asocio, Faustino Castaño, okaze de sia vizito al Madrido meze de monato aprilo. La 12an de tiu monato li vizitis la ejon de **Madrida Esperanto-Liceo** kaj intervidiĝis tie kun kelkaj membroj de tiu E-rondo, inter ili samideanino Lupe Sanz-Bueno, kiu vizitis nia E-grupon antaŭ kelkaj monatoj, kaj samideano Pedro A. Zurita, pri kiu raportis iu numero de nia AEA-Informilo okaze de renkontiĝo kiun li havis en nia regiono kun Carlos E. Carleos, la Prezidanto de **AEA**.

La gesamideanoj de **MEL** informis al la sekretario de **AEA** ke post du tagojn, la 14an de aprilo, okazos en la ejo de la Madrida Klubo pri Belarto (Círculo de Bellas Artes), publika legado de la Kiĥoto kaj invitis lin legi tiuokaze fragmenton en Esperanto. Tion akceptinte, nia astura samideano aliris tiutage kun aliaj madridaj geesperantistoj al la loko de tiu publika akto, en la strato Alcalá. Tie estis faritaj la subaj fotoj kaj ties de la sekva paĝo.

Geesperantistoj en la sidejo de la Madrida Klubo pri Belarto

Legado de la Kiĥoto en Esperanto en la Madrida Klubo pri Belarto

Estis multenombra publiko en la salono de la legado de la Kiĥoto. La legado estis en la hispana lingvo, inter la multaj personoj kiuj tralegis fragmenton de la fama novelo de Cervanto estis iu alta funkciulo de la ambasadejo de Ĉilio. Estis ankaŭ grupoj apertenantaj al lernejoj, kiuj faris la legadon po-grupe, kvazaŭ teatr-ludante.

La madridaj gesamideanoj demarŝis por ke oni permesu legi iujn fragmentojn en Esperanto kaj oni konsentis al ili ke estu du legantoj en la internacia lingvo. Laŭ interakordo de la ĉeestantaj geesperantistoj oni decidis ke la legantoj estu Faustino Castaño kaj Miguel Fernández. Pri la interveno de ambaŭ samideanoj estas informo, eĉ filma, en la retpaĝoj:

http://www.ipernity.com/doc/mpancorbo/7916133
http://www.ipernity.com/doc/mpancorbo/7916134
http://www.youtube.com/watch?v=k8o4gqcjvQU
http://www.youtube.com/watch?v=dhJfdOB9C0Y

Fina esperantista akto de la sekretario de nia grupo estis lia ĉeesto en la publika prezentado de hispana traduko de esperantilingva verko de A. Marco Botella: **Kronikoj de la esperantista laborista movado**.

Geesperantistoj en la sidejo de la Madrida Klubo pri Belarto

INFORMOJ PRI HESPERANTOH

Esperanta Vikipedio kun pli ol 450.000 artikoloj

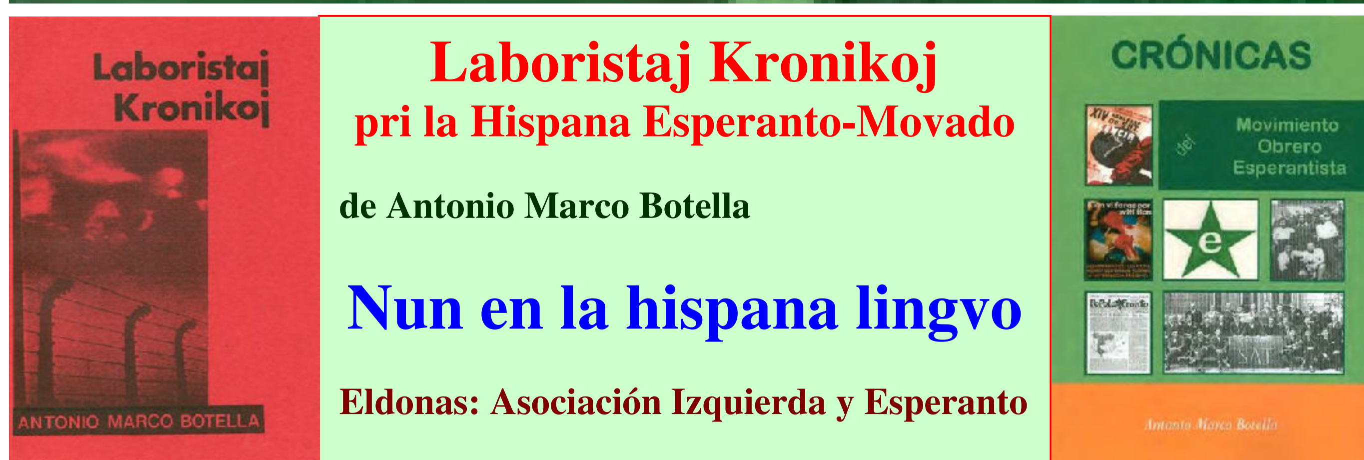
En eĉ ne du monatoj WikiTrans tradukis 300.000 artikolojn de la angla Vikipedio al surprize bona, eĉ se ne senpeka Esperanto. Post jaro oni probable atingos tri milionojn.
La WikiTrans-projekto estas esplor- kaj evoluigo-projekto de la dana lingvoteknologio-firmao ***GrammarSoft ApS [Eckhard Bick]***, kunlabore kun ***University of Southern Denmark*** (Suddana Universitato). La ĉefa celo de la projekto estas permesi trans-lingvan uzadon de Vikipedio-artikoloj, pere de paralela tradukita retejo.
Unuavice la ideo estas oferti aliron al la plej granda Vikipedio de ĉiuj - la angla, kun pli ol 3 milionoj da artikoloj - en Esperanto kaj la dana. Kvankam ambaŭ lingvoj estas inter la pli grandaj Vikipedioj, iliaj po ~ 130.000 artikoloj konsistigas nur modestan kolekton kompare al kio haveblas en la angla. Krome, la individuaj artikoloj estas ofte multe pli malgrandaj ol iliaj anglaj analogoj, malpli dense fontigitaj aŭ simple t.n. ĝermoj.
Vi certe trovos ankoraŭ multajn aliajn pridiskutindajn aspektojn. Sed ŝajnas al mi klare, ke la tuta Vikipedia agado devas esti profunde repensita.
Ĉu nova prioritato ne devas esti korekti la tradukojn anstataŭ mem ekverki? Kaj se oni originale ekverkas, ĉu oni ne prioritate verku pri verdlandaj, esperantaj "naciaĵoj", kulturo ktp. ne troveblaj en la angla Vikipedio?
Ĉi tiu informo estis provizita de Miguel G. Adúriz. La sama temo estas pritraktata en la blogo de Bernhard Pabst, retadreso: http://www.ipernity.com/blog/37943/248693 el kie ni prenis anka jenon:

Kio? Ĉu vere? Ĉu mi ne legas sur ĝia ĉefpaĝo, ke temus pri iom malpli ol 130.000 artikoloj komence de majo 2010? Jes, vi pravas. Kaj ne, vi ne pravas. Vi pensas pri la esperanta Esperanto-Vikipedio, sed mi parolas pri la angla Vikipedio aŭtomate tradukita al Esperanto per WikiTrans. ...
Jes ja, temas pri tradukoj, ne senmakulaj aŭ seneraraj, sed surprize bonaj. Se vi interesiĝas, simple iom ludetu per WikiTrans. Jen la angla elefanto tradukita al Esperanto, jen la esperanta elefanto. Jen tradukita Londono, jen la originale esperanta Londono, jen la detala kontraŭvarma ŝildo (heat shield), jen la magra samtitola, ktp.
Jes ja, kompreneble ankaŭ ekzistas inversaj kazoj, nome artikoloj, kie la esperanta originalo estas enhave pli detala kaj profunda, vd. ekzemple la tekston pri la esperanta Gaston Waringhien kaj tiu tradukita el la angla. Kaj, jes ja, ekzistas kazoj, kie en la angla Vikipedio tute mankas artikoloj troveblaj en la esperanta (ekzemple pri la germana Esperanto-vortaristo Max Butin).
Vi certe trovos ankoraŭ multajn aliajn pridiskutindajn aspektojn. Sed ŝajnas al mi klare, ke la tuta Vikipedia agado devas esti profunde repensiigita. Ĉu nova prioritato ne devas esti korekti la tradukojn anstataŭ mem ekverki? Kaj se oni originale ekverkas, ĉu oni ne prioritate verku pri verdlandaj, esperantaj "naciaĵoj", kulturo ktp. ne troveblaj en la angla Vikipedio?

Kaj plia informo en la propra retpaĝo de **WikiTrans** :

Bonvenon al la Esperanta sekcio de WikiTrans. Ĉi tie vi povas serĉi en esperantlingva versio de la angla Vikipedio, komence kovrante la 100000 plej uzatajn artikolojn, sed baldaŭ inter pli ol 3 milionoj da artikoloj. WikiTrans trovas serĉesprimojn ne nur kiel kapvortojn, sed ankaŭ ene de artikolo, kaj tial unue montros al vi paĝon kun ordigitaj trovoj, laŭ verŝajneco, por disambiguigo.
WikiTrans tradukoj estas altkvalitaj maŝintradukoj, uzantaj regul-bazitan sistemon, GramTrans, kiu kombinas profundan lingvistikan analizon (Constraint Grammar) kun kontekstdependaj tradukreguloj. Kaj la daŭra evoluigo de la MT-sistemo kaj la fakto ke Vikipedio-artikoloj konstante estas aktualigataj, necesigas laborplanon kun regulaj ĝisdatigoj. Tiel novaj artikoloj tradukiĝas post apero, kaj malnovaj tradukoj refariĝas en intervaloj de kelkaj monatoj.
Ĉar eĉ multaj originalaj Vikipedio-artikoloj en malgrandaj lingvoj kreiĝas parte per tradukoj aŭ almenaŭ inspiriĝas per artikoloj en pli granda lingvo, aŭtomata tradukado devus faciligi la laboron de Vikipedio-aŭtoroj kiuj strebas mallarĝigi la kvantan kaj kvalitan distancon inter siaj lingvoj kaj la angla ĉef-Vikipedio.
En la tradukita materialo de la WikiTrans-retejo (do epo.wikitrans.net por Esperanto), eblas paralele serĉi kaj la esperantan kaj la anglan kapvortojn. Aldone, la Lucene-bazita serĉinterfaco kapablas trovi - kaj ordigi - plentekstajn trafojn, ilustrante ilin per teksteroj. Disambiguado de plurobla kapvorto estas kromefiko de tio, kaj ne

necesas plusendo-paĝoj por sekundaraj aŭ sinonimaj esprimoj, kiujn plejparte facile trovas kaj religas jam la normala serĉilo.
La unua fazo de la WikiTrans-projekto okupiĝis pri la Esperanto-tradukado de la 100.000 plej ofte uzataj anglalingvaj artikoloj, kaj la unua tradukorondo kompletiĝis la 15-an de marto 2010. La aktuala dua fazo celas vastigi la unuan tradukrondon al 3 milionoj da artikoloj, kun paralela konstanta plibonigo de la traduksistemo. Sen reviziado aŭ reverkado, WikiTrans-artikoloj kompreneble simple restas tradukoj, kaj kvankam ili ne estas citaĵoj en la strikta senco de la vorto, ili retenas la saman enhavon kaj aŭtoreco-historion kiel la origina angla Wikipedia artikolo. Tial, bone-malbone, WikiTrans-artikolo elmontras la samajn fortojn kaj malfortojn, kvalitojn kaj erarojn kiel la originalo. Ankaŭ necesas atentigi, ke la tradukoprocezo mem foje enkondukas kelkajn ambiguaĵojn aŭ eĉ erarojn. Kvankam tiaĵoj estas maloftaj kaj kutime perkontekste travideblaj por la homa leganto, vi ĉiam trovos ligon al al originala artikolo tuj apude, por komparo.

Laboristaj Kronikoj
pri la Hispana Esperanto-Movado

de Antonio Marco Botella

Nun en la hispana lingvo

Eldonas: Asociación Izquierda y Esperanto

Oni eldonis antaŭ kelkaj semajnoj la hispanlingvan version de la libro "Laboristaj kronikoj", verkita de Antonio Marco Botella, kaj publikigita en 1996 de *SAT-Broŝurservo*, kiu pritraktas la historion de la laborista esperanto movado en Hispanio, de la komenco ĝis tiu jaro. La nuna libro aperis sub la nomo ***Crónicas del movimiento obrero esperantista***, kaj estas baze la sama libro, kun kelkaj aldonoj kaj malgranda ĝisdatigo, kaj en multe pli bonaspekta formato.
La granda merito kaj laboro pri la libro estas kompreneble de la aŭtoro, Antonio Marco, veterana pioniro el Zaragozo, kiu multe verkis pri historio, kaj kiu ankaŭ ĉefrolis en la disvolvo de nia movado en Hispanio. Antonio ne nur esploris la okazintaĵojn, rakontas pri siaj spertoj, verkis la originan libron, sed ankaŭ mem tradukis la tekston.
Duan sed tre gravan meriton oni devas aljuĝi al alia amiko, Pedro Sanz. Li faris tiun laboron de editorado, pri kiu iam verkis Waringhien, tiel grava, kaj tiom malmulte agnoskita. Pedro kuraĝigis la tradukadon, poluris, serĉis fotojn, kaj fakte trapuŝis la aperigon de la verko. Kiam la demarŝoj por publikigo en eksteraj eldonejoj ne sukcesis estis la organizo kiun li nun prezidas, **SAT-en-Hispanio**, kiu devis zorgi pri tiu laboro. Estas bedaŭrinde ke la dankesprimojn de la enkonduko oni nur tradukis el la unua versio, sed ne ĝisdatigis, ĉar lia nomo devus nepre aperi tie.
Post tiuj du multhoraj kaj meritplenaj laboraroj, verkado+tradukado kaj editorado+eldonado, mankas tria ne malpli giganta: distribuado kaj vendado.
Fakte, eldoni estas nun tre facile. Mi surpriziĝis ke la fizika eldonado kostis multe malpli ol mi antaŭsupozis, konsiderante ke la kvalito de la fina produkto estas forme tre alloga, kontraste kun la antaŭa versio. Sed la problemo de distribuado estas la tubero kiu ŝtopas nian eldonadon. Se la libro estas internacia, la sendokostoj povas tute malhelpi la distribuadon, kaj tion mi nun spertas, ĉar mi ekesploris pri sendado de lerna materialo al kubaj esperantistoj, ene de la projekto **Esperanto al Ameriko**. Kaj se ĝi estas enŝtata, mankas al ni la kanaloj por atingi la grandan eksteran publikon, kion fakte tiu ĉi libro certe meritas.
Do, jen la granda laboro kiun ni frontas, kaj kiun la idealistaj batalantoj tro ofte forgesas, pretervidas aŭ pri kiu ni malkompetentas. Ni devas prezenti la verkon, disanonci, informi, instigi kaj krei merkaton. Tro multaj libroj restas en keloj kaj skatoloj. Mi esperas ke ni (mi mem, sed mi esperas ke tiu ĉi alvoko taŭgu por aliaj) konsciu pri la graveco de tiu ĉi tasko.
Ĝuste tiun aferon de distribuado verŝajne ŝanĝos la enkonduko de elektronikaj libroj. Mi sekvas kun scivolemo tiun ĉi evoluon, kaj ĝojas ke la debato (ĉe Ipernity, Libera Folio aŭ diversbloge) kaj la unuaj iniciatoj (FEL, La Ondo de Esperanto) alvenas jam ankaŭ al nia komunumo. Ĝi ja povas esti la solvo de tiuj problemoj kiujn mi menciis, kaj kiu tiel speciale afliktas nian komunumon, kaj mi esperas ke ni kapablos doni adekvatan solvon, kiu same kontentigos niajn aŭtorojn kaj niajn legantojn. Certe estos okazo por plu diskuti.

Tonyo del Barrio

Historio de AEA en Heleco

La antaŭa numero de nia revuo estis publikigita en aŭgusto de la pasinta jaro. Tial ke 2009 estis la Centjara Jubileo de **Astura Esperanta Asocio**, tiu revua numero estis ĉefe dediĉita al la historio de la E-Asocio kaj de la esperatismo en nia urbo kaj ĝenerale en Asturio.

Kompreneble, la raportado pri tiel longa periodo, kiu en la revuo ampleksis ne malpli ol 81 paĝojn, postulis, krom ega laboro de verkado, ankaŭ dediĉiĝo al la esplorado de la troveblaj dokumentoj, de la E-Asocio, de tuta jarcento.

La kolektado de dokumentaro apartenanta al tiel vasta tempo-daŭro estis relative facila en kio rilatas al iuj epokoj, ĉefe la lastaj, de la historio de nia E-grupo, sed tre malfacila por aliaj epokoj. Ekde la jaro 1954, kiam post la landa civil-milito kaj la malfavora por nia E-movado unua etapo de la postmilito, la esperantismo renaskiĝis en Gijón, la dokumentaro estas relative abunda. Ni disponas de leter-arkivo kaj aktlibro de la **Esperantista Grupo Jovellanos**, kiuj detale informas pri la esperantista agado en nia urbo dum tiuj jardekoj. Poste la informo-fontoj eĉ pligrandiĝis per la komenciĝo de la eldonado de Heleco. Sed en kio koncernas al la unua **Astura Esperanta Asocio**, fondita en la jaro 1909 kaj gvidita, ĝis la civil-milito, de Francisco Menéndez Rúa, ni disponis nur je pluraj fotoj kaj la disaj informoj kiujn ni povis eltiri el la verko de Antonio Marco Botella: **Analoj de la Esperanta Movado en Hispanujo**.

Post la eldonado de tiu 84a numero de revuo kaj ties apero en la interreta paĝo de nia E-Asocio, baldaŭ ni ricevis mesaĝon el iu hispana samideano, Juan Azcuénaga. Li, temante pri la historia raporto de **AEA**, diris ke por la komenca epoko de la vivo de tiu E-rondo ni ne profitis la informon kiun oni povas eltiri el la interreta hemeroteko de tiuepokaj asturaj ĵurnaloj.

Tiu aserto ege surprizigis nin ĉar ni sciis nenion pri la ekzistado de tia interreta hemeroteko de antikvaj ĵurnaloj de nia regiono. Samideano Azcuénaga komunikis la ni la retadreson de tiu hemeroteko: http://hemeroteca.gijon.es/ kaj ni povis konstati ke, jes ja, en tiu retpaĝo estas trovebla la kompleta kolekto de multaj antikvaj ĵurnaloj de Asturio, ekde ilia fondiĝo ĝis la civil-milito. Kaj tre grave kaj interese por ni: en kelkaj el tiuj ĵurnaloj, kiel ***El Comercio***, ***Avance***, ***Noroeste***… de tempo al tempo aperis anoncoj, komunikaĵoj kaj informoj de **Astura Esperanta Asocio:** asembleoj de la membraro, kunvenoj de la estraro, komenciĝo de kursoj, anonco de ekzamenoj… Tiele ni povis konstati ke dum tiuj jaroj, de 1909 al 1936, la Esperanta Asocio bone kaj regule funkciadis kaj estis konstanta rolanto de la kultura vivo de la urbo en epoko kiam la kulturaj asocioj ne tiel abundis kiel nuntempe. Pri tio atestas la presaro mem ĉar se tiuj informiloj dediĉis sian atenton al aferoj kiel la kunsidoj de la estraro de **AEA** tio signifas ke tiam ne abundis tiutipa informo. En la nuna tempo, kiam tiom da ĉiutipaj grupoj kaj asocioj ekzistas en nia urbo estas nepenseble simila atento al la kunsidoj kaj asembleoj de nia esperantista rondo nek de multaj aliaj kolektivoj.

En la sekva paĝo ni prezentas ekzemplon de iu el tiuepokaj ĵurnalaj informoj pri nia gijona esperantista kolektivo. Por tiuj el niaj fremdaj legantoj, kiuj ne konas la hispanan lingvon, jen ni esperantigas tiun tekston:

En la Kunveno okazinta la 8an ĉi-monate estis unuanime aprobitaj la kontoj pri en- kaj el-spezoj.

Oni informis pri la tuta oficiala dokumentaro kaj la faritaj laboraĵoj dum la jaro pro la esperantista Kongreso laste okazinta en Asturio, unuanime decidante plenaprobi kaj danki al la estraro.

Oni decidis registri en la akto profundan senton pro la forpaso de Sro Ludoviko Cienfuegos Bernaldo de Quirós, grafo de Cienfuegos, entuziasma favorinto de A. E. A.

Sekve oni faris elektadon de la nova estraro, rezultante unuanime aprobita jenan liston:

Prezidanto, Sro Francisco Menéndez Rúa; vicprezidanto, Sro Alberto Menéndez González; ĝenerala sekretario, Sro Fernando Garcia de la Roza; sekretario Sro Alfredo Alvarez Casuso; administranto, Sro José Blanco Raspal. Voĉdonantoj: la eminenta doktoro Calisto do Rato y Roces, Sro Joaquín González, presbitero; Sro Juan Antonio Zarracina; Sro Enrique Mengol Girona; Sro Salvador García García, kaj Sro Adolfo Morí Fernández.

Post kelkaj vortoj de la prezidento dankante nome de ĉiuj pro ilia elekto, la prezidantoj kaj sekretarioj de la akademiaj sekcioj informis pri la studoj faritaj dum la jaro, ĉefe tiu de Historio pro la notoj rilate al la dua serio de la episkopoj de la Asturia Princlando kaj esploro de la unua, krom la listo kaj cirkonstancoj de ĉiuj princoj de Asturio.

Krom tio oni legis kelkajn astronomiajn, muzikajn, elektrajn kaj fizikajn kalkulojn, kiuj vekis ĉies atenton pro ilia speciala originaleco.

ASTURA ESPERANTA ASOCIO

En la Junta celebrada el día 8 del corriente se aprobaron, por unanimidad, las cuentas de ingresos y gastos. Se dio cuenta de toda la documentación oficial y de los trabajos realizados durante el año con motivo del Congreso esperantista celebrado en Asturias, acordándose por unanimidad un voto de plena confianza y agradecimiento a la Junta de gobierno.
Se acordó hacer constar en el acta el sentimiento más profundo por el fallecimiento de don Luis Cienfuegos Bernaldo de Quirós, conde de Cienfuegos, entusiasta favorecedor de A. E. A.
Se procedió a la elección de la nueva Junta de gobierno, resultando elegida por unanimidad la siguiente: Presidente, don Francisco Menéndez Rúa; vicepresidente, don Alberto Menéndez González; secretario general, don Fernando Garcia de la Roza; secretario don Alfredo Alvarez Casuso; administrador, don José Blanco Raspal. Consejeros: Ilustrísimo señor doctor don Calisto do Rato y Roces, don Joaquín González, presbítero; don Juan Antonio Zarracina; don Enrique Mengol Girona; don Salvador García García, y don Adolfo Morí Fernández.
Después de algunas palabras del señor presidente dando las gracias en nombre de todos por su elección, los presidentes y secretarios de las secciones académicas dieron cuenta de los estudios realizados durante el año, destacándose el de Historia por los apuntes referentes a la segunda serie de los obispos del Principado de Asturias e investigación de la primera, más la relación y circunstancias de todos los príncipes de Asturias.
También se leyeron: algunos cálculos astronómicos, musicales, eléctricos y físicos que llamaron la atención por su especial originalidad.
Se terminó la sesión dedicando el presidente algunos recuerdos a los antiguos esperantistas gijoneses que compartieron con él los sacrificios de aquellos tiempos (1889-1904) llamados heroicos por las grandes dificultades que se oponían al avance del esperantismo, haciendo especial mención de don Justo del Castillo cuyo retrato se ostenta en sitio preferente del salón de sesiones.

Finiĝis la sesio dediĉante la prezidanto kelkajn vortojn memore al la antikvaj gijonaj esperantistoj kiuj kunhavis kun li la penojn de tiu epoko (1889-1904) taksitaj kiel heroajn pro la grandaj malfacilaĵoj kiuj sin oponis al la progresado de la esperantismo, farante specialan mencion de Sro Justo del Castillo kies portreto montriĝas en elstara loko de la sesio-salono.

La esperantista kongreso, okazinta en Asturio, menciita en tiu noto estis la **8a Hispana Kongreso de Esperanto**, kiu okazis en Oviedo en septembro de la jaro 1929, pri kiu estas detala raporto en la historio publikigita en la antaŭa numero de Heleco. La noto provizas al ni kelkajn interesajn informojn pri la vivo de **AEA** en tiu epoko. Dank´ al ĝi ni povis ekscii ke en tiu tempo Alberto Menéndez jam rolis kiel vicprezidanto de la Asocio. Li, kune kun Alfredo Villa, entreprenis, post la civilmilito, la taskon revivigi la esperantismon en Gijón. Alia grava, kaj kurioza, informo de tiu noto estas tio ke en la estraro de la Asocio elektita tiujare estis iu grava doktoro kuracisto de nia urbo kaj ankaŭ iu pastro. Menciindas ankaŭ la kulturaj taskoj entreprenitaj de la esperantista Asocio; la noto mencias historiajn kaj sciencajn studojn kaj laboraĵojn… Sed plej grave, por ni, el la tuta informo provizita de tiu noto estis tiu lasta paragrafo pri la memoro de antikvaj esperantistoj de nia urbo kiuj strebis por Esperanto jam en la periodo 1889-1904. Tio estis tute nova por ni; se en Gijón jam estis porEsperanta laboro en la jaro 1889 tio signifas ke nia urbo troviĝas inter la unuaj en la mondo labori favore al ideo kiu estis lanĉita nur du jarojn antaŭe, t.e. en la jaro 1887, kiu estas konsiderata la oficiala prezentado de **Esperanto** fare de Dro Zamenhof. Konsiderante tion, la Centjaro de **Esperanto** en Gijón kaj Asturio devus esti konsiderata ne en la jaro 2009 sed en 1989. Nu, ni sciu ke la radikoj de la Internacia Lingvo en nia urbo estas pli profundaj ol ni mem pensis, kaj tio devas instigi nin senlace konservi tiun tradicion ĝis la kompleta venko de la esperantista ideo.
Krom la transkribita noto el antikva ĵurnalo temanta pri nia esperantista afero, estas en la presara hemeroteko de nia regiono kelkdeko da similaj informoj, komunikoj, kunveno-kunvokoj… Sed inter tiu materialo ni trovis alian noton indan je nia speciala atento. Sur la sekva paĝo ni prezentas ĝian foton; tiu eltranĉaĵo apartenas al la ĵurnalo ***La Prensa***, de marde, la 5an de decembro de la jaro 1929. Jen ĉi tie ties E-traduko:

En la Urbodomo

La esperantista asembleo okazinta en la dimanĉo.

Pasintdimanĉe okazis en la Urbodomo de Gijón la anoncita asembleo esperantista en kiu ĉeestis multenombraj delegitaroj de la asturaj esperantistaj grupoj federitaj.

Aprobinte la kontoj de en- kaj el-spezoj, leginte la oficialan dokumentaron kaj reelektinte, unuanime, la estraron de la Federacio, estis nomumita komisiono konstituita de Sroj Francisco Menéndez Rúa, Mariano Cantalapiedra, Alfredo Villa kaj Alberto Menéndez, por ke ili proponu la novan planon, kiu validos de la jaro 1930 kun ties fundamenta regularo kaj la interna regformo.

Sro Jiménez Mora informis pri la kina prezentado de la aktoj de la esperantista Kongreso, kiu estos montrata en la sekvonta kunsido en Gijón.

Oni konsideras kiel fakton jam plenumitan ke la Asturia Princlando havos oficialan reprezentantaron pli ampleksan ol ties de ĉiuj ceteraj hispanaj regionoj.

Antaŭen kaj antaŭen.

Vivu AsturPrinclando.

Kiel oni povas konstati, ĉi-foje la kunsido ne estas de **Astura Esperanta Asocio** sed de la tuta **Astura Esperantista Federacio**, fondita kaj gvidita de Antonio Jiménez Mora, Federacio al kiu apartenis, krom **AEA**, ankaŭ aliaj grupoj de Esperanto ekzistantaj tiam en Asturio. La intereso de tiu noto estas tio ke ĝi montras ion, kion ĝis nun ni ne sciis. T.e. la kunlaboro, kadre de la Federacio, de la E-grupoj de la Laborista Ateneo de Gijón. Tiu kunlaboro reliefiĝas, en la noto, per la ĉeesto kaj kunelektado de Alfredo Villa, Prezidanto de la menciita grupo esperantista de la Laborista Ateneo, kune kun elstaraj membroj de **Astura Esperanta Asocio**, kiel Francisco Menéndez Rúa kaj Alberto Menéndez. Ni jam supozis ke estis sufiĉe bona rilato inter la E-grupoj de nia urbo el malsama ideologia inklino, konsiderante la postmilitan kunlaboron de anoj el tiuj malsamaj grupoj en la revivigo de la esperantismo en Gijón, sed ĝis nun ni ne havis informon certan pri vera kunlaborado, kiel montras kaj atestas la ĵurnala noto kiun ni prikomentas nun.

En el Ayuntamiento

La asamblea esperantista celebrada el domingo

El domingo se celebró en la Casa Consistorial de Gijón la anunciada asamblea esperantista a la que asistieron numerosas representaciones de los grupos esperantistas asturianos federados.

Después de aprobarse las cuentas de ingresos y gastos, leerse la documentación oficial y reelegirse, por unanimidad la Directiva de la Federación, se nombró una comisión compuesta por don Francisco Menéndez Rúa, don Mariano Cantalapiedra, don Alfredo Villa y don Alberto Menéndez, para que propongan el nuevo plan que regirá desde primero de enero de 1930 con su fundamentaregularo y la internaregformo.

El señor Jiménez Mora informó acerca de la presentación cinematográfica de los actos del Congreso esperantista que en la próxima reunión en Gijón se expondrá.

Se considera como un hecho ya realizado el que el Principado de Asturias tendrá una representación oficial mayor que cualquiera otra región española.

Antauen kaj antauen.

¡Vivu Asturprinclando!

Resume, niaj legantoj interesitaj pri la historio de la Esperantistaj grupoj de Gijón konsideru nian raporton de la antaŭa numero de la revuo pli-ampleksigita per tiuj-ĉi prezicigoj pri la antaŭmilita etapo de tiu historio. Tiurilate tre utilis al ni, por la kono de tiu epoko, la informon, kiun ni dankas, de samideano Juan Azcuénaga pri la ekzistado de la presara hemeroteko de nia regiono.

Aliaj legantoj de la historia raporto kiun ni prikomentas esprimis alitipajn prikonsiderojn pri la raporto kaj pri la revuo ĝenerale. Ni devas mencii la konfuzon kiu okazigis al ni ies opinio ke tiu raporto enhavas tro da politika pritemo. Laŭ nia opinio, la revuo, kaj konkrete la historia raporto havas nek troon nek mankon, sed ĝustkvanton da politika enhavo. La raporto estas historio kaj en la historio estas politiko. Estus tiel malfacile verki la historion de **Astura Esperanta Asocio** aŭ de Hispanio aŭ de io ajn, ne meciante politikajn aferojn, kiel fari tiun verkadon ne uzante la literon "E". La politiko estas nepra komponaĵo de la vivo kaj de la ekzistanta realaĵo, kaj per Esperanto oni povas -kaj devas- pritrakti ĉiujn ajn aspektojn de la vivo kaj la realaĵo, kaj la politiko estas unu el ili, krome sufiĉe grava kaj ofte influante kaj efikante sur la ceteraj.

Dum la jarcenta vivo de **Astura Esperanta Asocio** okazis du Mondmilitoj, kaj tio influis tre malfavore sur la esperantista movado. Krome en nia lando falis la monarkio en la jaro 1931, kaj estiĝis Respubliko, kaj estis fiaskinta revolucio en oktobro de la jaro 1934, kaj okazis civilmilito dum la jaroj 1936-1939, kaj ĉio ĉi, same ol la post-milito, kaj la malvarma milito mondskale, influis sufiĉe malfavore, sur la esperantista movado. Ĉu oni povas verki la historion de la esperantista movado de tiu jarcento ne menciante tiujn politikajn aferojn kun ties granda influo pri la E-movado mem?

Ĉi-jare, 2010, estas **Jakoba Jaro** aŭ **Sankta Jaro** de la katedralo de la hispana urbo ***Santiago de Compostela*** (Sankta Jakobo de Kompostelo). Oni asignas tian titolon al la jaroj en kiuj la festo de tiu sanktulo –la 25a de julio– koincidas kun dimanĉo. Tio okazas ĉi-jare kaj ne okazos denove ĝis la jaro 2021. La pilgrimado al la sanktejo de Kompostelo estas speciale grava en tiuj Jakobaj Jaroj, kvankam ĝi, fakte, ĉesas neniam kaj okazas ankaŭ en la ceteraj jaroj.

Tiu pilgrimado al Kompostelo, ne nur ekde nia lando sed ankaŭ ekde multaj aliaj landoj, ĉefe el Okcidenta Eŭropo, okazadas jam de antaŭ pli ol jarmilo. Dum Mezepoko la pilgrimvojo kaj la reto de ties diversaj branĉoj estis kvazaŭ fadenoj kiuj interligis la diversajn centrojn de la kristana Eŭropo. La pilgrimado kontribuis krei, artikigi kaj fortigi la komercajn itinerojn kaj la politikajn kaj kulturajn ligilojn inter la tiam formiĝantaj reĝolandoj de Okcidenta Eŭropo. Ni memoru ke dum Mezepoko Hispanio, la tuta Iberia Duoninsulo, estis batalkampo de kontraŭ-frontiĝo inter civilizacioj, kelkcenta militado inter la Kristana Eŭropo kaj la Islamismo. Samtempe ambaŭ civilizacioj kontraŭfrontiĝis ankaŭ en la alia ekstremo de la Mediteraneo, en Mezoriento, la **Sankta Lando** de la kristanoj. Tie okazadis la t.n. krucmilitoj kontraŭ la islamanoj. En tiu kunteksto la religia centro de Kompostelo, la tiea kulto al la apostolo Sankta Jakobo kaj la intensa pilgrimado tra **Jakoba Vojo,** same ol la samtempa pilgrimado al Jerusalemo**,** rolis kiel ideologia elemento de kultura memfirmigo de la komuna identeco de la kristanaj, eŭropaj, popoloj.

La intercivilizacia milito rezultis malsame en ambaŭ ekstremoj de la Mediteraneo. En Oriento la kristanaj kruckavaliroj estis forbalaitaj de la muzulmanoj. Poste estiĝis tie forta turka imperio kiu detruis la Bizancan imperion kaj minacis Orientan Eŭropon en ofensivo kiu etendiĝis tra la Balkana regiono ĝis Centra Eŭropo. Dume en Okcidento la kristanaj regnoj de la Iberia Duoninsulo (Kastilio, Aragono, Portugalio…) forpelis la islamanojn kaj detruis ĉi-ties kulturon en ĉi tiu teritorio.

Rezulte de tiu ŝanĝo de la situacio, post la 15a jarcento iome perdis viglon tiu pilgrimado al Kompostelo. Menciindas ke krome estiĝis interne de la kristana Eŭropo la grava skismo kiun konstituis la t.n. **Protestanta Reformacio**. En la sekvintaj jarcentoj la pilgrimoj tra la Jakoba Vojo neniam reakiris sian mezepokan brilon. Sed ŝajnas ke lasttempe denove plivigliĝas tiu fluo. Ĉu tiu fenomeno iome rilatas al la refortiĝo de la intereŭropaj ligiloj ene de la formiĝanta **Eŭropa Unio** kaj al la fantomo de nova intercivilizacia kontraŭfrontiĝo kiu sin insinuas en la horizonto?

Ĉiukaze, jen nun estas konvena okazo por ke ni dediĉu iun historian rigardon al la epoko kaj cirkonstancoj en kiu naskiĝis la Jakoba kulto kaj pilgrimado, la tiamaj religiaj, politikaj kaj sociekonomiaj kondiĉoj, la Jakoba Vojo kaj ties religia kaj kultura signifo, la arkitekturo kiu karakterigis tiun epokon… La sekvaj paĝoj estas dediĉataj al tiu studo.

Apostolo Sankta Jakobo
LA LEGENDO

Temante pri la origino de la kulto al la Apostolo Sankta Jakobo en Kompostelo, pli ĝuste ol pri "legendo" ni povus temi pri "legendoj", plurale, ĉar estas kelkaj en rilato kun ĉi tiu afero.

La ĉefa el tiuj legendoj estas tiu kiu aperis en la epoko mem de la malkovro de la tombo atribuita al la Apostolo. Laŭ tiu tradicio, Jakobo, filo de Zebedeo kaj Salome, kaj frato de Johano la Evangeliisto, predikis en Hispanio, kaj pli konkrete en Galegio, la doktrinon de JesuoKristo sen granda sukceso. Tamen li faris ĉi tie kelkajn disĉiplojn -sep konkrete-, kiuj poste akompanis lin al Judujo.

Reveninte al Jerusalemo, Jakobo estis arestita subordone de la Reĝo Herodo Agripo kaj poste estis kondamnita al morto kaj senkapigita. Tiu ĉi lasta okazintaĵo estas historia, ne legenda, fakto, sed la legendo alprenas ĝin por daŭrigi poste asertante ke la disĉiploj de Jakobo, subgvide de la ĉefa el ili, iu galego nomata Sonoteso, prenis la kadavron de Jakobo kaj transportadis ĝin perŝipe al Galegio. Oni ne scias ĉu la sama legendo aŭ iu posta ornamo aldonita al ĝi, asertas ke la ŝipo estis ne ligna sed ŝtona. La elŝipiĝo okazis en la loko nomata ***Iria Flavia***. En la marbordo de tiu oni montras al la vizitantoj iun ŝtonan koloneton al kiu, laŭ la legendo, estis ligita la ŝipo de la apostolo. Tiu sama legendo asertas ke en tiu loko li estis predikinta kelkajn jarojn anta e. Ne malproksime de tiu loko estis entombigita la kadavro de Jakobo. La malkovro de tiu tombo apartenas al la historio, sed la legendo plibeligis tiun fakton dirante ke tiu malkovro eblis ĉar oni vidis brilantajn stelojn super la loko indikante la situon de la tombo. Tial nomiĝis tiu loko Kampo de la Stelo, el kie venas la nuna nomo de Kompostelo.

Kiel dirite, ekzistas aliaj legendoj en rilato kun la temo de Kompostelo, kaj konkrete kun la temo de la pilgrimoj al tiu loko, kiuj komenciĝis baldaŭ post la malkovro de la tombo kaj la konstruado de la katedralo de tiu urbo kaj estis tre intensaj dum Mezepoko. La sekva legendo koncernas al la franca imperiestro Karlomagno (Karolo la Granda). Ĝi estas regristrata en la kvara libro de la t.n. ***Codex Calixtinus***, kiu estas iu manuskripto de la 12a jarcento kiu konstituas ian gvidlibron por pilgrimantoj kaj kiu troviĝas en la arkivo de la katedralo de Kompostelo. Ĝia enhavo pri la legendo kiun ni menciis tekstas ke la imperiestro Karolo la Granda havis vizion de Sankta Jakobo kiu diris al li: ***La stel-vojo kiun vi vidis en la ĉielo signifas ke ekde ĉi-tiu lando ĝis Galegio vi devas iri kun granda armeo por kontraŭbatali la perfidajn paganajn gentojn, kaj liberigi mian Vojon kaj mian teron, kaj viziti mian bazilikon kaj tombon. Kaj post vi iros tien pilgrime ĉiuj popoloj, de maro al maro, pardon-petante pro siaj pekoj kaj proklamante laŭdojn al la Sinjoro, ties virtoj kaj la mirindaĵojn kiujn li realigis***. La teksto de la Kaliksta Kodo daŭrigas: ***Kaj baldaŭ sekve (la imperiestro) vidis en la ĉielo iun vojon kiu komenciĝis en la maro de Frisio kaj, sin etendiĝante inter Germanio kaj Italio, inter Galujo kaj Akitanio, pasis rekte tra Gaskonio, Vaskolando, Navario kaj Hispanio ĝis Galegio, kie tiam estis kaŝita, nekonate, la korpo de Sankta Jakobo***.

La "vojo" pri kiu temas tiu legendo estas la t.n. "Lakta Vojo" t.e. nia galaksio, la brila strio el milionoj da steloj kiun oni povas vidi en la norda hemisferio en la sennubaj noktoj. En Hispanio alia nomo de tiu stel-amaso estas "Vojo de Sankta Jakobo" same ol la pilgrima vojo tra kiu oni iras al Kompostelo. La imperiestro Karolo la Granda estis samtempano de la malkovro de la tombo de Kompostelo, sed tamen li havis neniun rilaton kun tiu fakto. Lia armeo, ja, batalis en Hispanio kontraŭ la araboj, sed tre malproksime de Galegio, kien li iris neniam por viziti la kompostelan tombon. La legendo, eble, nakiĝis en Francio, el kie venadis, dum tuta Mezepoko, multaj pilgrimantoj al Kompostelo.

Estas alia legendo en rilato ne kun la tombo nek kun la pilgrima vojo sed kun la figuro de Sankta Jakobo mem. Ĉi tiu legendo ne estas tiel antikva kiel la antaŭaj; ĝi naskiĝis kelkajn jarcentojn poste, sed ĝi baziĝas sur la aserto de tiu antaŭa legendo kiu diras ke la apostolo Jakobo estis en Hispanio kaj predikadis ĉi-tie. La tradicio, kiu aperas registrita en iu manuskripto de la 13a jarcento, asertas ke estanta Sankta Jakobo kaj kelkaj liaj sekvantoj preĝante apud la rivero Ebro, en Zaragozo, ili havis miraklan vizion de la patrino de Jesuo, kiu en tiu epoko estis ankoraŭ vivanta en Jerusalemo, kaj ŝi petis al ili ke en tiu loko oni konstruu templon dediĉe al ŝi. En tiu loko oni ekkonstruis, en la epoko kiam la legendo naskiĝis, iun gotik-stilan katedralon kiu estis poste anstataŭigita de la granda moderna katedralo nomata "de la Pilar" (kolono) nun ekzistanta.

Apostolo Sankta Jakobo
LA HISTORIO

Por atingi pli fidindan informon pri la Apostolo Sankta Jakobo ol tiu provizita de la legendo(j), ni konsultu tiujn bibliaj librojn de la Nova Testamento, konkrete la Evangeliojn kaj t. n. ***Agoj de la Apostoloj***, kiuj, eĉ se ili ne estas strikte historiaj libroj, tamen ili raportas sufiĉe serioze pri historiaj personoj kaj okazaĵoj.
Jakobo filo de Zebeo estas menciata kelkfoje en la evangeliaj tekstoj kiel unu el la ĉefaj disĉipoj de Jesuo, sed tamen ne multe. Ekzemple, en la ensemblo de la kvar evangelioj, la nomo de Maria Magdalena aperas plifoje ol ties de Jakobo.
La NovTestamenta libro de la ***Agoj de la Apostoloj*** rakontas la historion de la disĉiploj de Jesuo en la epoko tuj post la malapero de la Majstro. Tiu libro temas pri la disvolviĝo de la naskiĝanta Eklezio, la unua Komunumo de Jerusalemo, la agoj de Petro kaj aliaj apostoloj, kaj ĉefe, la konvertiĝo de Saŭlo (Sankta Paŭlo) kaj ĉi ties vojaĝoj por la predikado kaj disvastigado de la doktrino de Jesuo.
Se Jakobo estus entrepreninta la vojaĝon al Hispanio, kiun pretendas lia legendo, tio sendube estus registriĝinta en tiu libro ĉar tiu vojaĝo estus pli longa kaj rimarkinda ol ties de aliaj apostoloj. Ekzemple, la plej distanca vojaĝo de Paŭlo estis al Romo; liaj ceteraj vojaĝoj limiĝis al la teritorioj de Grekujo, kaj tamen tiu libro priskribas ilin tre detale. Petro ne iris pli malproksimen ol Antiokio, kaj la libro raportas pri tio, sed diras nenion pri lia iro al Romo. Tio permesas al ni supozi ke tiu vojaĝo de Petro al Romo, sur kiu baziĝas la pretendo de la papoj de Romo al ties aŭtoritato sur la tuta Eklezio, estas tiel legenda kiel tiu de Jakobo al Galegio. Pri la apostolo Felipe, la libro de la ***Agoj*** rakontas ke li iris al Samario, do, temas pri eta vojaĝo al regiono apuda al Judujo kaj Galileo, kaj tiu libro ne disdegnas mencii ilin. Tio permesas al ni supozi ke se la apostolo Jakobo estus farinta tiel longan vojaĝon al la alia ekstremo de la Romia imperio tiu afero estus sufiĉe grava por ke la ***Agoj de la Apostoloj*** menciu ĝin, kaj se tiu mencio ne ekzistas, plejble ĝi ne okazis.
Sed estas pliaj argumentoj. La libro de la ***Agoj de la Apostoloj*** mencias nian Jakobon nur dufoje. La unua nur por indiki ke tiu apostolo troviĝis kun aliaj, kiuj estas ankaŭ menciataj, en la loko kie ili kutime kunsidis -kaj kaŝiĝis- en Jerusalemo antaŭ Pentekosto. La dua mencio estas, ankoraŭ inter la unuaj ĉapitroj de la libro, por rakonti ke tiu apostolo mortis senkapigita laŭ ordono de la reĝo Herodo Agripa. Tio okazis en la jaro 43a aŭ 44a de nia Erao, do nur 13 aŭ 14 jarojn post la morto de la Majstro Jesuo.
Por la klarigo de nia afero tre gravas tiu dato de la morto de Jakobo ĉar ĝi indikas ke se la vojaĝo de tiu ulo al Hispanio estus okazinta, ĝi ne nur estus la plej longa kaj malproksima el la apostolaj vojaĝoj sed ankaŭ la unua el ĉiuj vojaĝoj de la apostoloj, ĉar tiuj menciitaj de Paŭlo, Petro k.a. apostoloj okazis ĉiuj post tiu dato. Tio igus la hispanan vojaĝon de Jakobo la plej grava kaj menciinda inter ĉiuj apostolaj vojaĝoj. Kaj tamen, kiel dirite, tiu mencio ne ekzistas en la libro.
Sed la legendo estas delira ankaŭ pri alia aspekto. Laŭ ĝi, la apostolo Jakobo iris al Hispanio por prediki la mesaĝon de Jesuo-Kristo kaj kristanigi la enloĝantojn de tiu lando. Sufiĉas tralegi la menciitan libron de la ***Agoj de la Apostoloj*** por kompreni ke tiu aserto de la legendo estas tute ne ebla. Kial? Oni devas memori ke komence la kristana afero estis nur io ekzistanta kaj okazanta kadre de la judismo. Jesuo kaj ties unuaj disĉiploj estis ĉiuj judoj. Nur iom-post-iom la afero etendiĝis al la anoj de nejudaj popoloj. En tiu epoko la predikoj de la apostoloj estis adresitaj nur al la anoj de la juda etnio kaj al tiuj ne judoj kiuj tamen alprenis la judan religion, kio formaliĝis per la praktiko de la cirkumcido. Kiam la ***gojoj*** (ne judoj) sentis intereson pri la afero de Jesuo-Kristo kaj volis ricevi la bapton kiu formaligus ilian adeptecon al la rondo de la sekvantoj de Jesuo la afero funkciis kiel konvertiĝo al la judismo, t.e. la kristana rondo rolis kiel kroma juda sekto en epoko kiam ekzistis multaj aliaj judaj sektoj kaj ĉiuj ili faris konvertitojn aŭ prozelitojn inter la ne-judoj, kaj tio signifas ke, krom la kristana bapto, kaj eĉ antaŭ tiu ceremonio, tiuj konvertitoj ricevadis ankaŭ la judan cirkumcidon.
Nu, la apostolo Jakobo estis mortigita ĝuste kiam ĵus estis komenciĝanta tiu afero de la baptado de la unuaj nejudoj. Tio signifas ke li ne travivis la postan procezon, kiam en la sino de tiu unua kristana komunumo estiĝis grava polemiko pri la afero ĉu cirkumcidi aŭ ne la ***gojojn*** antaŭ ties baptado. Post la mencio de la morto de Jakobo, la cetero el la libro de la ***Agoj de la Apostoloj***, same kiel la leteroj aŭ epistoloj de Paŭlo, estas plena je priskribado de tiu polemiko, kelkfoje tre akra, inter la par-

tianoj kaj la kontraŭuloj de la cirkumcidado antaŭ la baptado. La polemiko tiel fariĝis akra kaj grava problemo ke la apostoloj decidis organizi en Jerusalemo iun koncilion por pridiskuti la aferon kaj decidi pri ĝi. Fine, la decido estis ke ne estu nepre necesa la cirkumcido antaŭ kaj krom la bapto; tio estis la unua paŝo en la procezo de apartiĝo de la kristanismo de la juda religio, el kiu ĝi devenas.

Sed, kiel dirite, nia Jakobo konis nenion pri tiuj okazintaĵoj, ĉar tiam li estis jam, de antaŭ kelkaj jaroj, komforte instalita en lia tombo, tombo kiu ne troviĝis precize en Kompostelo.

Do, estas frenezaĵo pensi ke tiu apostolo sin dediĉis al la kristanigo de hispanaj ***gojoj*** laŭ la kriterioj decidotaj en la ankoraŭ ne okazinta Koncilio de Jerusalemo. Sed pli granda frenezaĵo estas la alia aserto de la legendo, t.e. ke la kadavro de la senkapigita Sankta Jakobo estis translokigita de Judujo al Galegio fare de kelkaj disĉiploj. Tiuj, kiuj konas la rigorajn leĝojn de la juda religio (al kiu, ni ne forgesu, apartenis ankoraŭ la apostoloj) pri la kadavroj, komprenus ke tiaspeca vojaĝo portante kadavron al la alia ekstremo de la Romia Imperio estas sensencaĵo. Krome, eĉ se vere Jakobo estus predikinta en Hispanio, kial oni faru tiun strangan translokigon de lia kadavro al tiu lando? Liaj disĉiploj, supozante ke ili ekzistus, ne povus scii ke la hispanoj de postaj jarcentoj bezonus tiun kadavron por munti la farson de la mezepoka pilgrimado kaj por la turismo de la 20a kaj 21a jarcentoj.

La apostolo Sankta Jakobo estis senkapigita en Jerusalemo en la jaro 44 laŭ ordono de la reĝo Herodo Agripo.

Sed se la legendo pri la prediko de Sankta Jakobo en Hispanio kaj la posta transportado de lia kadavro al tiu ĉi lando estas sensencaĵo, ankoraŭ pli freneza estas la alia legendo, tiu de la apero al li de la patrino de Jesuo en Zaragozo. Kiam en la 13a jarcento oni volis konstrui katedralon apud la rivero Ebro en tiu urbo, ekzistis en tiu loko amaso da ŝtonoj, kolonoj kaj ceteraj konstruo-materialoj. Ili estis amasigitaj tie en la unua jarcento de nia Erao por la ekkonstruo de templo dediĉe al la romia imperiestro Kaligulo. Kiam tiu juna Cezaro freneziĝis li ordonis konstrui templojn en ĉiuj urboj de la imperio por adori lin tie, kaj ke en tiuj temploj jam ekzistantaj oni metu en ili statuojn liajn por tiu kulto al la imperiestro. Estis neniu problemo por ke en la paganaj urboj de la imperio oni akceptu tiun kulton, sed en Jerusalemo la afero estis tute alia. Por la judoj tiaspeca kulto estas idolatrio kiun ili ne povus elteni, kaj la tuta juda popolo, inter ili ankaŭ la kristanoj, sin oponis al la enkonduko de statuo de Kaligulo en la Jerusalema Templo. Tio estus povinta provoki grandan ribelon kaj masakradon en Jerusalemo kaj tuta Judujo, sed okazis nenion tial ke la imperiestro Kaligulo estis murdita en Romo. Fakte, li regis nur dum malpli ol 4 jaroj, kaj lia plano pri la kulto al la imperiestro estis ne realigita. La templo en Zaragozo estis komenciĝinta sed post la morto de Kaligulo la laboro estis interrompita kaj la afero restis tie senŝanĝa dum la sekvaj jarcentoj. Kiam oni entreprenis tie, en Mezepoko, la konstruadon de gotika katedralo dediĉita al la Di-patrino oni nomis tiun templon "de la Virgulino de la Piliero". La piliero estis koloneto tie ekzistanta inter la postrestaĵoj de la ne-konstruita tempo al Kaligulo. La legendo kiu naskiĝis kadre de la konstruado de la tiea mezepoka katedralo pretendis ke sur tiu piliero la patrino de Jesuo aperis antaŭ Sankta Jakobo kaj petis ke oni konstruu en tiu loko preĝejon dediĉitan al ŝi. Multaj preĝejoj konstruitaj laŭlonge de la jarcentoj posedas similan legendon de apero de la Virgulino petante tiun konstruadon, sed tiu de Zaragoza malsimilas el ĉiuj ceteraj en tio ke, en la epoko de la pretendita ĉeesto de Sankta Jakobo en Hispanio, tiu sinjorino estis ankoraŭ vivanta. Estas frenezaĵo pensi ke pia judino, kia estis la patrino de Jesuo, petus, kiam ŝi ankoraŭ estis surtera estaĵo, ke oni konstruu templon dediĉe al ŝi. La inventintoj de tiu legendo atribuis al la Sinjorino saman manion kiel ties de Kaligulo.

Krome en tiu epoko, kiam la patrino kaj disĉiploj de Jesuo estis ankoraŭ vivantaj, neniu el ili povis scii kio estas kristanaj preĝejoj. Ili partoprenadis en la juda kulto de la Templo kaj la sinagogoj, kaj iliaj specifaj kristanaj kunvenoj por memori la Sanktan Manĝon okazadis en ĉiu ajn loko. La invento de la preĝejoj, tiaj kiaj ni konas ilin nuntempe, ne okazis ĝis la 4a jarcento de nia erao.

Revenante al la afero de la prediko kaj la tombo de Sankta Jakobo en Hispanio, se ni konkludas ke tiu apostolo neniam estis en ĉi tiu lando nek viva nek morta, al kiu apartenas la kompostela tombo?

PRISCILIANO

Nia historio pri la Jakoba afero devas nun fari salton de tri jarcentoj, ekde la unua jarcento de la Kristana Erao ĝis la kvara jarcento, la epoko de Prisciliano. Por esplori pri la vivo de Prisciliano ni devas baziĝi sur la skribaĵojn de Prospero de Akitanio, iu disĉiplo de Aŭgusteno de Hipono, kiu vivis de la jaro 390 al 455, do en epoko tre proksima post la morto de Prisciliano.
Laŭ tiu aŭtoro, ŝajnas ke Prisciliano naskiĝis en la tiama romia provinco de ***Gallaecia***, nuna Galegio, ene de iu familio de la senatana ordo aŭ socia klaso. Ĉirkaŭ la jaro 370 li vojaĝis al ***Burdigala***, nuna Bordozo por studi retorikon. En la eksteraĵoj de tiu urbo li fondis iun komunumon rigorisman laŭ tendenco tre kutima en tiu epoko. Rigorista aŭ ne, ŝajnas ke dum tiuj jaroj de lia junaĝo Prisciliano ne tro emis al fraŭleco. Oni atribuas al li ian am-rilaton kun Procula, filino de lia mentoro Delphidius. Aliaj fontoj mencias iun virinon, Gala, kiel lian oficialan kunulinon.
Ĉirkaŭ la jaro 379 li revenis al Galegio kaj dediĉiĝis al predikado. Indas memori ke tiu epoko, ekde la regado de la imperiestro Konstantino la Granda, jaroj 313 al 337, la Kristanismo estis la oficiala religio de la Romia Imperio. Sed, ĝi tute ne estis unueca kredaro. Fakte, jam dum la menciita regado de Konstantino okazis gravaj universalaj koncilioj de la Eklezio, kiel tiu de Niceo, por difini dogmojn celante unuigi, sensukcese, la kredaron de la kristanoj. La oficiala Eklezio (fakte ne ĉiam la sama tendenco), kiu ĝuis la apogon de la imperiestroj, sin sentis siavice devigita apogi la imperiestran politikan povon, kaj por certigi la ordon kaj la unuecon, la eklezia hierarkio ne hezitis persekuti la paganojn, judojn kaj kristanojn de aliaj tendencoj, al kiuj oni alnomis "herezuloj". Se oni ne atentus pri tio ne eblus kompreni la vivon kaj la morton de Prisciliano.
Liaj ideoj atingis grandan sukceson, ĉefe inter la virinoj kaj la membroj de la popolaj klas-tavoloj. Interalie, li rifuzadis la union de la Eklezio kaj la imperiestra ŝtato, samkiel la korupton kaj la riĉiĝon de la hierarkio. Pro la rapida disvastiĝo de lia instruo, la episkopo Higinio de Kordovo sendis leteron informante pri la situacio al Hidacio, la ĉefepiskopo de ***Emerita Augusta***, nuna Merido, kiu tiam estis la ĉefurbo de la hispana diocezo.
Tiuj du episkopoj, kune kun Itacio de ***Ossonoba,*** tiama nomo de la nuna portugala urbo de Faro, kunvokis iun koncilion en la urbo ***Cæsaraugusta***, nuna Zaragozo en la jaro 380 cele de kondamni la ideojn de Prisciliano. Ĉeestis la sinodon du episkopoj el Akitanio kaj dek el Hispanio. Ne ĉiuj hispanaj episkopoj staris kontraŭ la ideoj de Prisciliano; fakte, apogis lin Instancio kaj Salviano, kiuj rifuzis partopreni en la koncilio por malpliigi la aŭtoritaton de tiu kunveno. Alia episkopo, Simposio de Astorgo, forlasis la koncilion en ties dua tago kun la sama celo. La episkopo Valerio de Zaragozo akceptis la rekomendojn de la Papo de Romo, Damaso, eviti la kondamnon *in absentia* (sen ĉeesto). Poste tiuj du episkopoj, Instancio kaj Salviano, promociis Priscilianon al la episkopa seĝo de ***Abula*** (Avilo). Intencante mildigi la malkonsenton, Instancio kaj Salviano vojaĝis al Merido por intervidiĝi kun la ĉefepiskopo Hidacio, sed ili devis poste fuĝi el tumulto da fanatikuloj mobilizita de la metropola episkopo.
Poste okazis akra perletera kverelo inter la sekvantoj kaj la misfamigantoj de Prisciliano. Fine, iu letero sendita de Hidacio al Ambrosio, episkopo de ***Mediolanum***, nuna Milano, tiama sidejo de la imperiestra kortego, konvinkis ĉi tiun por atingi de la imperiestro Graciano reskripton ekskomunikante kaj ekzilante el iliaj episkopaj sidejoj Priscilianon kaj ties sekvantojn.
En la jaro 382 Prisciliano decidis vojaĝi al Romo por sin defendi, sed la tiea episkopo, la hispano Damaso, troviĝis tiam en plena batalo por atingi por la episkopa sidejo de tiu ĉefurbo la primasecon sur la tuta universala Eklezio kaj tiele fariĝi la unua "oficiala" Papo. Damaso rifuzis akcepti la viziton de Prisciliano ĉar li ne konsideris sin kompetenta por nuligi reskripton de la imperiestro. Fine Prisciliano adresigis al Milano kaj profitis la foreston de Graciano por konvinki ties plejsuperan ministron ***(magister officiorum)*** nuligi la antaŭan imperiestran dekreton. Tiele li povis reveni al Hispanio plifirmiginte la situacion de sia grupo kaj krome atinginte ke Itacio estu akuzita je perturbo de la Eklezio. La Vickonsulo Volvencio ordonis la areston de la kontraŭpriscilianista episkopo kaj ĉi tiu vidis sin devigita fuĝi al ***Civitas Treverorum*** (Treviro), sub la protekto de la episkopo Britto.

En la jaro 383, la guberniestro de la romia provinco de Britania, la hispano ***Magno Clemente Maximo***, pasis al Galujo (nuna Francio) komandante armeon de 130.000 soldatoj en ribelo kontraŭ la imperiestro Graciano, kiu estis poste kaptita kaj murdita de la soldatoj de la ribelinto, kiu sin proklamas imperiestro de la Okciendeta parto de la Romia Imperio. Sed la imperiestro de la Orienta parto, Teodosio, ankaŭ li hispano, rifuzas konsenti la uzurpon kaj pretiĝis militi kontraŭ la uzurpinto. En tiu tikla situacio la nova imperiestro ***Clemente Maximo*** celas la apogon de la Katolika Eklezio, kiu, siavice, bezonas la institucian apogon de la imperio por alfronti la diversajn disidentajn movadojn: arrianoj, novacianoj, nikolaitoj, ofitoj, manikeoj. Kaj laste ankaŭ la priscilianistoj.

Tiu alianco, reciproke profita inter la imperiestro kaj la Eklezio, signis la postan disvolviĝon de la afero. La oficiala Eklezio alfrontiĝis kontraŭ tre populara movado disvastigita tra la tuta Iberia duoninsulo kaj granda parto el la Galio, kaj la imperiestro ***Maximo*** volis pagi la apogon de la klerikaro per oficiala kondamno de la priscilianismo. Sed la aplikado de sentenco kontraŭ iu herezo inkludas la konfiskon, fare de la ŝtato, de ĉiuj temploj de la sekto, kio ne interesis al la eklezia hierarkio nek konvenis al la imperiestro. Do, oni elpensis iun formon de juĝprocezo kiu celis kondamni la priscilianistajn episkopojn pro ***maleficium*** (sorĉo-praktikadon). Tiutipa sentenco, pli favora al la imperiestra mon-ŝranko, inkludis la rekvizicio de la persona propraĵo de la kulpigitoj ne tuŝante la eklezian havaĵon.

Prisciliano, episkopo de Avilo

Do, oni kunvokis novan koncilion en Burdozo, al kiu decidis ĉeesti Prisciliano kaj kelkaj liaj sekvantoj, kaj en ĝi oni kondamnis denove la priscilianistan herezon, sed de tiu kunveno, fakte, oni atingis nur la remeton de Itacio en sian episkopan sidejon. Dum la disvolviĝo de tiu asembleo, iu freneza popolaĉo ŝtonumis iun disĉiplinon de Prisciliano. Ĉi tiu forlasis la sinodon kaj adresiĝis al Treviro, en Germanio, sidejo de la kortego de ***Maximo***, por konvinki la imperiestron eldiri verdikton liafavore. Sed en tiu urbo jam estis teksinta Itacio de Ossonoba la reton kiu metos finon al lia vivo.

En la jaro 385 Prisciliano alvenis al Treviro kie estis akuzita, pere de Evodio, ministro de la imperiestro, de sorĉo-praktikado, magio, uzado de abortigoj, kabalista astrologio… Pere de torturado oni atingis ke la propra Prisciliano konfesu kulpecon pri ĉiuj akuzoj. Fine li estis senkapigita kaj saman sorton trafis liajn sekvantojn: Felicisimo, Armenio, Eucrocia, Lautroniano, Aurelio kaj Asarino. Unuafoje iu laika aŭtoritato plenumis sentencojn al morto diktitaj de eklezia tribunalo.

Ĝuste post la procezo de Treviro, la imperiestro ***Maximo*** sendis du komisarojn al Hispanio por elpurigi ĉiujn episkopajn sidejojn el ĉiu postrestaĵo de priscilianismo, komenciĝante procezo de ekzekutado kaj deportado de priscilianistoj kun troigoj kiuj fine vekis la rifuzon de kelkaj sektoroj de la oficiala eklezio malkontentaj pri la disvolviĝo de la okazintaĵoj.

En la jaro 388 ***Maximo*** estis venkita de Teodosio kaj poste senkapigita. La situacio renversiĝis tiamaniere ke Itacio de Ossonoba estis ekskomunikita en la jaro 389 pro sia rekta implikiĝo en la juĝ-procezo kontraŭ Prisciliano. Tiujare kelkaj disĉiploj de Prisciliano vojaĝis al Treviro por eltombigi la postrestaĵojn de ilia majstro kaj elporti ilin al Galegio. Fine ili enterigis ilin en la proksimaĵoj de loko kiu post multe da tempo ricevis la nomon Kompostelo.

Post la ekzekuto de Prisciliano lia movado vigle persistis dum almenaŭ du jarcentoj, ĉefe en Galegio, kiel atestas la sinsekvaj koncilioj kunvokitaj por pritrakti la temon. Ankoraŭ meze de la 5a jarcento, kiam jam estis falinta la Romia Imperio de Okcidento, Toribio, episkopo de Astorgo, dediĉiĝis konfiski priscilianistajn librojn, kiujn konservadis la tiamaj sekvantoj de tiu movado.

La afero daŭris ankoraŭ dumtempe sed fine iom-post-iom perdiĝis la priscilianista tradicio kaj la memoro pri la identeco de la okupanto de lia tombo.

Asturia regno

Sekva evento en rilato kun la afero de Sankta Jakobo kaj ties hispana tombo okazis kelkajn jarcentojn poste, konkrete en la 8a jarcento. Tiam jam estis tute forgesita en ĉi tiu lando la afero de Prisciliano. Do, kiam oni malkovris lian tombon oni asignis alian identecon al la okupanto de la ĉerko. Ŝajnas ke la elekto de la identenco de tiu galegia tombo estis en rilato kun la tiama situacio en Hispanio. Ni koncize priskribu tiun situacion.

Meze de 5a jarcento estis disfalinta la okcidenta parto de la Romia Imperio sekve de la invado de barbaraj popoloj de meza kaj norda Eŭropo kiuj, poste, okupadis la teritorion. Dum longa tempo la hispana teritorio estis milite pridisputita de kelkaj el tiuj popoloj: suevoj, alanoj, vandaloj… Fine plenregis la tutan Iberian Duoninsulo la germana popolo de la gotoj, kiuj starigis en tiu teritorio Visigotan Regnon, kiu daŭris ĝis la jaro 711. En tiu jaro okazis la invadon de Hispanio fare de la arabaj trupoj alvenintaj tra la Ĝibraltara mar-kolo. Laŭlonge de tri aŭ kvar jaroj la arabaj konkeris tutan Iberian Duoninsulon. En la historio de Hispanio oni nomas Rekonkero la preskaŭ okjarcentan tempo-daŭron antaŭ la kompleta rehavo de la teroj konkerintaj de la islamaj popoloj. Tiu rekonkero havis efektivan komenciĝon en la jaro 722, kiam okazis en Asturio la t.n. “Batalo de Kovadongo”. Fakte, tiu batalo estis gerila agado kontraŭ la araboj en la periferio de la granda islama imperio kies centro troviĝis tiam en Damasko kaj etendiĝis, tra tuta Norda Afriko, ĝis Hispanio. Tiel la kristana venko de Kovadongo kiel la plifirmiĝo de la, cetere tre nestabila, Regno de Asturio, kies unua reĝo estis Pelajo, eblis pro tio ke tiam en la sino de la araba imperio estiĝis grava malakordo inter la reganta dinastio de la Omajadoj kaj la idoj de la familio de la profeto Mahometo. Rezute de tiu interaraba milito fondiĝis alia kalif-centro en Bagdad, kaj el la buĉado en kiu pereis la Omajadoj saviĝis iu knabo kiu transfuĝis al Hispanio kaj starigis ĉi tie sendependan emirlandon aŭ kalifejon en ribelo kontraŭ la islama cento de Bagdado.

La fakto ke tiam la araboj estis tre okupitaj batalante inter ili permesis al la la Asturia Regno plifirmiĝi kaj disvolviĝi. Sed dum preskaŭ du jarcentoj la ekzistado de tiu regno estis tre malstabila kaj subdanĝera ĉar ne mankis malakordo kaj internaj militoj ankaŭ ene de ĝi. La malkovro de la mistera tombo de Kompostelo okazis ĝuste ene de tiu dujarcenta periodo, kiam estis reĝante en Asturio Alfonso la 2a, pranepo de Pelajo, la venkinto de Kovadongo.

En la jaro 818, aŭ 814 laŭ alies versio, iu ermito komunikis al la episkopo Teodomiro de Iria Flavia (nuntempe urbo Padrono) ke li estis vidinta misterajn flam-lumojn, kvazaŭ stelojn, en la arbaro nomata Libredono. Tiu loko ricevis post tio la nomon Kompostelo (Kampo de steloj). Estas evidenta ke la legendoj persiste ekkreskas en ĉio konekse kun la Jakoba afero. Ĉi tiu de la steloj aŭ misteraj lumoj super la tombo de Kompostelo ne estas la lasta legendo kiun ni vidos pri tiu mita persono. La episkopo Teodomiro post ekzamenado de tiu tombo, kiu troviĝis en antikva tombejo el la romia epoko, deklaris ke ĝi apartenis al la apostolo Sankta Jakobo.

Ricevinte tiun informon, la reĝo Alfonso la 2a kies kortego estis en Oviedo, vojaĝis kun sia familio al la loko kie estis trovita la fama tombo. La kortego de la Asturia Regno, en konstanta batalado kontraŭ la araboj kiuj ankoraŭ okupadis grandparton el la Iberia Duoninsulo, komprenis ke tre eblis organizi, sur la bazo de la kulto al la Sankta Jakobo kaj ties relikvojn, fortan movadon de apogo religia, politika kaj ekonomia al la batalado kontraŭ invadintoj el alia religio kaj kultura kiaj estis la islamaj araboj de la Kordova Emirlando. Ja, la eltrovo de tiu tombo tre kontribuis al la plifirmiĝo de la Asturia Regno kaj al la posta daŭrigado de la kelkjarcenta Rekonkera milito kontraŭ la muzulmanoj en Hispanio.

Kompostelo Jakoba urbo

En la loko kie estis trovita la tombo, kiun la episkopo Teodomiro atribuis al la apostolo Sankta Jakobo, oni konstruis iun preĝejon, kiu estis anstataŭigita, fine de la 9a jarcento, per alia pli granda kiun ordonis konstrui la reĝo Alfonso la 3a. Ĉi tiu templo estis detruita, en la jaro 997 okaze de atako de la araba militestro Al-Manzor. El tiu kampanjo rezultis granda detruo kaj forrabo en tiu galegia flanko de la Asturia Regno, kaj estis tute detruita la kompostela urbo kiu estis formiĝinta ĉirkaŭ la preĝejo laŭlonge de unu jarcento kaj duono.

Sur la ruinaĵoj de la preĝejo oni komencis alian novan laŭ ordono de la reĝo Bermudo la 2a, sed poste, en la jaro 1075, oni entreprenis la faradon de iu romanika katedralo laŭ iniciato de la episkopo Diego Peláez kaj subgvide de la arkitekto Esteban. Tiu templo, kies bildo aperas, krom en ĉi tiu paĝo, ankaŭ en la hispanaj moneroj de unu, du kaj kvin eŭro-centonoj, estis finkonstruita en la jaro 1122, en la epoko de la Ĉefepiskopo Gelmirez. Tiam la rekonstruita kompostela urbo estis unu el la plej gravaj en la kristana teritorio de Hispanio.

Ĉirkaŭ la katedralo komenciĝis strukturiĝi la urbo. La nobelaro kaj la ĉefaj ekleziaj ordenoj instaliĝis en ĝi. En tiu epoko Kompostelo ricevadis amason da pilgrimantoj, plejparto el ili de Francio kaj aliaj landoj de okcidenta Eŭropo. La urbo devis disponi je multe-nombraj gastejoj por tiom da vizitantoj.

La emo pilgrimi al Kompostelo, ĉefe dum Mezepoko, estis precipe religia. La pilgrimado al la Santka Lando tiam estis neebla aŭ tre malfacila. Do, tiuj, kiuj deziris la pardonon de siaj pekoj pilgrimadis al Romo, sed ĉefe al Kompostelo. Por iuj pilgrimantoj, tiu vojaĝo al Galegio kaj la Ter-fino (Finistero) estis kvazaŭ inico-vojirado, ofte en rilato kun la arto de la mason-konstruado. Hodiaŭ ne estas facile kapti la spiriton de tiu epoko, sed ŝajnis ke por la antikvaj popoloj la konstruo-arto estis kvazaŭ mirakla, magia, sakrala arto, kaj la praktik-antoj de tiu arto posedis specialajn organizaĵojn kaj ritualojn de inicado. Nu, laŭ iuj historiistoj, la pilgrimado al Kompostelo estis esenca parto el tiutipa inicado.

Ankaŭ alĥemistoj, kristanaj kabalistoj kaj aliaj esplorantoj laŭ la antikvaj kaj mezepokaj tradicioj, kiel ermitoj kaj mistikuloj, konsideris Kompostelon kiel magian aŭ sakralan lokon kaj pilgrimadis tien. Ne forgesante ankaŭ tiujn kiuj vojaĝis por sia plaĉo; la turismo ne estas moderna invento.

Iu grava vizitantino de la urbo, kies irado tra la Jakoba Vojo komenciĝis en Francio, estis Hildegard Von Bingen, viziema, filozofiistino, botanikistino kaj mistikulino el Germanio fine de la 11a jarcento. Eble estis ŝi kiu verkis la famkonatan ***Codex Calistinus***, kiu estas konsiderata la unua turisma gvid-libro el la historio. En ĝi estas registrataj la spertoj de la franca Vojo al Kompostelo

Krom la katedralo, Kompostelo havas aliajn interesajn lokojn kaj monumentojn, ĉiuj ili kun mezepoka stilo kaj etoso, kiel kelkaj monaĥejoj, la dioceza muzeo, la muzeo de la katedralo mem, la Placo de la ***Obradoiro*** (tiu vorto signifas laborejo de la ŝton-tajlistoj ĉar estis la loko kie oni ellaboradis la ŝtonojn por la konstruado de la katedralo), la episkopa palaco konstruita laŭ dispono de la Ĉefepiskopo Gelmirez, Eklezio de Sankta Fructuoso, Kolegio de Sankta Jeronimo…

Sed ĉefe interesa estas la fakto ke la antikva parto de la urbo, ĉirkaŭanta la katedralon, konservas la mezepokan aspekton kaj tiel estas loko tre interesa de historia vidpunkto.

En la epoko de la t. n. Katolikaj Gereĝoj, ĉi tiuj konstruis la Reĝan Gastejon. Komence de la 16a jarcento, laŭ iniciato de la Ĉefepiskopo Fonseko estis kreita la Universitato de Kompostelo.

Tiu urbo estas iu el la ĉefaj hispanaj urboj de historia kaj arkeologia vidpunkto, kaj ĝi estis deklarita **Valora Havaĵo de la Homaro**.

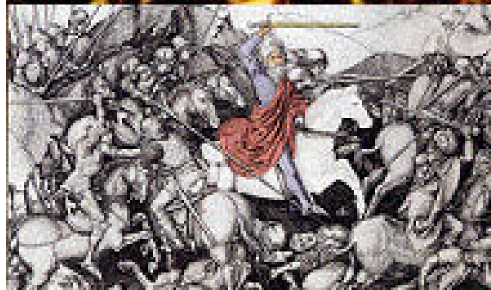
Sankta Jakobo Maŭro-buĉisto

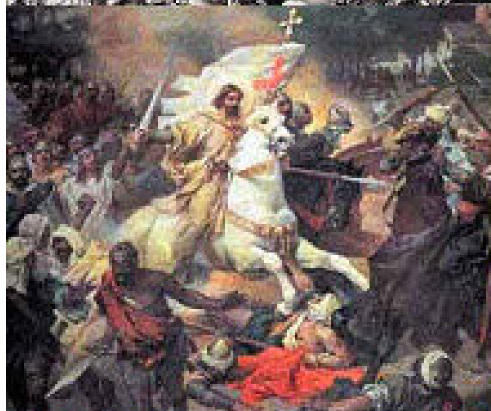
Ŝajnas ke ĉio koncerne al la figuro de Sankta Jakobo en sia rilato kun Hispanio devas esti objekto de mitoj kaj legendoj. Ni jam vidis tiujn legendojn pri la predikado de la apostolo Sankta Jakobo en Hispanio, tiujn pri la transportado de lia kadavro el Judujo al Galegio, la legendojn pri la malkovro de la Kompostela tombo kaj pri la sonĝo de la reĝo Karolo la Granda.

Nu, ni vidos nun alian gravan miton pri interveno de la apostolo en la Historio de Hispanio. Temas pri tiu titolo de ***Matamoros*** asignita en nia lando al Sankta Jakobo. La hispana vorto ***Matamoros*** signifas maŭro-mortigisto aŭ maŭro-buĉisto. Kial oni donis tiun strangan titolon al la apostolo? La legendo aperis en la 13a jarcento. Unue ni vidu la enhavon de la legendo kaj poste ni okupiĝu pri la kialoj de ĝia apero.

Ni memoru ke dum preskaŭ 8 jarcentoj la teritorio de la Iberia Duoninsulo (Hispanio kaj Portugalio) estis batalkampo inter la kristana civilizacio lokita en Eŭropo kaj la Islama civilizacio kiu etendiĝis ekde Mezoriento tra tuta norda Afriko ĝis la iberaj landoj. En tiu kunteksto naskiĝis la kulto al la apostolo Sankta Jakobo kaj ties pretendita tombo en Kompostelo, samkiel la pilgrimado el la tuta Eŭropo al Kompostelo. La legendo pri Sankta Jakobo maŭro-buĉisto asertas ke dum la unua etapo de tiu civilizacia interfrontiĝo, kiam la kristana Regno de Asturio estis tre febla, ĝi devis pagi ĉiujaran tributon al la potenca Kordova Emirlando. La tributo konsistis el cent virgaj junulinoj. Laŭ la legendo, tiu tributo estis pagata dum multaj jaroj sed en la epoko de la reĝo Ramiro la 1a, tiu monarĥo volis ne plu pagi la tributon de la cent virgulinoj kaj tio provokis militon kontraŭ la araboj, al kiuj oni donis la nomon de “maŭroj” en Hispanio. La rezulto de tiu milito estis decidita en la t.n. “Batalo de Klaviĥo”, kiu okazis en la jaro 844 en iu loko 25 kilomentrojn sude de la urbo Logronjo. Komence de la batalo, la 22an de majo, la afero iris malfavore por la kristanaj batalantoj, kiuj restis ĉirkaŭitaj, fine de la tago, en la monto Lanturco. Ŝajnis afero certa ke la kristanaj trupoj estus detruotaj sekvonttage, sed tiunokte Sankta Jakobo aperis dumsonĝe al la reĝo Ramiro promesante al li helpon en la batalado de la sekva tago. La legendo plu raportas ke, vere, dum la batalo aperis inter la kristanaj kavaliroj la apostolo Sankta Jakobo rajdante sur blanka ĉevalo kaj tenante maldekstrmane blankan standardon kun ruĝa kruco kaj dekstrmane glavon per kiu li faris grandan buĉadon inter la muzulmanaj trupoj, ĝis atingi, sur la maŭran armeon, grandan venkon kiu metis finon al la pagado de la tributo.

Tiu afero estas tute ne verŝajna. Ne nur la rajdado de Sankta Jakobo meze la batalo de Klaviĥo estas legendo, sed la batalo mem estas mita inventaĵo kaj eble ankaŭ la tributo de la cent junulinoj. Ja, dum pli ol unu jarcento la Asturia Regno estis tre febla kompare al la potenca Kordova Emirlando kaj estas tre verŝajne ke ĝi devis pagi, dum kelkaj periodoj ian tributon al la araboj, sed

ŝajnas ke la tributoj konsistis el alitipa karno, t.e. bestoj por viando, ĉefe bovinoj, sed ne junulinoj. Cetere estas en tiu legendo aliaj elementoj al kiuj tute mankas logiko. Laŭ la legendo, la pago de la tributo komenciĝis en la epoko de la reĝo Maŭregato, jarojn 783-789, kaj la batalo kiu metis finon al tiu tributo okazis en la jaro 844. Nu, oni devas prikonsideri ke ene de tiu periodo okazis la longa reĝ-periodo de Alfonso la 2a, kaj ke tiu monarĥo plurfoje venkis la ma rojn, li disrabis la urbon Lisbonon en la jaro 798 profitante internajn problemojn en la araba Emirlando de Kordovo kaj venkis la arabojn en la batalo de Auceo en la jaro 825. Krome li konkeris kaj repopolis grandan parton el la araba teritorio en Galegio, Leonio kaj Kastilio. Do estas evidenta ke se tiu, aŭ alia, tributo el la Asturia Regno al la Kordova Emirlando ekzistus tiam, tiu reĝo estus povinta meti finon al ĝia pagado rezulte de liaj venkoj.

Tamen ne mankas en Hispanio personoj kiuj pensas ke estas historia vero ĉio rilate al la hispana aventuro de la apostolo Sankta Jakobo: lia prediko en Hispanio, lia entombiĝo en Kompostelo, la stel-brilado indikante la lokon de lia tombo kaj krome ankaŭ lia interveno en la batalo de Klaviĥo. En iu monaĥejo de nia lando oni montras al la vizitantoj de la monaĥeja muzeo feran hufumon perditan de la blanka ĉevalo de Sankta Jakobo en tiu batalo de Klaviĥo. La ikonografio pri Sankta Jakobo en Klaviĥo estas abunda; en multaj preĝejoj de Hispanio, kaj ankaŭ en HispanAmeriko, estas pentraĵoj kaj statuaĵoj en kiuj aperas la sur blanka ĉevalo rajdanta Sankta Jakobo buĉante saracenojn.

Kiam kaj kial naskiĝis tiu legendo? Kiel dirite, ĝi aperis en la 13a jarcento. Nenion diras pri tiu batalo la historiistoj de la antaŭaj jarcentoj. La Ĉefepiskopo de Toledo, Rodrigo Jiménez de Rada, estis la unua historiisto kiu mencias tiun batalon en sia verko ***De rebus Hispaniæ*** de la jaro 1243. En tiu epoko daŭre ekzistis la kontraŭfrontiĝo inter kristanoj kaj muzulmanoj, sed la politika situacio estis tre malsimila ol ties de kvar jarcentoj antaŭe. Tiam estis en la Iberia Duoninsulo kelkaj kristanaj regnoj: Leonio, Kastilio, Portugalio, Aragonio, Navario… batalantaj kontraŭ la araboj de la sudo, kiuj, ankaŭ ili, malaperinta la Kordova Kaliflando, estis dividitaj en kelkaj regnoj. Dum tiu longatempa epoko ne mankis ankaŭ batalado inter la arabaj regnoj, iuj kontraŭ la aliaj, foje kun kristanaj aliancanoj. Ankaŭ la kristanaj regnoj iam batalis inter si, foje kun muzulmanaj aliancanoj. Kaj eĉ estis bataloj en kiuj, en ambaŭ kontraŭantaj flankoj estis kristanoj kaj muzulmanoj. Sed la ĝenerala skemo estis ke la kristanoj konsciis troviĝi meze de procezo de krucmilito kiu en tiu ĉi lando ricevis la nomon de "Rekonkerado" celanta la forigon de la muzulmanoj. Estis por nutri tiun senton kaj alvokiĝon ke aperis legendoj kiel tiu de la Klaviĥo.

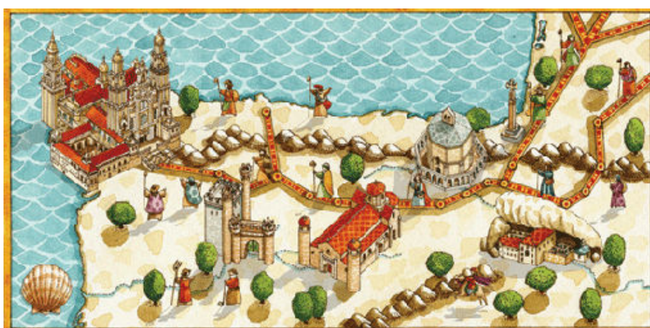
Sed estis alia kroma kialo. Konekse kun la notico pri tiu batalo de Klaviĥo ekaperis la koncepto de la ***Voto de Sankta Jakobo***, konsistanta el iu speciala tributo kiun la loĝantoj de ĉiuj kristanaj regnoj de Hispanio devus pagi al la diocezo de Kompostelo kiel dankon pro la helpo de Sankta Jakobo en la batalo de Klaviĥo. Tiu imposto aŭ tributo aldoniĝis al la tiama kutima devo de ĉiuj kristanoj pagi dekonaĵojn kaj unuaaĵojn al la Eklezio. La pagado de tiu imposto al la Kompostela katedralo daŭris ĝis la jaro 1812, kiam abolis ĝin la Konstitucia Parlamento de Kadizo.

La Vojo al Kompostelo kaj ties pilgrimintoj

Balda post la malkovro en Kompostelo de la tombo atribuita jam dekomence al la Apostolo Sankta Jakobo, komencis esti vizitantoj kiuj, en tiuj unuaj jardekoj, meze de la 9a jarcento, venadis el tiuj teritorioj de la nordo de Hispanio kiuj tiam konstituis la Asturia Regno. Sed jam de la 10a jarcento, konsiderinda nombro da pilgrimantoj el diversaj eŭropaj adresiĝis al tiu loko tra itinero kiu de tiam nomiĝis Vojo de Sankta Jakobo.

La Vojo, ekde Kompostelo etendiĝis, disbranĉigita, al centra Eŭropo, sed la plej konataj sekcioj de tiu itinero komenciĝis en Francio. Fakte, la ĉefa kaj plej trairata irejo al Kompostelo estis tiu nomata “La Franca Vojo”. Tiu vojlinio ligis la francan urbon de Saint-Jean-de-Pied-de-Port kun la Jakoba urbo de Kompostelo. En tiu franca urbo kunligiĝas diversaj aliaj voj-branĉoj kies origino troviĝas en aliaj lokoj en Francio (Parizo, Vezelajo, Le-Puj Arlezo), Germanio kaj aliaj eŭropaj regionoj.

La itinero de la Franca Vojo al Kompostelo estas: Saint-Jean-de-Pied-de-Port, Roncesvalo, Zubiro, Pamplono, Ponto-de-la-Reĝino, Estello, Lizarro, Logrojno, Naĥero, Santa-Dominiko-de-la-Vojo, Belorado, Agneso, Burgoso, Hontanaso, Boadillo-de-la-Vojo, Karriono-de-la-Grafoj, Terasetoj-de-la-Templkavaliroj, Burgo-Ranero, Leonurbo, Sankta-Martino-de-la-Vojo, Astorgo, Foncebadono, Ponferrado, Villafranka-de-la-Bierzo, O-Cebreiro, Triakastelo, Sarrio, Portomarino, Palas-de-la-Reĝo, Arzuo, Pedrouzo, Kompostelo. Entute 31 sekcioj aŭ etapoj. En la fino de ĉiu etapo estis gastejoj por la pilgrimantoj, kaj en la proksimaĵoj de la Vojo abundas la monaĥejoj, preĝejoj kaj aliaj vidindaj lokoj, gravaj laŭ kultura kaj religia vidpunkto, interesaj por la pilgrimantoj.

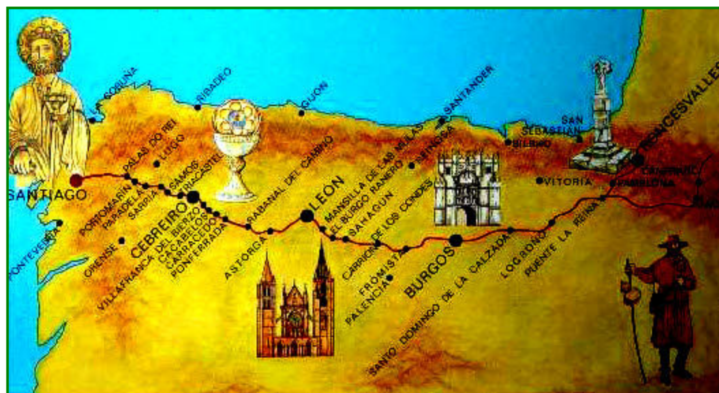
Inter la motivoj aŭ kialoj de la mezepokaj pilgrimantoj ŝajnas ke elstaras la religia fervoro, aŭ plej konkrete, la intenco aŭ deziro penti aŭ preĝi por pekopardono. Saman instigilon estis havinta, la pilgrimado al Jerusalemo, sed ĉi lasta ne plu eblis post la epoko de Saladino (fine de la 12a jarcento), kiam tiu islama princo rekonkeris La Sanktan urbon de la kristanismo kaj malebligis la vizitadon de eŭropanoj al tiu loko. Ja, de tiam pli-intensiĝis la pilgrimado al Kompostelo. Oni povas diri ke la 13a jarcento konis la apogeon de la kulto al Sankta Jakobo de Kompostelo. Ne estas hazardo tio ke plejparto el la katedraloj kaj grandaj preĝejoj laŭlonge de la fama Vojo apartenas al la gotika art-stilo kiu floris en tiu jarcento.

Rilate al la Vojo kaj la pilgrimado tra ĝi indas memori tion, kion Goeto asertis pri tiu afero, t.e. ke Eŭropo kreiĝis pilgrimante al Sankta Jakobo de Kompostelo. La Jakoba Vojo estis lulilo de la kultura unueco de Eŭropo. Tra ĝi cirkulis, krom art-stiloj kaj muzik-stiloj, ankaŭ ideoj, komercado kaj la sento aparteni al iu kulturo, naskiĝanta, bazita sur komuna religio en epoko kiam la religio estis kvazaŭ la animo de ĉiu kulturo aŭ civilizacio. Oni ne forgesu ke ne nur en la malproksima Jerusalema Regno sed en Hispanio mem la kristana kulturo estis milite kontraŭ-frontante la Islamismon, alian kulturon bazitan sur religio.

Alia menciinda aspekto de la influo de la Vojo estis tiu kiu koncernas al la progresado de la komerco. La kristanaj reĝoj de la hispanaj regnoj permesis al eksterlandaj komercistoj instaliĝi en la urboj ekzistantaj laŭlonge de la Vojo. Rezulte de tio abundis en tiuj lokoj komercistoj el diversaj fremdaj gentoj: lombardoj, burgonjanoj, angloj, germanoj, provencanoj… Tio kontribuis al la formado de ia urbana kulturo en teritorio kie antaŭe estis nur kamparanoj submetitaj al la povo de feŭdsinjoroj.

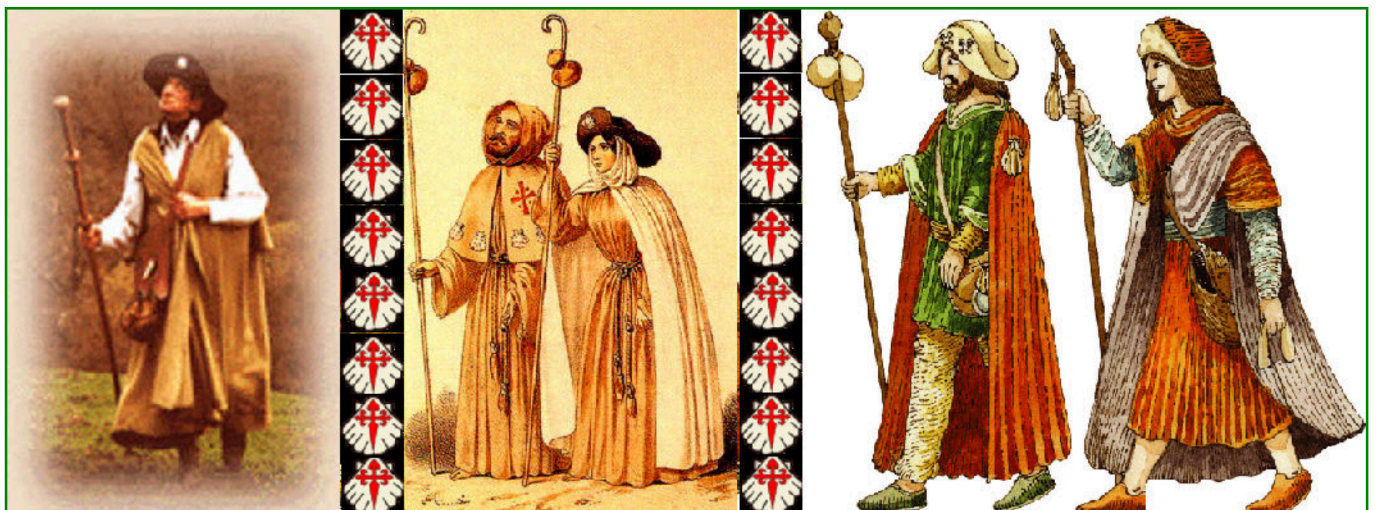
Krom la komerco, prosperis en tiu medio ankaŭ la medicino. En diversaj lokoj apud la Vojo estis hospitaloj por la pilgrimantoj kiuj malsaniĝis. Ŝajnas ke estis en la urbo Burgoso kie unuafoje oni uzis kloroformon por anestezado. Multaj kuracistoj, plejofte judoj, dediĉiĝis al la flegado de la malsanuloj kaj vunditoj inter la amaso da vojaĝantoj kaj loĝantoj de tiu longa terzono.

Alia karakteraĵo de la Jakoba Vojo en Hispanio estis ke ĉi tiu rolis kiel fluejo aŭ kanalo de disvastigado de la influo de Klunizo unue kaj de la Cistercio poste. Ni klarigu kion signifas tio. Klunizo (Cluny en la franca lingvo) estis iu franca urbeto kie fondiĝis, en la 11a jarcento, iu grava monaĥejo aŭ abatejo de la benediktana ordeno. Tiu abatejo estis kvazaŭ la kapo aŭ ĉef-loko de ciuj benediktanaj monaĥejoj ekzistantaj en Eŭropo, kaj laŭloge de la Vojo al Kompostelo abundis tiuj monaĥejoj. Tiu religia ordeno, tre potenca kaj influopova dum la 11a kaj 12a jarcentoj, promociis la romanikan art-stilon en la konstruado de katedraloj kaj aliaj religiaj centroj. En la proksimaĵoj de la Vojo kaj en la apudVojaj urboj abundas la romanikaj preĝejoj kaj tiutipaj konstruaĵoj. La katedralo de Kompostelo mem apartenas al tiu stilo. Poste, ekde la 13a jarcento, floris alia tipo je konstruado, la gotika arto. Ĉi tiu estis promociata de alia religia ordeno, la Cistercia, kiu konkuris kun la Kluniza en povo, influo kaj riĉeco. Ambaŭ ordenoj estis esence eŭrop-devenaj, kaj la influo kiun ili efikis sur la kristana Hispanio estas taksata malsame dependante ĉu oni estimas aŭ ne la eŭropan kulturon kaj ties influo sur la iberia Duoninsulo. En la konkreta kazo de tiuj du ordenoj la influo sur Hispanio ne rilatis nur al la stilo de la konstruo-arto sed ankaŭ, kaj ĉefe, al la kulto aŭ ritaro de la hispana kristanismo. Tio estas, ambaŭ ordenoj estis disvastigiloj kaj promociiloj de la Latina Ritaro, kiun oni uzadis tiam en tuta okcidenta Eŭropo. Kiel sciate, en Bizanco kaj aliaj Eklezioj de Oriento oni uzadis, kaj plu uzadas nuntempe, propran apartan ritaron por la kristana kulto. Sed eble ne tiel estas konate ke en Hispanio ekzistis ĝis mezepoko propra ritaro, nomata mozaraba. Ĝuste en tiu epoko de potenca influo de la fremdaj ordenoj la mozaraba ritaro tute aŭ preskaŭ tute malaperis eĉ laŭ ordonoj de la kristanaj reĝoj de Hispanio.

Sed, reciproke, ankaŭ Hispanio kaj la hispanaj aferoj influis iamaniere sur Eŭropo, kiel la propra kulto al la apostolo Sankta Jakobo kaj la raportoj pri la vojaĝoj tra la Jakoba Vojo, kiuj floris en tiu epoko en la tuta okcidenta Eŭropo. Krome, multaj antikvaj verkoj de la helena kulturo kiuj konserviĝis inter la araboj, tra Hispanio pasis al la cetero de Eŭropo.

Aliflanke, rimarkindas ankaŭ tio ke la hispana lingvo naskiĝis en la geografia medio de la Vojo.

Konstru-arto apud la Vojo

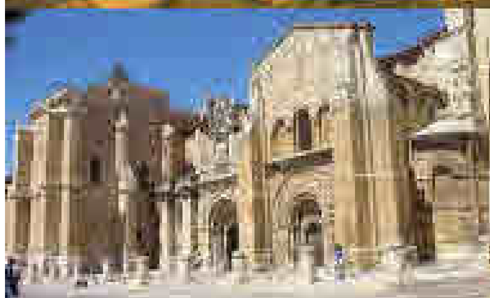
Kvankam ni okupiĝas prefere pri la hispana parto de la Vojo, kiu estas komuna daŭrigo de ĉiuj vojobranĉoj el aliaj landoj, atentindas pri tio ke la karakteraĵoj, kiujn ni pritemos, de la konstruaĵoj apud la Jakoba Vojo, validas ankaŭ por la francaj, germanaj… sekcioj de la Vojo. Tio estas, temante pri la konstruo-stiloj de la katedraloj, monaĥejoj, preĝejoj, kasteloj… apud la Vojo al Kompostelo, ni devos speciale mencii la romanikan kaj la gotikan stilojn ĉar ĝuste ili floris dum la epoko kiam la Vojo de Sankta Jakobo tre estis trairata. Sed temante pri tiuj jarcentoj, kompreneble, la romanikaj kaj gotikaj konstruaĵoj ne estas io specifa de la Jakoba Vojo kaj ties proksimaĵoj sed de tuta la tiam kristana parto de Okcidenta Eŭropo. Sed okazas ke laŭlonge de la Vojo al Kompostelo abundis pli ol en la ceteraj zonoj ĉiutipaj konstruaĵoj: kasteloj, preĝejoj, katedraloj, gastejoj kaj hospitaloj por la pilgrimantoj kaj eĉ gravaj kaj artaj pontoj kiel tiu kiu donas nomon al la urbo de Puentelareina (Ponto de la Reĝino), kaj ne nur tio sed ankaŭ tutaj urboj, eĉ grandaj urboj estis dum Mezepoko ornama kaj gasteca elemento de la Vojo: Pamplono, Logronjo, Burgoso, Leonurbo, Astorgo, Ponferrado…

La Romanika art-stilo floris en Eŭropo de la 11a al la 13a jarcento. Sed en iuj lokoj (Katalunio kaj Asturio en la hispana teritorio) estis ia komenca etapo konata kiel "preromaniko". T.e. antaŭromaniko, en kiu aperas kelkaj elementoj de la romanika konstruo-arto. Ĝuste dum la epoko de la Asturia Regno, kiam estis malkovrita la tombo de Kompostelo, en la Asturia Reĝa Kortego estis kelkaj famaj antaŭromanikaj monumen-toj ankoraŭ ekzistantaj: Preĝejo de Sankta Mikaelo de Lillo, preĝejo de Sankta María de la Naranko (antikva reĝa palaco de la 9a jarcento, k.a.

Post tiu komenciĝo en kelkaj lokoj, ĉirkaŭ la jaro 1000 en tuta la kristana Eŭropo, ekestis emo konstrui laŭ stilo kiu reprezentis tiun naskiĝantan kulturon. Ĝi estis la Romanika stilo, kvankam la termino "romaniko" por difini tiun stilon, ne aperis ĝis 1820. La disvastigado de tiu unua eŭropa konstruo-arto eblis dank' al la monaĥa reformo de la Kluniza ordeno rezulte de profunda revizio de la benediktanaj komunumoj. La monaĥejo de Klunizo, fondita en la jaro 930, estis la granda centro propaganto de la reformo kaj pere de la monaĥejoj de la ordeno la romanika arto etendiĝis tra la tuta kristana mondo de Eŭropo.

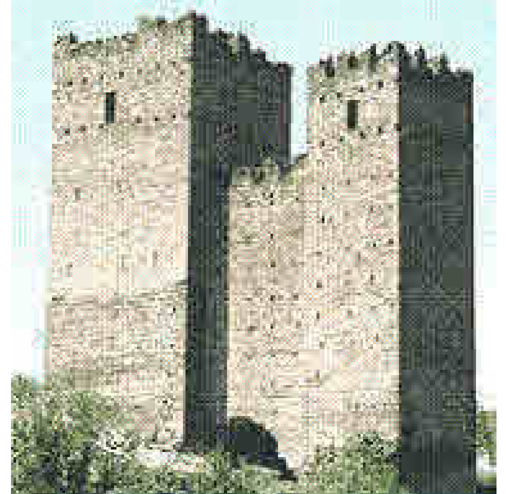
En Hispanio, kaj en aŭ apud la Jakoba Vojo, inter la romanikaj monumentoj estas speciale menciindaj, krom kelkaj pontoj de la 12a jarcento, la ok-angula ermitejo de Sankta Maria de Eŭnato, la preĝejo de Sankta Petro de la Rua en Estello, ruinaj restaĵoj de la kastelo de Belorado kaj la monaĥejo de la sama urbeto, antikvaj partoj de la monaĥejo de Santa Millano de la Kogollo, monaĥejo de "Las Huelgas" (Burgoso), la preĝejo-fortreso de Sankta Maria la Blanka en Karriono de la Grafoj, la benediktana monaĥejo de

Sankta Fakundo en Sahaguno, la preĝejo de Santa Martino en Tero de Kampoj, la monaĥejo de Sankta Isidoro en Leonurbo, la katedralo de Astorgo, la preĝejo de Sankta Jakobo de Villafranka-de-la-Bierzo, la benediktana monaĥejo en Samoso, la preĝejo de la Savanto de Vilaro de Donaso, kaj laste, kaj ĉefe, la katedralo de Sankta Jakobo de Kompostelo mem.

La alia konstrua stilo de la ora epoko de la Jakoba Vojo estas la t.n. Gotiko. Ĉi tiu konstruo-arto estas iome mistera. Unue, estas la fakto ke ĝi aperis subite. Ne estis "pregotika" aŭ antaŭ-gotika etapo anoncante ĝian aperon (kiel okazis kun la Romaniko), kaj ankaŭ ne estis transira stilo inter la Romaniko kaj la Gotiko. La fakto ke estas diversaj, malsamaj opinioj pri la origino kaj fonto de tiu arto montras ĝis kioma grado la mistero envolvas ĝin. Krome, kontraŭe al aliaj stiloj, kiuj perfektiĝis laŭ la pasado de la tempo, tiu Gotika art-stilo naskiĝis perfekta, klasika en ĝia stilo, kaj la posta evoluado estis degenerado de la modelo. Ja, la unuaj katedraloj gotikaj, konstruitaj en Francio, estas konsiderataj kiel la klasika aŭ baza modelo de la stilo. Ĝiaj ĉefaj trajtoj estas la volboj apogitaj sur ogivokruciĝoj, ogiv-forma arko de pordoj, balkonoj, aburmentaj muroj, koloraj vitraloj…

Se la Romanik-stilo estis disvastigata de la monaĥeja ordeno de Klunizo, la Gotik-arto ŝuldas sian disvastiĝon tra la tuta kristana teritorio de Okcidenta Eŭropo al la ordeno Cistercia. La Cisterciaj monaĥejoj abundas en la Vojo ne malpli ol la Klunizaj. Iniciatinto kaj ĉefa apoganto, tiel de la Cistercia ordeno kiel de la Gotika stilo, estis Sankta Bernardo de Klaravalo, abato de la unua cistercia monaĥejo de Klaravalo. Notindas ke tiu monaĥo estis la aŭtoro de la statutaro de la ordeno de la templ-kavaliroj. Inter la multaj opinioj pri la origino de la gotika stil-arto estas tiu ke la templ-kavaliroj alportis el la tiam ĵus konkerita urbo Jerusalemo la mezurojn kaj proporciojn de la antikva Salomona templo de tiu urbo, kaj ke tiuj datumoj utilis por la difino de la bazaj arkitekturaj elementoj de la gotika arto.

Inter la ĉefaj gotik-stilaj monumentoj proksimaj al la Vojo de Sankta Jakobo estas citindaj: la kapitula kirko de Roncesvalo, la katedralo de Pamplono, la reĝa panteono kaj la hospitalo de pilgrimantoj de Naĥero, la katedralo de Burgoso, la katedralo de Leonurbo, la kastelo de la Templ-kavaliroj en Ponferrado kaj la Gastejo de la Katolikaj Gereĝoj en Kompostelo. Menciindas ankaŭ la monaĥejon de Sankta Marko en Leonurbo; ĝi ne apartenas al la gotika stilo sed al la platereska, kiu estis iu transira stilo inter la Gotiko kaj Renesanco.

Menciindas tio ke la Vojo trairas aliajn antikvajn spacojn kiel keltaj ***kastroj*** (fortikigitaj kampadejoj) kaj proksime de la eksterordinare pitoreska maragata urbeto de Kastrillo de Polvazaro, senforgese de la belaj kaj pitoreskaj pejzaĝoj de kelkaj nordaj provincoj de Hispanio. En kelkaj lokoj estas videblaj ankaŭ antikvaj megalitaj monumentoj kiel dolmenoj, menhiroj, petroglifoj…

Kompreneble, apude al la Jakoba Vojo estas aliaj monumentaj konstruaĵoj krom la romanikaj kaj gotikaj menciitaj. Post tiuj mezepokaj konstruo-artoj venis la menciita Pateresko, nomita ankaŭ "Izabela" en Hispankio, kaj la Renesanca stilo, kaj la Baroko… Sed tiuj stiloj de konstruado apartenas al tempo en kiu la pilgrimado tra la Vojo al Kompostelo ne tiel estis vigla kaj amasa kiel dum Mezepoko.

La gardistoj de la Vojo

Kiel supozeble, tiel trairata irejo kiel la pilgrima Vojo al Kompostelo nepre vekadis la rabemon kaj monavidon de ĉiutipaj friponoj kiuj, en Hispanio kaj en tiu epoko, tiel abundis kiel en ĉiu loko en la mondo kaj en ĉiu historia epoko. Krome en tiuj mezepokaj jarcentoj Hispanio estis terzono de preska konstanta militado inter la kristanaj regnoj, tra kiuj etendiĝis la fama Vojo, kaj la araboj okupantaj la sudon de la lando. Estis, do, necesa iu speciala gardistaro por la defendo kaj protektado de la gepilgrimantoj kaj ties havaĵoj.

Estis meze de la 12a jarcento kiam oni destinis al tiu tasko tiujn ordenojn de kavaliroj samtempe militistoj kaj monaĥoj. La hispanaj kavaliraj ordenoj: Sankta Jakobo, Alkantaro, Kalatravo kaj Monteso, estis kreitaj laŭ la modelo de la hospitalanoj kreitaj fine de la 11a jarcento kaj la templanoj kreitaj komence de la 12a jarcento, ambaŭ batalantaj kontraŭ la muzulmanoj defendante la kristanan regnon de Jerusalemo. La unue fondita el tiuj kvar ordenoj estis tiu de Sankta Jakobo por la defendo de la Vojo kaj ties pilgrimantaro. Tiu ordeno sekvis la regularon de la aŭgustenoj. La ceteraj ordenoj, kreitaj poste, sekvis la regularon de Cistercio, same ol la templanoj.

La ordeno de ***Santiago*** t.e. Sankta Jakobo estis la plej dediĉita al la defendo de la Jakoba Vojo. Sed kvankam Kompostelo, en Galegio, estas la centro de la kulto de tiu apostolo, fakte ĝi estis nek la naskiĝejo nek la ĉefa sidejo de la ordeno. La ordeno ricevis sian unuan regulon en 1171. Ĝi tre rapide disvolviĝis kaj ege kontribuis al la Rekonkero de la hispana teritorio.

La ordeno Alkantaro devenis de militista kunfrataro fondita en 1156. Ĝi estis kreita de nobeloj el Ekstremaduro. En 1183, la preĝisto, Suero Fernandez Barrientos, aliformigis ĝin en militistan ordenon kaj arogis al si la titolon "Majstro". En 1218, la reĝo de Leono, Alfonso la 9a, donis al la ordeno la fortikaĵon ***el-Kantara***, kiun li estis ĵus konkerinta. La nomo fariĝis "Alkantaro", kaj estis alprenita de la ordeno. La monaĥejo de Sankta Benito de Alkantaro estis la sidejo de la ordeno: ĝi dependis de la reĝlando Leono.

La ordeno Monteso estis la lasta kreita en Hispanio (en la jaro 1317) kaj la sola de la regno de Aragono; ĝia fondinto estis la reĝo Jakobo la 2a (Jaime en la loka lingvo) de Aragono. Tiu ordeno, kontribuis al la forigo de la muzulmanoj el la Valencia teritorio.

En Hispanio, krom tiuj kvar ordenoj, estis ankaŭ templanoj, kiuj batalis kontraŭ la maŭroj same ol la ceteraj ordenoj. Tiuj templ-kavaliroj havis iun grandan kastelon en Ponferrado, ĝuste apud la Jakoba Vojo, kaj aliaj kasteloj kaj komandorejoj en la kristana teritorio de Hispanio, kaj same la ceteraj ordenoj. Kiam la templordeno estis nuligita laŭ dispono de la papo, en la jaro 1312, ĝiaj membroj en la regno de Kastilio pasis al la ordeno Kalatravo kaj tiuj de la regno de Aragono estis ricevitaj en la ordeno Monteso.

La militistaj ordenoj tre kontribuis al la rekonkero de la teritorioj kontrolitaj de la muzulmanoj kaj dume atingis grandan politikan povon kaj riĉaĵojn. Kiam la araboj estis definitive venkitaj en Hispanio, la povo de la ordenoj, kontrolita de la respektivaj Majstroj aŭ Grandaj Superuloj, rezultis esti granda problemo por la plifirmiĝo de la reĝa povo kiu tiam estis intencante limigi la privilegiojn de la feŭdsinjoroj. En la jaro 1489, post la morto de la Majstro de Alkantaro, la reĝo Ferdinando la Katoliko aranĝis sian elekton kiel nova Granda Majstro de la Ordeno, kaj sekve li kunigis ĝin al la hispana krono. Same li faris ankaŭ kun la Majstreco de la ceteraj ordenoj kaj tiele, iom-postiom la ordenoj perdis sian karakteron de militisma monaĥeco por resti kiel nura honora titolo de la membroj. Ne estas necese diri ke tra tiu procezo la havaĵoj de la ordenoj aldoniĝis al la posedaĵoj de la krono.

Pilgrim-dekadenco

La teniĝo de la reĝo Ferdinando la Katoliko alpreni la Majstrecon enkadriĝis en lia ĝenerala politiko limigi la povon de la nobelaro kaj fortikigi la reĝan aŭtoritaton. Li estis reĝo de Aragono, sed per lia edziĝo al la reĝino Elizabeta de Kastilio, tiu politiko aplikiĝis en ambaŭ regnoj. Krome tiuj gereĝoj, per la konkero (en la jaro 1492) de la muzulmana regno de Granado, lasta maŭra regno en la Iberia Duoninsulo, metis finon al la historia tasko de la Rekonkerado. Baldaŭ poste (en 1512) estis aldonita al la hispana krono ankaŭ la malgranda kristana regno de Navario kaj tiele kompletiĝis la formado de la hispana lando, proksimume, tia kia ĝi estas nuntempe, eĉ se poste okazis aliaj ŝanĝoj kiuj ne rilatas al la temo kiun ni pritraktas ĉi tie.

La ŝanĝoj okazintaj en Hispanio dum la regado de la t. n. Katolikaj Gereĝoj, kaj aliaj kiuj okazis baldaŭ poste en Eŭropo: hispanaj militoj kontraŭ Francio kaj aliaj Eŭropaj landoj dum kelkaj generacioj, Protestanta Reformacio... efikis malfavore sur la pilgrimado al Kompostelo.

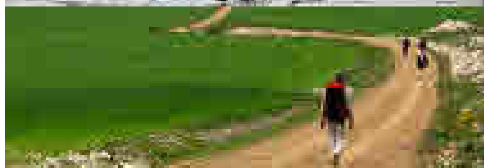
Ja, finiĝinte en Hispanio la batalado kontraŭ la araba civilizacio, malaperis unu el la ĉefaj instigiloj de la kulto al Sankta Jakobo. Krome en 16a jarcento okazis en la Eŭropa kristanismo grava skismo, la Protestanta Reformacio iniciatita de Lutero kaj poste daŭrigita de aliaj lideroj: Kalvino, la angla reĝo Henriko la 7a… De tiam ne ĉiuj kristanoj de Okcidenta Eŭropo estas katolikoj sed multaj el ili konstituis apartajn ekleziojn for de tiu de la papoj de Romo. Tio sufiĉe gravas por la afero de la pilgrimado kiun ni pritraktas ĉar inter la diferencoj de la reformitaj kristanoj rilate al la katolikismo estas tiu malsama teniĝo pri la pilgrimoj. Konkrete, tiu afero de la pilgrimado koliziis kun pluraj el 95 tezoj de Lutero. Li baziĝis en la dirAĵo de Kristo ke por la preĝado ne estas necesa iu templo aŭ speciala loko, ke oni povas preĝi al Dio en ĉiu ajn loko kondiĉe ke oni preĝu en spirito kaj vero. Alie, tiuj tezoj de Lutero kiuj rilatis al la indulgenco kaj la peko-pardono konstituis alian atakon kontraŭ la ideo kiun inspiris la pilgrimadon kiel rimedo por atingi la Dian pardonon. Granda parto de la kristana loĝantaro de Eŭropo akceptis tiujn tezojn de la reformaciistoj kaj tio damaĝis la ideon mem de pilgrimado.

Kaj en tiuj popoloj kiuj plu sin tenis katolike ne mankis aliaj kialoj kiuj malpermesis aŭ malfaciligis al la tieaj loĝantoj vojaĝi al Galegio en Hispanio. La politiko de la Katolikaj Gereĝoj pri familiaj aliancoj en Eŭropo ligis la hispanan kronon kun la dinastio de la Habsburgoj kaj implikis Hispanion en la konfliktoj de Centra Eŭropo, kaj ĉefe kontraŭ Francujo, tradicia devenloko de plejparto el la fremdaj pilgrimantoj al Kompostelo.

Dum la tuta reĝado de Karlo la 5a, samtempe reĝo de Hispanio kaj imperiestro de Germanio, la militado kontraŭ Francio estis senĉesa, kaj tia situacio daŭris ĝis la komenca etapo de la reĝado de lia filo Filipo la 2a, kiu influis poste en la civilmilito okazinta en Francio kaj havis konfliktojn en Nederlando kaj aliaj lokoj.

Kiel dirite ĉio ĉi efikis kontraŭ la Jakoba pilgrimado tia kia ĝi estis dum Mezepoko. De tiam kaj ĝis la 20a jarcento la kulto al Sankta Jakobo de Kompostelo restis kiel preskaŭ nura hispana afero, sed notindas ke dum tiuj jarcentoj Hispanio plendediĉiĝis al la koloniigado de granda parto de la Amerika kontinento, kaj tiu koliniigado signifis ankaŭ kristanigon. La koloniigitaj de Hispanio teritorioj ricevis kun la kristanismo, ankaŭ la kulton al la apostolo Sankta Jakobo, sed, kompreneble, ne la kutimon pilgrimi al Kompostelo.

La nuntempa pilgrimado

Ekde la 16a jarcento la Jakoba pilgrimo restis kiel ne tre grava afero, kompare al ĝia situacio en Mezepoko. Tiu situacio daŭris ĝis la komenciĝo de la 20a jarcento aŭ pli ĝuste la finiĝo de la 19a jarcento, kiam estis denove malkovritaj la Jakobaj relikvoj.

Jes, ekde la 16a jarcento oni ne sciis kie troviĝis la fama ĉerko kun la postrestaĵoj atribuitaj al la apostolo Sankta Jakobo. Okazis ke la jaron 1589 la ĉefepiskopo Juan San Clemente ordonis kaŝi la relikvan ĉerkon pro timo antaŭ la alproksimiĝo de la angloj subgvide de Francis Drake al Kompostelo. Eble tiu episkopo mortis ne povinte informi sian sekvanton pri la kaŝejo de la korpo ĉar dum 300 jaroj oni malkonis la lokon de la famaj relikvoj. La ĉerko estis poste malkovrita en la jaro 1878 estante episkopo de Kompostelo la Kardinalo Payá.

Tiam estiĝis polemiko pri la identeco de la persono al kiu apartenis la trovitaj postrestaĵoj. En tiu epoko multaj personoj ne tiel estis kredemaj kiel la mezepokaj popolanoj. La 19a jarcento estis tempo de liberpensuloj influita de la scienca progresado kaj de la industria revolucio. Multaj personoj estis sensivaj antaŭ la argumentoj pri la verŝajneco ke la kompostela tombo apartenis al Prisciliano. La tiama papo Leono la 13a, deklaris la 1an de novembro de la jaro 1884, kun simila manko de rigoro al tiu de aliaj papoj kiu proklamis dogmojn, ke la postrestaĵoj lasta malkovritaj en Kompostelo apartenis al Santa Jakobo kaj ties disĉiploj Atanasio kaj Teodoro, kaj instigis la kristanojn rekomenci la pilgrimadon.

Ĉu tiuj cirkonstancoj influis aŭ ne en la afero, ĉiukaze laŭlonge de la 20a jarcento la pilgrimado al Kompostelo pli kaj pli intensiĝis. En la jaro 1985 la UNESKO asignis al la Jakoba Vojo la rangon je Universala Propraĵo de la Homaro. Tiu pilgrimvojo al Kompostelo iĝis en 1987 unua eŭropa kulturvojo. En la jaro 2000 Kompostela estis la kultura ĉefurbo de Eŭropo.

En la jaro 1993, kiu estis Jakoba jaro same ol la nuna 2010, la registaro de la galegia aŭtonoma regiono decidis potencigi la Jakoban Vojon de turisma vidpunkto ofertante ĝin al personoj je homtipo de la tradicia religia pilgrimanto. Tiucele estis riparitaj kelkaj partoj de la Vojo kaj oni implikis en tiun planon la regantarojn de aliaj hispanaj aŭtonomaj komunumoj tra kiuj etendiĝas la Jakoba Vojo.

Sed la nuntempa pilgrimanto iome diferenciĝas de la mezepokaj trairintoj de la Vojo al Kompòstelo. Unue, hodiaŭ ne ĉiuj pilgrimantoj marŝas perpiede tra la Jakoba Vojo; iuj trairas tiun vojon bicikle aŭ rajdante sur ĉevalo. Aliaj vojaĝas al Kompostelo per aŭtomobilo, ĉu tra la tradicia vojo aŭ iu ajn normala ŝoseo. Kaj fine, aliaj faras la pilgriman vojaĝon perŝipe aŭ aviadile. Kompreneble, ĉi-kaze temas pri ne-eŭropaj pilgrimantoj. Multaj venas el Ameriko, kaj notindas ke ne ĉiuj nuntempaj pilgrimantoj estas religiemaj homoj, eĉ ne katolikoj kaj eĉ ne-kredantoj. Resume, hodiaŭ la pilgrimado al Kompostelo kaj aliaj lokoj ne plu estas nura religia afero, sed plejofte temas pri turismo, turismado.

Sed ne mankas ankaŭ tiuj kiuj iradas al Kompostelo marŝante perpiede tra la tradicia Vojo. Sed ankaŭ tiukaze ne ĉiam la instigilo estas religia; ankaŭ tie estas turismo kaj precipe sport-farado, sport-marŝado… Por tiuj pilgrimantoj la Vojo estas sufiĉe markita kaj indikita per flavkoloraj sagoj, fostoj kaj aliaj signaloj. Kaj en Interreto troviĝas abunda informo pri la vojo, ties hoteloj kaj monumentoj. La piedirantaj pilgrimantoj (aŭ sport-marŝantoj) trairas proksimume 25 kilometrojn ĉiutage, kaj en la halt-lokoj ili disponas je konfortaj gastejoj kaj ĉiuspecaj servoj je kiuj ne disponis la antikvaj pilgrimintoj. La afero estas programita laŭ la nuntempa pensmaniero de la kulturo de ĝuado de liber-tempo.

La moderna rekuperado de la Jakoba pilgrimado, ĉefe en la lasta tempo. ne povas esti interpretata kiel rezulto de la partopreno de la pilgrimantoj en la kredaro de la religia kadro en kiu oni oficas tiun ritualon. En iuj kazoj, jes ja, la afero funkcias tiele, sed ĝenerale temas pri esprimo de la valoroj de la moderna socio: la turismo, la intereso pri la tradicioj, popolaj kutimoj kaj pasintaj epokoj, aŭ la novaj formoj je spiritualeco. La hodiaŭa pilgrimanto estas samtempe turisto kiu uzas la veturrimedojn kaj ceterajn servojn de la turisma industrio kaj kombinas la piajn kialojn kun la ripozado kaj la feriado. Cetere, la centroj de religia pilgrimado havas nuntempe por multaj pilgrimantoj multajn interesajn prikulturajn allogaĵojn kiel monumentoj, religia arto kaj eĉ la pitoreskajn esprimojn de religia fervoro en kiu ili mem ne partoprenas. Tiurilate, oni konsideru, ekzemple, la religiajn procesiojn kiuj en multaj hispanaj urboj okazas dum la Paska Semajno, kaj kiuj por granda amaso da personoj estas nur spektaklo, io en kio oni partoprenas nur kiel spektanto.

Simile okazas kun la folkloro aŭ pompo de la Jakoba kulto en Kompostelo: la solena laŭvica elnomado, en la meso en la katedralo, de la kolektivoj kaj personoj ĉeestantaj en la tago, la procesio al la malantaŭo de la altaro por brakumi la tiean statuon de la apostolo Sankta Jakobo, la pendumila fumado de la ***botafumeiro*** (granda incensilo pendanta el la katedrala tegmento) tra la transepto de la templo, la akiro de ***vieira*** (konko), aŭ aliaj memoraĵoj kiel atestilo de pilgrimado…

Krome por tiuj, al kiuj interesas tiu afero, la Eklezio koncesias spiritualajn premiojn kiel indulgencoj por la totala peko-pardono, por tiuj pilgrimantoj kiuj, alveninte al Kompostelo, ĉeestas la meson en la katedralo kaj komunias tie, sendepende de la formo laŭ kiu oni iris al Kompostelo, ĉu perpiede aŭ alimaniere.

En la solena meso de la festotago de la apostolo Sankta Jakobo (la 25a de julio). oficita de la ĉef-episkopo de Kompostelo, ĉeestas tiun ceremonion iu grava hispana aŭtoritatulo, foje la reĝo, plejofte la kronprinco, aŭ la Prezidento de la registaro aŭ iu el liaj ministroj… En iu okazo eĉ iu papo de Romo partoprenis en tiu kulto en la templo de la “apostolo”.

La menciita folkloro aŭ pompo de la Jakoba pilgrimado kaj ties kulmino en Kompostelo okazas senĉese, ĉiujare, sed ĝi estas speciale grava kaj multenombre partoprenata en la t. n. Jubileaj aŭ Jakobaj jaroj, kiuj estas tiuj jaroj, kiel la nuna 2010, en kiuj la festo de la apostolo koincidas kun dimanĉo. Por tiuj jaroj la ritualo preskribas aliajn specialajn ceremonioj kiel la malfermo de la t.n. “sankta pordo” en la unua tago de tiuj jaroj kaj la fermo de tiu pordo en la lasta tago de la jaro.

Restas nur aldoni ke en la nuna jaro, kiel kroma elemento de la festado de la Jakoba jaro okazos en Kompostelo la **Hispana Kongreso de Esperanto.**

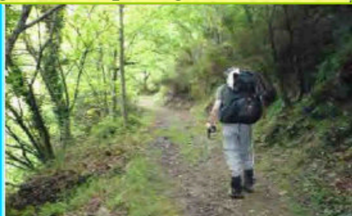

Ĉiuj vojoj kondukas al Kompostelo

Verkis: **Ildefonso Domínguez**

Ĉiuj vojoj kondukas al Romo, tekstas hispana proverbo, kiu ankaŭ povus mencii Jerusalemon aŭ Kompostelon, ĉar ĉiuj konstituas la tri ĉefajn kristanajn centrojn de pilgrimado. Rilate al Kompostelo, oni povas diri ke ĉiu ajn loko en Hispanio povas esti ekiro de iu Jakoba vojo. Miloj da pilgrimantoj venas ĉiujare al Kompostelo ekde tuta Hispanio kaj aliaj landoj, ĉefe el Eŭropo, per diversaj medioj: aere, mare kaj tere (kaj de tiuj lastaj, piede, bicikle, ĉevalrajde aŭ rulseĝe). Tamen, estas kelkaj vojoj pli konataj kaj regulataj kiel 'oficialaj vojoj'. Ni prezentas tiujn, kiuj trairas la hispanan teritorion. Ĉar estas multaj neesperantigitaj nomoj de urb(et)oj, prefere ni nomu ĉiujn laŭ la originala, hispana grafismo.

Primitiva vojo: Ekas en Oviedo kaj sekvas al Kompostela tra Grado, Salas, Tineo, Fonsagrada, Lugo, Palas-del-Rei, Melide kaj Arzua, kiel ĉefaj lokoj. Ĝi estis la unua pilgrima vojo al Santiago, kiam la teritorio de la aliaj vojoj estis ankoraŭ okupita de la muzulmanoj. La pilgrimado komenciĝis baldaŭ post la malkovro de la Kompostela tombo atribuita al la apostolo Sankta Jakobo, t. e. en la 9a jarcento, kiam estis reĝo de la Asturia Regno Alfonso la 2a, kiu unuafoje trairis pilgrime tiun vojon kune kun sia familio kaj sekvantaro.

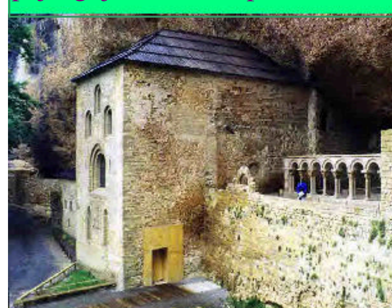

Franca vojo: Ĝi estas la ĉefa Vojo al Kompostelo. Ĝi komenciĝas en Francio (Saint-Jean-Pied-de-Port) kaj enfluas en ĝi ĉiuj ceteraj Eŭropaj pilgrimvojoj; Ankaŭ ĉiuj ceteraj vojoj de Hispanio finiĝas en ĝi en unu aŭ alia loko. Ĝia hispana itinero komenciĝas en Roncesvalles, kie konverĝas tri el la francaj vojoj, kaj sekvas tra Pamplona, Estella, Logroño, Santo-Domingo-de-la-Calzada, Burgos, Castrojeriz, Fromista, Carrion-de-los-Condes, Sahagun, Leon, Astorga, Villafranca-del-Bierzo, Ponferrada, Sarria, Arzua kaj finiĝas en Compostela. Ĝenerale, kiam oni traktas pri la Pilgrima Vojo al Kompostelo, oni temas pri ĉi tiu klasika aŭ ĉefa vojo.

Norda vojo: Nomata ankaŭ marborda vojo, ĉar ĝi trairas la tutan hispanan marbordon aŭ lokojn proksimajn: Irún, San-Sebastián, Zarauz, Guernica, Bilbao, Portugalete, Castro-Urdiales, Laredo, Santander… Alveninte al Torrelavega, la pilgrimantoj povas elekti ĉu daŭri tra ĉi tiu vojo ĝis konekti kun la Primitiva, aŭ ŝanĝi al la Franca tra Reinosa, Aguilar-de-Campos kaj Fromista. Tiu vojo ŝajne estas pli malmola ol tiu de la franca, sed la rigardo de ĝiaj belaj pejzaĝoj, valoras la penon.

Norda kataluna vojo tra San-Juan-de-la-Peña: Komenciĝas en la sanktejo-monaĥejo de Montserrat (Katalunio) kaj sekvas tra Tárrega, Balaguer, Monzón, Huesca ĝis Sankta-Cilia-de-Jaca kie kuniĝas kun la aragona vojo post trairi la faman monaĥejon de San-Juan-de-la-Peña.

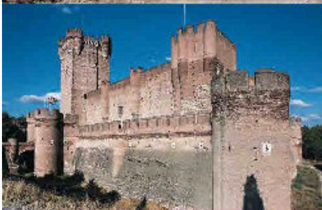
Kataluna vojo tra Zaragoza: Same kiel la antaŭa, komenciĝas en Montserrat, iras tra Igualada, Cervera, Tárrega, Lerida, Fraga, Bujaraloz, Fuentes-del-Ebro, Zaragoza, Alagón, Tudela, Alfaro, Calahorra kaj kuniĝas en Logroño, kun la Franca Vojo. La distanco inter Montserrat kaj Logroño estas 470 kilometroj, kiujn oni povas trairi dum 16 au 17 tagoj. En tiu itinero estas 18 gastejoj por pilgrimantoj.

Aragona vojo: Komenciĝas en la montpasejo Somport (1631 metrojn alta) en la Aragona Pirineo, kaj irante tra Jaca, Arrés, Ruesta, Sangüesa, Monreal oni alvenas al Gares, en la ĉirkaŭaĵoj de Puente-de-la-Reina kie kuniĝas al la franca vojo. Tra tiu vojo eblas viziti interesajn monumentojn.

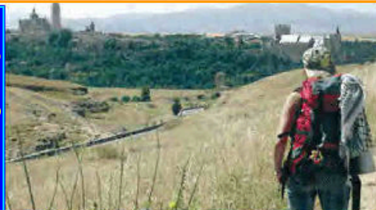

Arĝenta vojo: Ĉi tiu pilgrimvojo iras de Sevilla al Compostela tra Merida, Caceres, Salamanca, Zamora, Orense… Ĝin konstruis la romianoj antaŭ ĉirkaŭ 2000 jaroj. La maŭroj nomis ĝin **"Ruta Bal´latta",** kio signifas "larĝa pavimita vojo", sed la sono de tiu vorto komfuzigis la tiaman hispanajn aŭdintojn, tiel ke ili supozis ke la maŭroj diradis plata, kio en la hispana lingvo signifas arĝento.
Proksime al Zamora, konkrete en vilaĝeto Granja-de-Moreruela, la vojo dividiĝas kaj iu branĉo iras tra Puebla-de-Sanabria, Orense… al Compostela. Tiu dua branĉo de la Arĝenta vojo estas konata kiel **Sanabra vojo**.

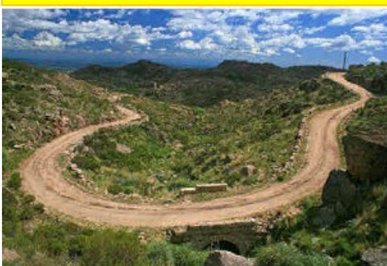

Madrida vojo: Ekas en la hispana ĉefurbo mem kaj konkrete en la preĝejo dediĉita al la Apostolo Sankta Jakobo kaj la plej granda malfacilaĵo kiu havas la pilgrimantoj, estas la transiro de la montaro de Navacerrada. Ĝia itinero estas: Madrid, Colmenar-Viejo, Manzanares, Cercedilla, Segovia, Coca, Alcazarén, Simancas, Medina-de-Río-Seco, kaj en Sahagún konektas kun la Franca Vojo.

Ebra vojo: Ĝi komenciĝas en la Delto de la rivero Ebro, trairas la urbojn Tortosa, Gandesa, Caspe, Escatrón, Fuentes-de-Ebro, Zaragoza kaj kuniĝas en Logroño kun la Franca Vojo, aŭ pli ĝuste, oni devas diri ke ĉi tiu vojo kunfluas kun la Kataluna vojo en Fuentes-de-Ebro. Ĉi tiu vojo sekvas la kurson de la Ebro-rivero; ĝia pejzaĝo estas sufiĉe bela kvankam ne tiel varia kiel tiu de la Franca Vojo.

Orienta vojo: Nomiĝas ankaŭ “Valencia vojo”. Ĝi komenciĝas en Valencia kaj ĝis la alveno al Kompostelo ĉi tiu irejo trairas kvin hispanajn komunumojn, pro kio la pilgrimantoj povas ĝui la diversecon de pejzaĝoj, kulturo, gastronomio..., sed grandparto el ĝia itinero estas komuna al aliaj vojoj kun kiuj ĝi kunfluas: Post pasi tra Mosqueruela, La Iglesuela del Cid, Cantavieja, Mirambel, Teruel... la Valencia vojo kuniĝas en Caspe kun la Vojo de la rivero Ebro.

Vojo de la Savanto: Temas pri tiu vojo iranta ekde Leon ĝis Oviedo. La origino de tiu nomo devenas de la granda kvanto da pilgrimanoj kiu dum mezepoko iradis ekde Leon-urbo, en la franca vojo, ĝis la Asturia ĉefurbo, por viziti la katedralon, nomata de San Salvador (Sankta Savanto) antaŭ daŭrigi la iradon al Kompostelo. Estas tre konata diraĵo kiu tekstas: Kiu iras al Santiago (Sankta Jakobo) kaj ne faras viziton al la **Salvador** (la Savanto) honoras la serviston sed ne la **Sinjoron.**

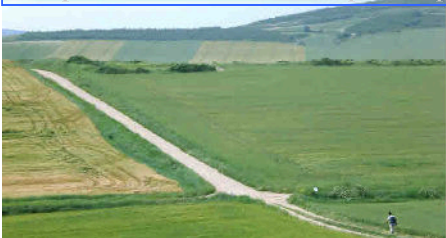

Angla vojo: Multaj eŭropaj pilgrimantoj alvenis al Galegio, precipe de tiuj nordaj lokoj perŝipe kiel la plej rapida kaj sekura vojo por pilgrimi al Kompostelo, pro tio, tiu vojo komencita en Coruña aŭ Ferrol (ambaŭ branĉoj kuniĝas en urbeto Carral) por poste daŭrigi ĝis Compostela, estas konata kiel angla vojo. Ĉar tiu-ĉi vojo komenciĝas en Galegio mem, ĝi estas la sufiĉe mallonga irejo: ĝi konsistas el nur tri etapoj: Ferrol, Miño kaj Sigüeiro.

Finistera vojo: Ĉi tiu irejo estas eĉ pli mallonga ol la antaŭa. Ankaŭ ĝi estas vojo kiu iras nur tra eta parto de la Galegia regiono. Finisterre, nomo kiu signifas “Ter-finaĵo”, estas en la t. n. Marbordo de la morto. De tie ĝis Kompostelo estas nur 88 kilometroj. Multaj pilgrimantoj alvenintaj al Kompostelo, profitas la okazon por poste alproksimiĝi al la fama Finisterre (la loko kie la tero finiĝas), la plej malproksima okcidenta loko de la Ibera duoninsulo. Strange, tiu vojo, krom esti la plej mallonga el ĉiuj Jakobaj irejoj, ĝi ne iras al Kompostelo sed venas el la Kompostelo por konduki al alia loko.

Lana vojo: Tiel nomata ĉar ĝi estis la vojo trairita de la hispanaj lano-tond-istoj, komenciĝanta en Alicante, kaj pasas tra Villena, Almansa, Alpera, Alatoz, Casas-Ibáñez, Campillo-de-Altobuey, Monteagudo-de-las-Salinas, Cuenca, Salmerón, Cifuentes, Atienza, Santo-Domingo-de-Silos kaj fine en Burgos kuniĝas kun la Franca Vojo.
Ŝajnas ke ĉi tiu estas la vojo en kiu la turismaj substrukturoj estas malplej disvolvigitaj, tamen la pejzaĝo estas same bela kaj alloga kiel tiu de aliaj branĉoj de la Jakoba Vojo.

Mozaraba vojo: Sub tiu nomo grupiĝas kelkaj vojoj kiuj, elirinte el Almería, Granada, Málaga kaj Córdoba, kuniĝas kun la Arĝenta vojo en Mérida. Ĉi tiu vojo estas sufiĉe misfama tial ke sekvis ĝin la araba armeestro Al-Manzor kiam li iris kun siaj trupoj al Kompostelo por disrabi tiun urbon.

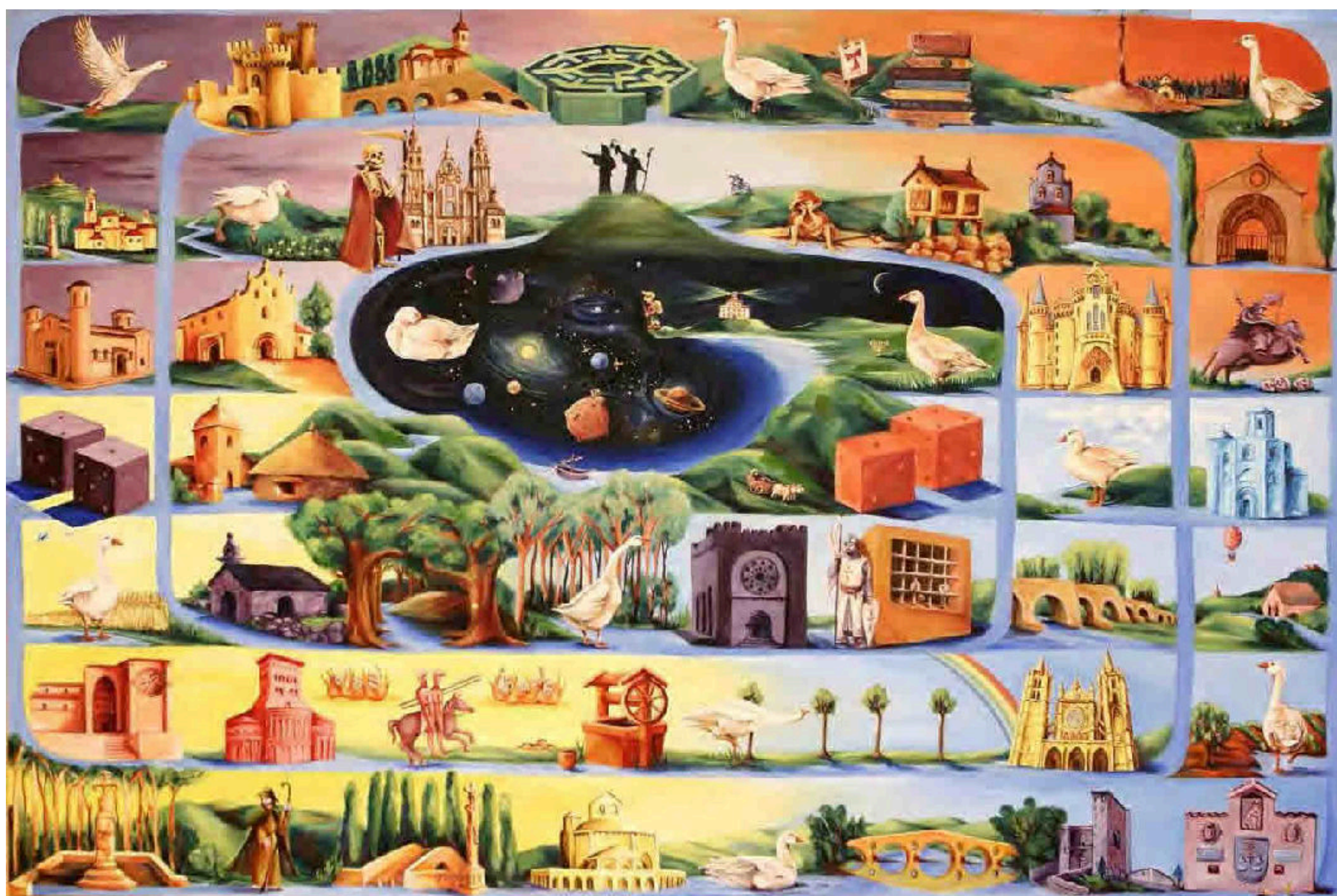

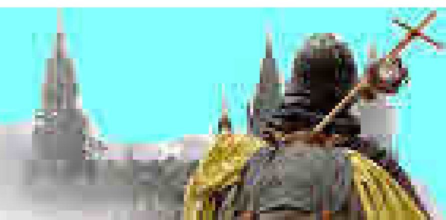
La anser-ludo kaj la Jakoba Vojo

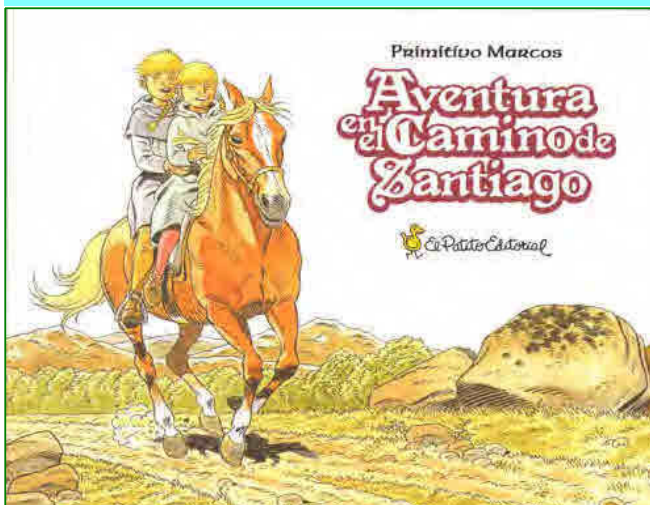
Kiu rilato ekzistas inter la anser-ludo kaj la pilgrim-Vojo al Kompostelo? Kelkaj verkoj pri la Jakoba afero mencias tiun rilaton. Kvankam ili ne ĉiam koincidas en ĝia interpretado, estas inter ili, tamen, kelkaj komunaj elementoj kiujn indas pri-konsideri. En Interreto, el kie estis prenita multaj bildoj kaj informoj pri la Jakoba temo, estas troveblaj kelkaj materialoj pri ĉi tiu afero.
Pri la origino de la ludo apenaŭ oni scias ion kaj ankaŭ estas sufiĉe malcerta la vera rilato de ĝi kun la Vojo al Kompostelo, kun la Templo-kavaliroj kaj kun Maria Magdalena. Iuj esploristoj pri ĉi tiu temo atribuas la originon de la Anser-ludo al la Templ-kavaliroj, kiuj, laŭ tiu teorio, asignis al la anser-vojo ian kriptografian mesaĝon kiun nur la inicitaj membroj de la ordeno kapablus deĉifri. Do, por tiuj templanoj, la Anser-ludo tute ne estis ludo sed gvidilo de la Vojo al Kompostelo. Ĉiam laŭ la sama teorio, la enkriptita gvidilo baziĝus sur la sekret-signifaj markoj kiujn la Konstruo-majstroj metadis sur la monumentoj kiuj ili konstruis: katedraloj, kasteloj, pontoj, preĝejoj… La Anser-ludo estus, do, iu ĉifrita mapo de la jakoba Vojo, sur kiu la templanoj markis la altsignifajn lokojn.

La anseroj de la lud-tabulo indikus aŭ la fino de ĉiu taga etapo de la Jakoba Vojo aŭ la komandor-ejoj de la ordeno apud tiu Vojo. Alie, la ceteraj desegno-kvadratoj de tiu ansera lud-tabulo havus signifon en rilato kun lokoj kaj urbetoj tra kiuj diskuras la Vojo al Kompostelo. Pri tio ĉi koincidas multaj el la specialistoj kiuj okupiĝis pri tiu temo.
La kvadrato de la ponto rilatas al la urbeto de Ponto-de-la Reĝino, la kvadrato de la gastejo aludas la urbeton de Mansillo-de-la-Mulinoj, la kvadrato de la labirinto povas rilati al la urbeto de Sankta-Domingo-de-la-Vojo-Belorado aŭ io en rilato kun la katedraloj ĉar estas konate ke en ĉiu gotika katedralo antikve estis desegnitaj labirintoj surplanke. La kvadrato de la malliberejo ŝajne aludas al la urbo Leono, kie troviĝas la monaĥejo de Sankta-Marko, ofte uzata kiel malliberejo; la kvadrato de la enirejo de la ĝardeno temus pri Monto-Gozo, en la proksimaĵoj de Kompostelo.
Evidentas ke tiu korelativeco inter la kvadratoj de la tabulo kaj realaj la lokoj sur la Vojo estas tre ĝenerala, libera, artifika, senorda… la afero povas esti pli komplika… kaj sekreta, se vere ekzistas la pretendita interrilato.

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

Aventura en el Camino de Santiago

Verkita de: **Primitivo Marcos Ferreiro**

Lingvoj: **Hispana, Galega**

Eldonejo: **El Patito Editorial,** en kunlaboro kun **Fundación Caixa Galicia**.

Paĝoj: 48 blank-nigraj plus 12 koloraj paĝoj

Prezo: 18 eŭroj

Ĉi tiu komiksa verko rakontas la pilgrimadon al Kompostelo de vidpunkto de du infanoj. Ĝi estis publikigita en la galega lingvo, t. e. la lingvo de la regiono kie naskiĝis kaj loĝas la aŭtoro kaj kie troviĝas la urbo Kompostelo kun ties katedralo, celo de la pilgrimantoj, kaj en la kastilia lingvo, t. e. la hispana aŭ oficiala lingvo de Hispanio.

En la jaro 1996 la galega desegnisto kaj scenaristo Primitivo Marcos kreis kolekton da bild-striaj kajeretoj kun 12 blak-nigraj paĝoj kaj koloraj kovertoj. La tri unuaj epizodoj aperis, respektive, en la jaroj 1996 (“La kavaliro”), 1997 (“la kverelo”) kaj 1998 (“la familio”), sed la kvara, titolita “La junulino” restis neeldonita ĝis la apero de la kompleta volumo.

La serio priraportas la aventurojn dum pilgrimado al Kompostelo de iu familio de la 13a jarcento. Ĝi estis desegnita laŭ realisma stilo, kaj rakontadis la historion de la pilgrimado de vidpunkto de unu infano kaj unu infanino de tiu familio, kiuj travivas la iradon kiel procezo de inicado. Kiel dirite, la serio da desenitaj kajeretoj estis fine kunigita en unusola volumo de 60 paĝoj, kiu estis eldonita en novembro de la jaro 2008 kun prologo de la historiisto Francisco Singul de la Universitato de Kompostelo, spertulo pri Jakobaj temoj. Kune kun la albumo venas teko kun skizaj kaj originalaj perkrajonaj desegnaĵoj de la verko (kvin paĝoj).

La rakontita historio komenciĝas en **O Cebreiro**, kaj nenion diras pri la deveno de tiu familio nek pri antaŭaj okazintaĵoj. La historio prirakontas la sep lastajn etapojn de la pilgrimado ĝis la alveno de la familio al Kompostelo. La serio ne nur rakontas la okazintaĵojn de la sinsekvaj etapoj de Vojo sed ankaŭ montras la Mezepokan vivmanieron kaj la eventojn rezultantajn de la karakteraĵoj de la medio. La travivaĵoj de la protagonistoj okazas kun la fono de vilaĝoj, urboj, monaĥejoj, kasteloj… ĝis ĝia kulmino en Kompostelo. Tiu miksaĵo de historio kaj legendoj kaj tradicio igas ke la leganto restu kaptita de scenaro interesa kaj fajnaj desegnaĵoj.

La eldonejo de la libro prikonsideras la eblecon traduki ĉi tiun verkon al la angla lingvo kaj planas la eldonadon de la dua parto de la verko por la nuna jaro 2010, profitante ke ĝi estas Jakoba jaro. Menciindas ke ĉi tiu verko, eĉ se konsistanta en desegnitaj bendoj kaj kun infanaĝaj protagonistoj ne destiniĝas nur al al geinfana publiko, sed povas rezulti amuza kaj instrua legado ankaŭ por plenaĝaj personoj.

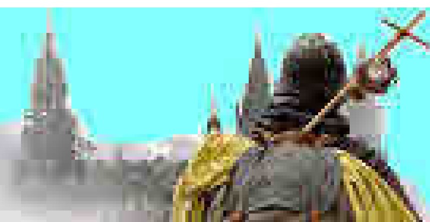
Primitivo Marcos Ferreiro

Naskiĝis en Lugo en la jaro 1962 kaj loĝas en Viveiro ekde 1992.

Infanaĝe li komencis desegni influita de la grandaj komikso-desegnistoj.

Liajn bild-striajn laboraĵojn, en la galega kaj en la hispana lingvoj, kaj ĉefe pri historiaj temoj, oni publikigas ekde la jardeko post 1990.

Li studis Anglan Filologion kaj lia unua laborprofesio estis la instruado. Iomete antaŭ la jaro 1990 oni mendis al li desegnaĵojn kaj fine oni proponis al li la temon de la Jakoba Vojo. En tiu tempo li kontaktis kun eldonejo de revuo kaj komencis verki por ĝi **Os Fernandez** kaj aliaj desegn-laboraĵoj. Li planas verki duan parton de Aventuroj en la Jakoba Vojo.

La Pilgrimanto

Verkita de: **Paulo Coelho**

Lingvoj: Portugala, hispana, angla, franca, germana, itala...

Eldonejo: **Planeta Brasil**

Paĝoj: 160

Prezo: 14 eŭroj

La Pilgrimanto (publikigita en decembro de la jaro 2006) estas iu historio kiun Paulo rakontas unuapersone. Dudek jarojn antaŭ la verkado de tiu libro (en la jaro 1987) Paulo Coelho estis farinta pilgrimadon al Kompostelo. La novelo, do, estas kvazaŭ biografiaĵo de tiu vojaĝo.

La historio komenciĝas priskribante ceremonion en kiu li mem estas inicata kiel majstro kaj kavaliro de iu magia ordeno nomata RAM (Regnum, Agnus, Mundi = Rigoro, Amo, Kompato). Antaŭ la kulmino de la inicado li faris eraron kaj tiele perdiĝis la jaroj de preparado kaj liaj majstroj kondamnis lin serĉi sian spadon (instrumento de sia inicado) en iu antikva religia vojo nomata “La stranga Vojo de Kompostelo” kiu troviĝas en la nordo de Hispanio, ekde la franca Pirineo ĝis Kompostelo kie troviĝis la tombo de la Apostolo Sankta Jakobo.

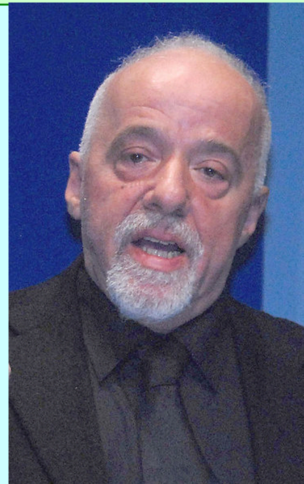
Dezirante akiri tiun gradon je majstro, li forlasas Brazilon kaj translokiĝas al la startloko de la franca vojo al Galegio. Akompanas lin iu itala gvidanto nomata Petrus. Survoje al Kompostelo kaj kun la spirita gvidado de Petrus la pilgrimanto lernas kelkajn aferojn kiuj utilas al li por pludaŭrigi la iradon. Ene de la historio oni priskribas strangajn, mistikajn kaj eksterordinarajn okazintaĵojn kiuj helpas lin renkontiĝi kun si mem, kun siaj deziroj kaj eĉ kun siaj internaj demonoj.

Krom la jam menciitaj protagonistoj de Paulo Coelho mem kaj Petrus la gvidanto, alia persono kiu aperas en la rakonto estas la edzino kiu okupiĝas je la portado de la spado ĝis la loko kiun indikas al ŝi la majstro kaj devas instrui Paulon pri tio, kion li davas fari.

La aŭtoro, pere de tiu rakontado en unua persono kaj kun stilo de memesplorado, intencas esprimi, pere de sia irado tra la Jakoba Vojo kaj la tieaj travivaĵoj, la neceson ke ĉiu havas trovi sian vojon en la vivo, por ke ĉi tiu akiru veran signifon, pliboniĝi kiel personoj kaj atingi kiel eble plej altan spiritualan pinton.

La Pilgrimanto estas speciale grava inter la verkaro de Paulo Coelho, ne nur pro tio ke ĝi estas lia unua romano –al kiu sekvis **La Alĥemiisto**- sed ĉefe pro tio ke en ĝi la aŭtoro plene reliefigas la homecon de lia mesaĝo kaj la profundecon de lia interna esplorado.

Sendube la instruon kiun oni povas eltiri el tiu verko estas ĝuste tio ke la vera funkcio de la pilgrimado estas fari tian personan internan esploradon.

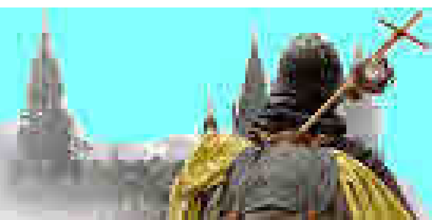

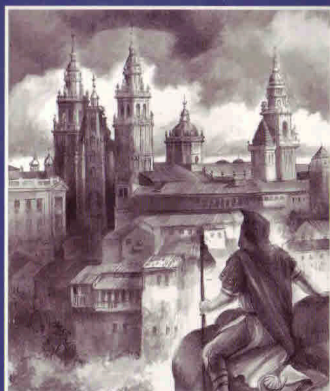
Paulo Coelho

Brazilano, naskiĝis en la jaro 1947. Ne nur verkisto sed ankaŭ komponisto, ĵurnalisto, aktoro kaj direktoro de teatro...

En la jaroj post 1960 li iĝis hipio kaj ĉesis studi por vojaĝi tra Meksiko, Ĉilio, Bolivio, Eŭropo kaj Nordafriko. Post du jaroj li revenis al Brazilo kaj komencis komponi kanzonojn kun Raul Seixas. En 1974 li estis arestita pro agoj kontraŭ la tiama brazila politika sistemo. Li okupas la unuajn poziciojn ĉe listoj de plej vendataj libroj en landoj kiel Usono, Meksiko kaj Hispanujo. Inter la brazilaj aŭtoroj li vendis pli da libroj ol ĉiu alia

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

Legendoj de la Jakoba Pilgrimvojo

La Vojo al Kompostelo tra ĝiaj ritoj, mitoj kaj legendoj

Kompilita kaj komentita de: **Juan García Atienza**
Kun desegnaĵoj de: **Ricardo Sánchez**

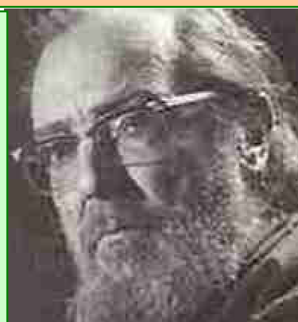
Lingvo: hispana

Eldonejo: **EDAF, S. A.**

Paĝoj: 269

Prezo: 19,95 eŭroj

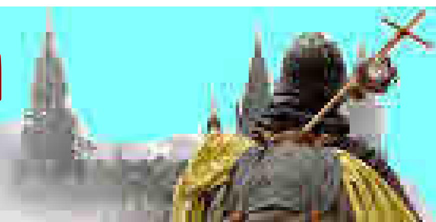
Ĉi tiu kompilaĵo de antikvaj legendoj en rilato kun la Jakoba Vojo estis publikigita de Juan G. Atienza en la jaro 2004. La publikigita serio konsistas el kelkdeko da tiuj legendoj, mitoj kaj ritoj pri la fama pilgrimvojo kaj ties mezepoka etoso. Tiu kurioza libro prezentas kaj substrekas la plej misteran aspekton de la trairado de tiu Vojo.
La kompilinto de ĉi tiu legend-kolekto troviĝas inter la personoj kiuj opinias ke la t. n. Vojo de Sankta Jakobo estis kaj estas iu kultura, religia kaj sociologia fenomeno kiu eble ne havas ion similan en la mondo, samtempe ke iu persona sperto tre profunda por la pilgrimantoj kiuj, celante ian internan transformiĝon kaj ian deziron de renkontiĝo kun la transcendenco, trairis dum jarcentoj la mitan Jakoban irejon: iu Vojo plena je simbola altsignifa ĉifrado.
El inter tiu ĉifrita materialo, ĝuste estas la legendoj kiu rilatas al la Vojo tiuj kiuj plej vigle pludaŭris laŭlonge de la tempo, kaj kiuj plej bone konservis la esencon de la kaŝita mesaĝo, de mirindaj okazaĵoj kaj fantastaj magiaj rakontaĵoj, ofte submaske de simplaj historioj.
Tiu serio de dekoj da legendoj gvidas paŝon post paŝo tra iu Vojo kiu, ekde la Pirineaj montpintoj ĝis la "***Finis Terræ***" (Fino de la Tero) konstituis la spiritan kaj kulturan nutraĵon de Okcidento kaj rivelas al la leganto multajn el la profundaj kialoj de ĉi tiu signifo.
Ĉi tiu tipo je argumentado por prezenti la temon de la libro apartenas al la propra esprim-maniero de Juan G. Atienza. Li, dise en sia ampleksa verkaro, publikigis ne malpli ol 2000 legendoj pri la Jakoba Vojo. Ĉi tiu eldono de la jaro 2004 fakte estas reeldono de alia verko, kun la sama titolo, aperinta en la jaro 1993. En sia verkaro, Atienza eksplikas la naskiĝon de la mito de Sankta Jakobo, analizas la diversajn tipojn je pilgrimantoj kaj rememoras la atestojn de granda nombro da vojaĝantoj kiuj trairis laŭlonge de la jarcentoj la irejon kiun jam menciis Danto en la ***Vita nuova***. Juan G. Atienza estas ankaŭ aŭtoro de la verko: **La sakrala irejo: historioj kaj legendoj de la Vojo de Sankta Jakobo**, en kiu li traesploras la paŝojn kaj la spurojn lasitajn sur la Vojo fare de magiistoj, alĥemiistoj kaj kabalistoj kiuj deziris eksperimenti la inican vivon plej tradician de Okcidento ekde kiam, en la 11a jarcento, la Kristanaro igis ĝin iu irejo de puriga pilgrimado.

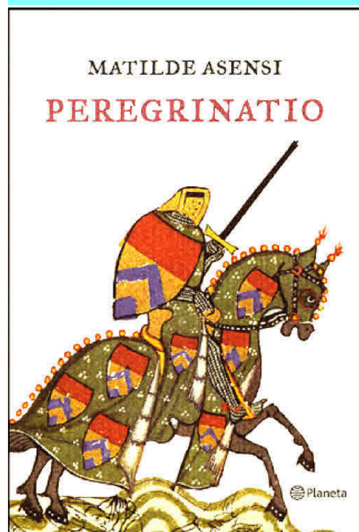

Juan García Atienza

Naskiĝis en Valencio en la jaro 1930.
Licenciulo pri Romanika Filologio laŭ la Universitato de Madrido, dediĉis al la kino grandparton de sia vivo, kiel scenaristo, produktoro, helpanto de direktoro kaj direktoro de kurt-daŭraj filmoj. Li estis ankaŭ televid-reĝisoro.
Ekde meze de la jardeko post 1970, li publikigis artikolojn kaj eseojn en kinematografaj revuoj kaj ĵurnaloj. Ĉiun dediĉon al la kino li forlasis poste por okupiĝi pri esplorado kaj verkado.
La ĉefa parto de lia verkaro estas konstituita je historiaj kaj antropologiaj eseoj, inter kiuj elstaras liaj serioj pri la Templkavaliroj kaj pri la Magiaj lokoj de Hispanio. Li publikigis ankaŭ kelkajn turismajn gvidlibrojn kaj pri vojaĝoj.

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

PEREGRINATIO

Verkita de: **Matilde Asensi**

Lingvo: hispana.

Eldonejo: **PLANETA**

Paĝoj: 127

Tiu verko, la aserto de ties a torino mem, estas kvaza omaĝo al la Jakoba Vojo. La titolo de la libro, ***Peregrinatio***, estas latinlingva vorto kiu signifas pilgrim(ad)o. La tuta teksto de la verko estas kvaza letero, datita en la jaro 1324, kaj skribita de la eks-kavaliro hospitalano Galcerán de Born, protagonisto de la novelo ***Iacobus***, iu anta a verko de la sama a torino. Galcerán, zorgoplena pro la informo kiun li ricevadas pri lia filo, Jonás, kaj ties diboĉa vivmaniero en la Barcelona kortego, decidas sendi al li tiun leteron kiu enhavas tre precizajn ordonojn por la junulo kaj kiu estos por li sia ***Liber peregrinationis***, (Pilgrima Gvidlibro). Akompanata de iu kavaliro de la portugala ordeno de Kristo (antikvaj templ-kavaliroj), Jonás de Born komencos novan etapon de sia vivo ĵurante kiel inicita kavaliro celante fariĝi nobelo kaj ĉampiono de la antikva Saĝeco. Por tion atingi li devos trairi la Vojon al Kompostelo kiel pilgrimanto kaj malkovri la magion kaj la simbolismon kiuj troviĝas en tiu irejo pripensante serioze kaj longda re pri sia estonteco kaj plenumante ĉiujn ritojn de inicado.

Lia trairado pasas, ekde Roncesvalo, tra Jako, en kies termo-banejoj li plenumos la antikvan riton de la Baptado, sin merĝante en la varma akvo sub la luna lumo kiel simbolo de interna pureco. Aliaj ritoj de la inicad-procezo li devos travivi en aliaj lokoj: Eunato, San-Millan, Villasirgo, Carriono, Vilar-de-Donas,.. Post Kompostelo, li devos da rigi la irado ĝis Finistero kie li devos ricevi spadon el la manoj de iu nobelo. Laste, en Lisbono la reĝo Don Diniso nomumos lin nobelon de la reĝa ĉambro metante la spadon sur lia ŝultro.

Kalkaj legintoj de tiu libro, eĉ inter tiuj al kiuj tre plaĉas la verkoj de Matilde Asensi, sin montras elrevigitaj pri ***Peregrinatio*** kaj asertas ke ĉi tiu novelo estas kvaza represado de la novelo ***Iacobus*** sed sen la intrigo kaj la intereso de ĉi lasta. Kurioze, ***Peregrinatio*** pli plaĉas kaj estas favore pritaksata de tiuj kiuj ne estis anta e legintaj la alian romanon, ***Iacobus***. Iuj opinias ke ***Peregrinatio*** devas esti vidata kiel gvidlibro por pilgrimantoj, kiu detale eksplikas la teniĝon kaj la agadon kiun oni devas efektivigi por la ŝate plenumi la postulojn de la pilgrimado al Kompostelo tra la Vojo. Legante la libron kun tia teniĝo oni povas senti kvaza oni estus farante la Jakoban pilgrimadon.

La libro estas bele ilustrita per multaj desegnaĵoj kaj bildoj antikvaj, de la 12a kaj 13a jarcentoj.

Matilde Asensi

Naskiĝis en Alakanto kaj studis ĵurnalismon en la A tonoma Universitato de Barcelono. Dum tri jaroj ŝi laboris en la inform-servo de Radio Alakanto. Poste ŝi rolis kiel responsulino de la loka kaj provinca informado de RNE (Landa Radio de Hispanio) kaj samtempe kiel ĵurnalistino de pluraj inform-medioj. En 1999 ŝi publikigis sian unuan novelon: ***La sukcena salono***, kun traduko al diversaj lingvoj. Sekvis poste aliaj noveloj **Iacobus** (2000), **La Lasta Katono** (2001), **La perdita origino** (2003), **Peregrinatio** (2004), **Ĉio sub la ĉielo** (2006), **Firma tero** (2007), **Venĝo en Seviljo** (2010)… Ŝi ricevis plurajn literaturajn premiojn,

J. M. Zaradona, ed.: Esperanto y traducción

Esperanto kaj tradukado

Esperanto kaj tradukado: utopio kaj realaĵo

Dum la lerno-jaro 2004-2005, en la Soria sidejo de la Universitato de Valladolido, en ties Fakultato pri Tradukado kaj Interpretado, subgvide de Ĉefinstruisto Juan Miguel Zaradona, estis iu kurso je doktoreco, en la hispana lingvo, titolita ***Esperanto y traducción: utopía y realidad*** (Esperanto kaj tradukado: utopio kaj realaĵo). Prologante la enkomputerigitan dokumenton kiu prezentas la materialojn de tiu kurso, J. M. Zaradona sin difinas kiel akademia responsulo sed ne ĉefrolulo de la aranĝo.

La kurso estis destinita al ne-esperantistaj licenciuloj kaj ĝia celo estis diskonigi inter tiuspeca publiko informon pri la ekzistado de la internacia lingvo Esperanto kaj ties taŭgeco por la solvo de la lingva problemo de la mondo. Laŭ atesto de profesoro Zaradona en sia prologo, estis granda la ĉeestantaro de tiu kurso kaj ankaŭ la intereso kiun ĝi dediĉis al la afero.

La kurso disvolviĝis ekde decembro 2004 ĝis junio 2005 kaj krom la lecionoj gviditaj de J.M. Zaradona, estis ankaŭ prelegoj fare de kelkaj fakuloj de Esperanto: Rodrigo Portela, Pedro Garrote, Rafaela Urueña, Jorge Camacho… Se jam dekomence estis inter la partoprenantoj granda intereso pri la temo, laŭ disvolviĝo de la kurso eĉ pli intensiĝis tiu intereso kaj tio respeguliĝis en la laboroj pri la temo realigitaj de la kursanoj mem ĝis la konkretiĝo en eseo aŭ esplor-laboraĵo, dokumentita, centrita, organizita, proponita, subtenita kaj defendita antaŭ la eblaj legantoj de tiuj materialoj. Kaj por ke la afero ne restu nekonata de eblaj interesitoj pri Esperanto oni decidis registri, en la menciita komputer-dosiero, ne nur la pripensojn de la prelegintaj geesperantistoj sed ankaŭ la malkovrojn de la gestudentoj de la kurso.

María Rafaela Urueña.- La rolo de Esperanto en la defendo de la la lingva diverseco

En sia prelego, Doktorino Urueña komencas atentigante pri la fakto ke ĝis nun en la mondo oni zorgis nenion pri la solvo de la lingva problemo. Dum oni multe temas pri la neceso de nova internacia ordo en la ekonomio —pri kio, tamen, oni solvis nenion— kaj pri la tutmondiĝo kaj ties sekvoj, tamen en la lingva tereno onu nur iomete okupiĝis pri la afero de la minoritataj kaj la subdanĝeraj etnia lingvoj, sed tute ne pri la neceso de lingvo internacia.

Nuntempe oni atentas pri la distingo inter la vertikala kaj la horizontala komunikad-formoj. Oni estas superante la etapon de la vertikala informado fare de la regantaroj kaj la transnaciaj entreprenoj pere de presaro, radio, kino, televido… kiuj kondamnas la publikon al la rolo de nuraj ricevantoj, kaj aperis kaj ĝeneraliĝis la uzado de pli potencaj teknikaj medioj de komunikado kiaj la video, teleteksto, Interreto… kiuj kune kun la potenciigo de la eblecoj pri telefonado permesas alitipan komunikadon por la horizontala interkomunikado de la homaro. En tiu kunteksto oni komencas temi pri la rajto je komunikado kaj eblas enkadrigi tiun rajton apud la ceteraj homaj rajtoj.

Sekve la prelegantino montris kiom danĝera povas esti la tutmondiĝo en la komunikado por la transdonado, de unu al alia generacio, de la konoj, spertoj kaj interpretadoj pri la mondo far ĉiu kulturo se ties plej baza elemento de komunikado, la lingvo, estas agresata kaj neniigata de la superregantaj kulturo kaj lingvo. Tial oni devas zorgi pri ĉiuj lingvoj konsiderante la lingvon kiel iun homan rajton kaj kulturan heredaĵon. Ĝi enkadriĝas inter la homaj rajtoj ne individuaj sed kolektivaj.

Post fari historian trarigardon de la konataj kazoj de superregado kaj trudo de iu lingvo super aliaj, la prelegantino analizis pli detale la nuntempa kazo de supereco de la angla lingvo en la internacia rilatoj.

Fine ŝi analizis kiamaniere la diversaj leĝo-sistemoj alfrontis tiun defion de la epoko, kiam la alte evoluinta teknologio ebligis ian interkomunikadon, je tutmonda skalo, por kiu, tamen, oni ne trafe prikonsideris la lingvan instrumenton, priskribis la rolon de Esperanto en la Nova Monda Ordo pri Informado kaj Komunikado kaj finis informante pri la entreprenitaj planoj kaj projektoj por uzado de Esperanto en la Eŭropa Unio.

En la sama unua labor-tago de la kurso estis kromaj tri prelegoj au intervenoj, nome, tiu Luis Hernández pri la temo: ***Esperanto, baza elemento por la universala kulturo***, tiu de Pedro Garrote, kun la temo: ***Historio de la naskiĝo de Esperanto. Vivo de Zamenhof kaj unuaj paŝoj de lia idealo en Hispanio***. Kaj tiu de Juan Miguel Zarandona, titolita: ***La ĵurnalo "La Vanguardia" kaj la Universala Kongreso de Esperanto de la jaro 1909 en Barcelono: postjarcenta kroniko de iu kroniko***.
Ĉiuj tri menciitaj laboraĵoj havas kiel komunan trajton la fakton ke ili pritemas iun aspekton de la historio de Esperanto kaj la Esperanta Movado. Tiu de Luis Hernández pritraktas la esperantan literaturon mond-skale kaj en nia lando, ekde la apero de la lingvo internacia. En tiu eseo oni atentas anka pri la ĝis nun malgranda influo de Esperanto en la universitataj kaj akademiaj medioj de la mondo.
La prelego de Pedro Garrote estis dediĉata al la biografio de Zamenhof, la historio de Esperanto kaj de la unua etapo de la E-movado, kun speciala atento al la komenciĝo kaj enradikiĝo de la esperantista afero en nia lando. La temo estis prezentata kun la konvena informo por la publiko al kiu estis destinata, t.e. kleraj personoj kiuj, tamen, estis konintaj nenion pri la internacia lingvo kaj ties historio kaj movado.
Juan Miguel Zarandona dediĉis sian atenton al la jaro 1909, tre grava por la hispana esperantismo. Tiujare okazis en Barcelono la 5a Universala Kongreso de Esperanto kun la ĉeesto de la la kreinto de la internacia lingvo, Lazaro Ludoviko Zamenhof. La laboraĵo de S-ro. Zarandona faras traprezentadon de tiu evento pere de la enhavo de artikoloj pri la temo, publikigitaj tagon post tago fare de iu grava ĵurnalo de la kongresa urbo.

DUA LABOR-TAGO

Luis Eduardo BERDOR REMÓN, Sabino Pelegrín: iu modelo de esperantisto.

Jesús BOZAL ALFARO, Hispana kaj hispanamerika literaturo en Esperanto. ***La estrella verde***. Manuel García Sesma.

Ángela BLUM SAN JUAN, Ĉeesto de Esperanto en la kina mondo. La kazo de ***La ciudad quemada*** kaj ***El gran dictador***.

Rosario CASAS GONZÁLEZ, Esperanto: la fina venko.

Rebeca FERNÁNDEZ RODRÍGUEZ, La traduktologia penso de Lazaro Zamenhof.

Beatriz GARCÍA DELGADO, Esperanto: favoraj kaj malfavoraj argumentoj.

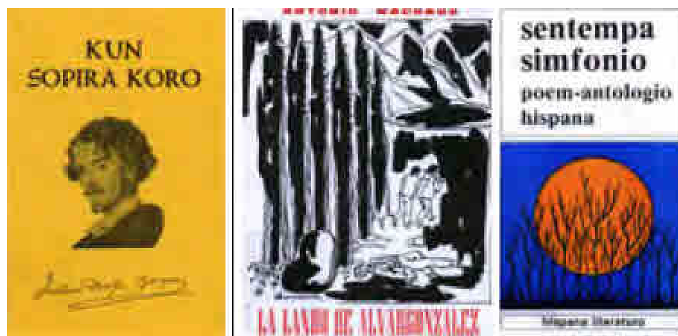
Javier MARTÍNEZ ROMERA, Esperanto kaj kino.

María PASCUAL CABRERIZO, La Esperanta leksikono. Etimologio.

Susana PASCUAL CABRERIZO, La Esperanta literaturo.

Cristina SÁNCHEZ BARBERO, La historio de Esperanto en Interreto.

La materialoj de la dua labor-tago de la kurseto estis intervenoj kaj laboraĵoj de la gestudentoj.
Luis Eduardo Berdor Remón elektis kiel temo la biografion de esperantisto kiun li konis persone. Tralegante la raporton kiun li faras pri Sabino Pelegrín, nuntempa esperantisto de nia lando, ĉiu konanto de la hispana esperantista movado kaj la cirkonstancoj en kiuj ĝi disvolviĝas povas rekoni en tiu biografio tipan portreton de plejparto el la aktivuloj kiuj penas en nia lando por diskonigi kaj disvastigi la internacian lingvon.

Jesús Bozal Alfaro, de la Lernejo pri lingvoj, de Sorio, emfazas la gravecon de la ekzistado de multaj kaj bonkvalitaj tradukaĵoj por pravigi la utilecon de Esperanto kaj kontribui al ĉi ties disvastigado. Li speciale atentas kaj atentigas pri tiuj tradukaĵoj el hispanlingvaj verkistoj: Lorca, Cervantes, Machado, Miguel Hernández, Gabriel Celaya, Bécquer, Neruda… Interesa por ni estas tio ke inter la verkaro tradukita el la hispana lingvo al Esperanto, tiu lingvo-fakulo mencias la tradukaĵon ASTURA BUKEDO eldonita de nia Astura E-Asocio. Inter la verkoj kiujn li mencias li dediĉas specialan atenton al tiu titolita LA ESTRELLA VERDE, de Manuel García Sesma, sentimentala rakonto de hispanaj ekzilitaj geesperantistoj.

Ángela Blum San Juan raportis pri la temo: Ĉeesto de Esperanto en la kina mondo. La kazo de ***La ciudad quemada*** kaj ***El gran dictador***. En tiu artikolo oni esploras la rilaton inter Esperanto kaj la kino. La ĉeesto de la internacia lingvo en la kina mondo prezentas diversajn formojn kaj la artikolo iomete pritemas ĉiujn.: filmoj originale faritaj en Esperanto, filmoj en kiuj aperas tiu lingvo, filmoj subtekstigitaj en Esperanto… kaj speciale pritemas la kazo de la filmoj ***La bruligita urbo*** kaj ***La granda diktatoro***. Post prikonsideri tiujn kaj aliajn filmojn -entute ne multaj- kaj ties rilato kun Esperanto, la aŭtorino konkludas dirante ke plejparto en la filmaro en Esperanto konsistas en dokument-filmoj kaj oni ne povas aliri al ili tra la ordinaraj komercaj kanaloj. La arta kino en Esperanto konsistas en malmultaj filmoj kaj kurt-daŭraj filmoj, ankaŭ ili malfacile troveblaj.
La artikolon de Rosario Casas González, titolita: **Esperanto: la fina venko,** ni estimis konvena traduki ĝin al Esperanto kaj aparte publiki ĝin en ĉi tiu numero de la revuo *(vidu paĝon 43an).*
Rebeca Fernández Rodríguez verkis tiun eseon titolitan: **La traduktologia penso de Lazaro Zamenhof**. La tezo kiun prezentas la aŭtorino estas tiu ke D-ro. L. L. Zamenhof profunde pripensis la viv-kapablon je tradukado de la lingvo kiun li kreis. La lingvo firme staris sur la verkoj kiuj konstituas la **Fundamento de Esperanto**. Tiuj verkoj estas: la **Plena Gramatiko**, la **Ekzercaro** kaj la **Universala Vortaro**. Zamenhof insistis pri la neebleco enkonduki modifojn en la **Fundamento de Esperanto.** Tiamaniere li certigis ke la lingvo povu evolui senriske. Li donis flekseblan strukturon al Esperanto kiu ebligu la kreadon de novaj formoj sed ene de la skemo kiu garantias la unuecon kaj nevariecon de la lingvo. La tradukado iĝis elemento kiu ebligis la poluradon kaj perfektiĝon de la lingvo. Li mem tradukis multajn verkojn de la internacia literaturo: Biblio, teatraĵoj de Moliere, verkoj de Goethe, de Heinrich Heine, fabeloj de Andersen, kaj multaj aliaj. La aŭtorino de ĉi artikolo substrekas la rilaton inter la juda deveno de Zamenhof kaj lia intereso kaj pasio por la ellaborado de internacia lingvo kiu utilu por la tuta homaro kaj kontribuu al la paco inter la popoloj.
Alia laboraĵo de la partoprenintoj en la kurso estas la eseo titolita: **Esperanto: favoraj kaj malfavoraj argumentoj**. Ĝia aŭtorino estis Beatriz García Delgado. La eseo esence centriĝas en la argumentoj tradicie uzitaj por defendi Esperanton kaj tiuj uzitaj por kritiki ĉi tiun. Ĝi atentigas ankaŭ pri la personoj kaj organizaĵoj kiuj defendas kaj tiuj kiuj atakas Esperanton. Temante pri tiuj personoj kaj homaj kolektivoj la verkistino priskribas la komunajn karakteraĵojn de ambaŭ hom-tipoj. Ŝi asertas ke la informo por ellabori tiun laboraĵon estis elprenita ĉefe –kvankam ne ekskluzive- el la Interreto. Kompreneble, la argumentoj favoraj internacia lingvo estas bone konataj en niaj esperantistaj medioj. Malpli konata de ni estas la listo, kiun la artikolo provizas, de la institucioj kaj gravaj personoj favoraj al la disvastigado de Esperanto.

Rilate al la argumentoj kaj kritikoj kontraŭ la internacia lingvo oni konstatas ke ili ne estas tute nekonataj de ni ĉar ni, la geesperantistoj, estas partoprenantoj en la polemiko inter ambaŭ pozicioj kaj multfoje devis alfronti tiujn malfavorajn argumentojn. Sed, inter la grupoj kaj hom-tipoj kiuj konstraŭstaras nian idealon ne estas strange ke inter ili estas kolektivoj kiuj pozicias ĝuste kontraŭ la homfavoraj idealoj de la esperantismo: rasistoj, ŝovinistoj, superregantaj ekspluatantaj soci-klasoj, tutmonda superreganta potenco… kaj ĉefe, estas inter la konstraŭstarantoj personoj kiuj ne konas Esperanton, personoj kiuj kritikas, sen baza kono, aferojn kiujn ili ne konas.

Javier Martínez Romera pritraktis la temon: **Esperanto kaj kino**. La laboraĵo estas dediĉata al tio kion ĝia aŭtoro nomas "la malfacila rilato inter Esperanto kaj la kino". Same kiel alia kursano kiu pristudis ĉi tiun temon, ankaŭ Javier Martínez konstatis ke estis magra la produktado de filmoj kun esperantista enhavo. Sed ĉi tiu signalas tion kion li konsideras iu kialo de tiu manko: li diras ke la malabundeco de esperantaj filmoj eksplikeblas pro la geografia dislokiĝo de la membraro de malgranda kolektivo kia estas la tutmonda esperantistaro. Inter la filmoj, kiujn li citas, kiuj iamaniere rilatas al la internacia lingvo, estas iuj jam menciitaj en la eseo de Ángela Blum, sed estas aliaj ne menciataj tie. ***Angoroj*** kaj ***Incubus*** estas du filmoj tute parolataj en Esperanto. En la usona filmo ***Road to Singapore*** Esperanto estas uzata kiel ekzota elemento por la kantado de la indiĝenoj de iu Pacifika insulo. En aliaj filmoj la uzo de Esperanto respondas al aliaj postuloj, ekzemple, en ***La granda diktatoro*** estis por ne kompromiti la neŭtralecon de Usono en la Dua Mondmilito en la epoko de la filmado. Sed oni uzas la internacian lingvon ĉefe en sciencfikciaj filmoj.

María Pascual Cabrerizo prilaboris la temon: **La Esperanta leksikono: etimologio**. La celo de tiu laboraĵo estis esplori la radikojn el kiuj formiĝis la Esperantaj vortoj kaj tiele analizi la ĉeesto de la diversaj idiomoj en la origino de la internacia lingvo. Sed por tiu studo la aŭtorino de ĉi tiu artikolo prenis kiel specimeno serion de cent vortoj komenciĝantaj per la litero ***m***. Ŝi notis ke Zamenhof kreis la Esperantan leksikonon post konsultadi vortarojn de diversaj lingvoj kaj identigi la komunajn radikojn kiuj igis iujn vortojn kompreneblej en multaj idiomoj, ĉefe la neolatinaj, slavaj kaj germanaj.

La literaturo en Esperanto estas la temo elektita de Susana Pascual Cabrerizo. La celo de tiu studo estis registri la plej gravajn aspektojn de la historio de la literaturo en la internacia lingvo, la plej elstarajn aŭtorojn kaj ties ĉefajn karakteraĵojn. Susana same atentis pri la originalaj verkoj en Esperanto kiel pri la tradukita literaturo al tiu lingvo. Ŝi asertas ke la literaturo en Esperanto, same kiel tiu de aliaj lingvoj, ne havas nur iun celon artan sed ankaŭ propagandan, t. e. de propagando de la ideoj kiujn oni diskonigas per la universala lingvo kaj ankaŭ de propagando de Esperanto mem. En la eseo oni priskribas sufiĉdetale la diversajn etapojn de la literaturo en esperanto kaj ties ĉefajn aŭtorojn kaj karakteraĵojn.

La lasta kontribuaĵo de la gekursanoj estas la artikolo de Cristina Sánchez Barbero, titolita: **La historio de Esperanto en Interreto**. La aŭtorino alte taksas la valoron kaj utilecon de Interreto por la diskonigo de ĉiu ajn afero kaj la manieron kiel tiu interkomunikilo favoras la disvastigadon de la internacia lingvo. Estas en la monda reto milionoj da paĝoj en, per kaj pri Esperanto. En la epoko kiam tiu artikolo estis verkita troviĝis en la reto proksimume 20 milionoj da paĝoj pri Esperanto, ĝis hodiaŭ tiu nombro plialtiĝis al pli ol 52 milionoj.

La lasta akto de la kurso estis nova prelego de Juan Miguel Zarandona. La titolo de la konferenco estis: **Ĉu povas Esperanto kaŝi ian neatenditan danĝeron? La *distopika* vizio de Robert Hugh Benson (1871-1914)**. La preleganto pritemis la verkon La ***Mastro de la Mondo*** de Robert Hugh Benson, brita anglikana pastro konvertita al la katolikismo. En tiu verko oni prezentas estontecan mondon, totalisman, en kiu oni parolas Esperanton. En la novelo de Benson Esperanto estas prezentata kiel ilo de satana sistemo serve de la Antikristo.

La preleganto, post sin demandi ĉu estas iu averto pri danĝero je distopika (kontraŭ-utopia) evoluo de la homa historio en kiu Esperanto ludus la malfeliĉan rolon antaŭviditan de Benson, respondas ke li estas certa ke ne eblas ke tio okazu. Laŭ li, estas en Esperanto iu interna sekreto, malfacile eksplikebla, kiu protektas ĝin el ĉiu troigo, eksceso aŭ malrespondeco. Unu jarcento post la timiga antaŭsento de Benson, Esperanto daŭre estas la nobla idealo kiu estis ĉiam ekde ĝia naskiĝo.

ESPERANTO
la fina venko

E-traduko de la hispanlingva artikolo de Rosario Casas González, el la Universitato de Valladolido

1. Enkonduko

La vorto estas la plej uzata formo de homa esprimado. Tamen, iu el la plej urĝaj problemoj por la socioj de la 20a jarcento estas tiu de la interkomunicado. Multenombras la proponoj, kiujn oni formulis por ĝin solvi. Esperanto povas esti konsiderata unu el tiuj eblaj respondoj.

El la pli ol kvincent malsamaj lingvoj kiujn oni skizis laŭlonge de la historio, Esperanto estas la sola kiun oni paroladas nuntempe en la tuta mondo.

De diakrona vidpunkto, temas pri lingvo inventita kun la celo servi kiel komunikilo por la tuta mondo. De sinkrona vidpunkto, ĝi estas vivanta lingvo, parolata de malplimulto dislokita tra la tuta mondo.

Esperanto estis kreita en la jaro 1887 far la Doktoro Lazaro Ludoviko Zamenhof, iu juda okulkuracisto loĝanta en tiu parto de Polio okupita de Rusio. Zamenhof konceptis Esperanton kiel internacian kaj neŭtralan lingvon (sen ia ajn ligo al iu konkreta etnio aŭ nacio). Lia celo estis disvolvigi kaj uzadi ian laŭregulan lingvon facile lerneblan. Li pretendis ke ĝi estu akceptata kiel internacia kaj helpa lingvo por ĉiuj landoj, kiuj, kompreneble, plukonservus siajn proprajn lingvojn. Temis pri iu projekto de planita lingvo.

Zamenhof esperis el siaj penoj pli ol iun simplan praktikan utilon. Jam de lia infanaĝo afekciis lin la senĉesaj sangaj konfliktoj okazantaj inter la diversaj etnaj kaj lingvaj grupoj de lia naskiĝurbo: Bjalistoko (nordeoste de la nuna Polio). Neŭtrala lingvo, apartenanta al ĉiuj egale, kons-tituus gravan elementon de politika repaciĝo.

2. Esperanto, vivanta lingvo

La unua kaj sufiĉe grava venko de Esperanto okazis kiam ĝi iĝis vivanta lingvo. Ĝia uzado en iu reala lingva komunumo pruvis sian praktikan utilecon kaj sian evoluo-kapablon, ĉar temas pri lingvo kun granda vivo-forto, kapabla asimili novajn vortojn el aliaj idiomoj. La Esperanta terminaro senĉese pliriĉiĝas kaj evoluas celante respeguli la ŝanĝojn de la moderna mondo.

La ĉefa stimulo de la pioniroj en la disvastigado de Esperanto estis la ideo ke se ĉiuj loĝantoj de la planedo sukcesus rekte interkomunikiĝi, sen perantoj, oni metus finon al ĉiuj militoj.

Dum la dua duono de la 19a jarcento, la mondo spertis iun teknologian revolucion. Tiam la esperantistoj nomis *finan venkon* la esperitan estontecon kiam la tuta mondo parolus Esperante. De tiam pasis kvar generacioj kaj nur tre malmultaj konservas tian esperon.

Estas malnova kutimo de la homaj estaĵoj malaprezi ion dekomence kaj poste serĉi la kialojn kiuj pravigus tion. La argumentoj kontraŭ Esperanto estas multenombraj, multaj el ili respondas al propagandaj argumentoj troigitaj fare de kelkaj esperantistoj. Ĝiaj misfamigantoj argumentas ĝian supozitan artefaritecon, mankon je viveco aŭ de esprim-forto, maleblecon je tutmonda enkondukiĝo, la naivecon de ĝiaj adeptoj kiuj konceptus la lingvon kiel rimedon por atingi mondpacon, ĝian utiligadon kiel rimedo por sukcesi superregi la mondon per la malaperigo de ĉiuj ceteraj lingvoj kaj ĉiuj diferencoj inter kulturoj, aŭ eĉ pri ĝia hipoteza utiligado kiel sekreta kodo, ĉar multaj esperantistoj pereis en Aŭŝvico.

3. Esperanto, ne celo sed ilo

La ĉefa baro kiun Esperanto renkontas en sia vojo ne estas sia malfacileco, sed la ĝenerala rezisto al tio ke ĝi iĝu internacia lingvo. Ĉiam kiam komunumoj kun malsamaj lingvoj havis longdaŭran kontakton, normale estiĝis iu *lingua franca*. Tamen, la dominado de iuj lingvoj en la internaciaj rilatoj ne baziĝas, kiel ofte oni pensas, nek sur la nombro da parolantoj nek sur ĝiaj ecoj, sed ĉefe baziĝas sur la ekonomia kaj politika hegemonio en la mondo de la landoj kie oni parolas tiujn lingvojn.

La internacia uzado de iuj naciaj lingvoj distordas la kulturajn interŝanĝojn kaj la informofluon. La nuntempa dominado de la angla estas iu fundamenta faktoro en la konkero de la tutmondaj merkatoj far la produktaĵoj de la usona kulturo. La lingvaj interrilatoj ĉiam estas trudrilatoj de la forta sur la malforta. Neŭtrala lingvo facile lernebla povus starigi ian ekvilibron kaj permesus anstataŭigi ilin per egalecaj interrilatoj kiuj favorus al la minoritata lingvoj kaj, do, la plej malfortaj.

Esperanto ne konstituas nur iun lingvan instrumenton de interŝanĝo, sed ankaŭ reprezentas la celadon de la egaleco. Esperanto povus permesi la komprenon inter la grandaj sociaj grupoj de ĉiuj landoj preter la lingvaj kaj politikaj baroj, sen neceso je perantoj kaj kun senlima enhavo.
Kvankam Esperanto ne estus la panaceo kontraŭ la konfliktoj kaj la militoj, ĝi, jes ja, povus, ĉiukaze, iĝi helpilo por la demokratia solvo de konfliktoj internaciskale kaj rimedo por la egalrajteco en la interkomunikado.

4. Esperanto en la socio de la informado

La ŝanĝoj okazintaj fine de la 20a jarcento daŭre multobligas la realaĵon de granda socia efiko kompareblaj al tiuj de la Franca Revolucio kaj de la presarto de Gutenbergo, kies resono similas al la Kopernika Revolucio en la historio de la homaro.
La teknologia kaj socia transformiĝado daŭre akceliĝas kaj trudas la disvolvigon de la kono. Nuntempe, la kono de la homaro duobliĝas ĉiu kvara jaro, kaj oni kalkulas ke en la jaro 2010 ĝi duobliĝos ĉiu 37a tago.
Laŭmezure ke multobliĝas la kono, pligrandiĝos la sciencaj kaj teknikaj terminoj, aperante tiele defíoj por la terminologiistoj kiuj demarŝas la lingvojn.
La lingvoj estas la nepre necesaj iloj por transporti kaj disvastigi la akiritan konon de generacio al generacio far la homoj. La kreado de la parolataj aŭ skribitaj vortoj, normigitaj por la interkomunikado estas iu el la plej gravaj inventoj de la homaro.
La organizado de konferencoj, sciencaj kolokvoj aŭ seminarioj eblas dank' al la uzado de la lingvoj, kaj estas ankaŭ la ekzisto de la lingvoj tio kio ebligas la disvolviĝon de la scienco kaj la teknologio, la esplorado de la historio, sociologio, la praktika aplikado de la scienco aŭ la literaturo kun la celo plibonigi la socion.
La transsendilo de la specialigita informo estas la Terminologio, tiucele estas nepre necesa ke la lingvoj ĉeestu en ĉiuj terenoj de la socia vivo, atentante pri la neceso je komunikado.

5. Esperanto kaj terminologio

Laŭ la defino provizita de la interreta enciklopedio Vikipedio, terminologio signifas: "iu specialigita vortkolekto de iu fako aŭ de iu ajn okupo al kiu iu ajn grupo dediĉas signifan parton de sia vivo". Foje tiu termino estas nomata slango.
La teknika terminologio evoluas pro la neceso de la fakuloj de iu afero interkomunikiĝi kun ĝusteco kaj rapideco, kaj pro tio ĝi estas nepre necesa kaj dezirinda. Ĉi tio permesas al la fakuloj interkomunikiĝi sen la neceso detale priskribi ĉiun koncepton. Sed foje ĝi efikas malfavore ekskludante tiujn kiuj superregas la specialigitan ĵargonon de tiu grupo. Ĉi tio povas okazigi malfacilaĵojn kiam, ekzemple, iu paciento ne kapablas sekvi la diskutadon de la kuracistoj kaj pro tio li ne povas kompreni sian propran sanstaton aŭ kuracad-procezon. Tio okazigas problemojn ankaŭ kiam fakuloj de malsamaj sed interrilatigitaj aferoj uzas malsamajn fakterminarojn kaj tiele ili ne povas kompreni alies laboron. Ekzemple, ekzistas iu duobligita disvolviĝo inter la psikologio pri la sciado kaj la interagado homo-komputilo, parte tiukaŭze .
La procedoj por la demarŝado de la lingvoj estas:

- ♦Inform-storado.
- ♦Datum-tenado kaj ricevo de novaj datumoj.
- ♦Renovigo kaj modifo de la datumoj se necese.
- ♦Normigo de la terminoj.
- ♦Distribui la terminologiajn kolektojn, en formo de vortaroj, glosaroj, unuligvaj aŭ plur-lingvaj leksikaroj…

La ĝenerala procedo estas: lokalizi terminologian informon; organizi ĝin; transigi kaj uzi la terminolgiaĵojn. En Esperanto, la ĝenerala vortkolekto devenas proksimume 75 procente el la latina lingvo kaj romidaj lingvoj, 20 procente devenas el germanaj lingvoj kaj la cetero el slavaj lingvoj, kiel la rusa kaj la pola, influoj kiuj evidentiĝas ĉefe en ĝia sintakso kaj ĝia morfologio.
La vortoj, kiujn oni prenis, estis elektitaj tiamaniere ke ili estu kiel eble plej rekoneblaj, kiel en la kazo de la vorto "radio", kiu, kvankam ĝi estas latina, estas internacie uzata. Esperanto estas fonetika, ĝi ĉiam estas prononcata laŭ la skribo, ne havas mutajn literojn, nek esceptojn.
Nuntempe Esperanto estas lingvo tute disvolvita. Komence ĝi havis ĉirkaŭ 1.000 radikojn, el kiuj eblis formi 10.000 aŭ 12.000 vortojn. Nuntempe la vortaroj de Esperanto ofte enhavas inter 15.000 kaj 20.000 radikojn, el kiuj oni povas formi centmilojn da vortoj, kaj la lingvo daŭre evoluas: iu Akademio de Esperanto, kies celo estas defendi kaj kontroli la disvolviĝon kaj naturan evoluon de la Esperanta idiomo, laŭ la kriterioj de la "Fundamento" de la lingvo, difinitaj de ĝia iniciatinto, L. L. Zamenhof, kontrolas la nuntempajn tendencojn. Laŭlonge de la tempo, la lingvo estis uzata, fakte, por ĉiu ajn imagebla afero, iuj el ili polemikaj aŭ problemaj. Esperanto eĉ estis malpermesita, kaj ties parolantoj persekutitaj, tiel fare de Stalino, kiu akuzis ĝin esti lingvo de "kosmopolitoj", kiel de Hitlero, ĉar ĝi estis lingvo de judoj. (Zamenhof, la kreinto de la lingvo, estis judo). Dank' al ĝia uzado en malgrandaj kolektivoj, ĉefe en la sino de multaj familioj kiuj prezervas

kaj subtenas ĝin, ekzistas nuntempe ĉirkaŭ milo da personoj kies gepatra lingvo estas Esperanto.
Inter la organizaĵoj de Esperanto-parolantoj orientitaj al la profesiaj kontaktoj kaj specialaj interesoj estas tiuj de kuracistoj, verkistoj, fervojistoj, sciencistoj, muzikistoj kaj multaj aliaj. Ofte ili disponas je propraj presorganoj, ili organizas konferencojn kaj kunlaboras en la disvolvigo de la lingvo por ilia faka uzado. Ekzemple, la Internacia Akademio de Sciencoj de San-Marino ebligas kunlaboradon je universitata nivelo.
Regule aperas originalaj publikigaĵoj kaj tradukaĵoj en terenoj kiel astronomio, informadiko, botaniko, entomologio, ĥemio, juro kaj filozofio. Same, ekzistas organizaĵoj por grupoj kun specifaj interesoj, kiel tiuj de la blinduloj, la grupoj de pioniroj aŭ ŝakludistoj. TEJO, la junula sekcio de UEA, organizas oftajn internaciajn kunsidojn kaj eldonas siajn proprajn gazetojn. Ekzistas ankaŭ asocioj kies membroj estas budistoj, ŝintoistoj, katolikoj, kvakeroj, protestantoj, mormonoj kaj bahaanoj, ekzistas ankaŭ asocioj de ateistos kaj librepensuloj, kaj multenombraj grupoj de aktivistoj en la socia tereno de diversaj tendencoj kiuj uzas Esperanton kiel ilo de interkomunikado.
En la 20aj jaroj, Eugen Wüster publikigis ampleksan vortaron konatan kiel Enciklopedia Vortaro Esperanta-Germana, en kiu la leksikografio de Esperanto akiris ian prestiĝon kaj starigis la bazon de la terminologia laboro en Esperanto. Same, ekzistas iu Terminologia gvidilo, kies enhavo temas pri la principoj de la teknika vortkolekto Esperanta.
Kvankam origine Esperanto estas artefarita, laŭmezure ke ĝi estas ĝenerala lingvo ĝi malligiĝis el la leksikografia normo rezulte de sia ekspansio kaj sia propra parolant-komunumo. La Esperanto-parolantoj el malsamaj landoj kontaktas pere de ĵurnaloj, literaturo, radio, kaj lasttempe, pere de Interreto. Tamen, la teknika terminaro de Esperanto postulas iun terminologian laboron similan al tiu de ĉiu ajn alia lingvo, ĉar Esperanto multe pli estis uzita kiel lingvo de fikcio kaj popola presaro ol kiel lingvo de fakeco, kaj pro tio eĉ nuntempe estas malgranda la disvolvo de multaj fakaj terenoj.

6. Esperanto, Faka lingvaĵo

Nuntempe Interreto povas esti konsiderata kiel la plej fekunda fonto de informo pri Esperanto. Baza instrumento en ĝia disvastigado samkiel en la interkomunikado de multenombraj geesperantistoj, tiel je ĝenerala kiel specialigita nivelo.
Pere de la reto de retoj eblas aliri al multaj vortaroj specialigitaj en la plej diversaj fakoj senpage. Jen sekvas ekzemplo: Kvankam la ekzistanta dokumentaro tute ne abundas, oni montras sekve kelkajn kazojn en kiuj Esperanto aperas kiel instrumento de specialigita scio:

GEOGRAFIO
En la sekva vortaro oni montras ekzemplon de kelkaj landoj en Esperanto, ĝiaj nomoj, ĉefurboj kaj lingvoj kiujn oni parolas en ili:
http://www.bertilow.com/lanlin/notoj.html#ES

Alĝerio
- Alĝerio - Alĝero
- *[Al-Jazā'ir] - [Al-Jazā'ir]*
- **Araba - Berbera**

Liberio
- Liberio - Monrovio
- *Liberia - Monrovia*
- **Angla** - ...

Hispanujo
- Hispanujo - Madrido
- *España - Madrid*
- **Hispana - Kataluna, Galega, Eŭska, Okcitana**

TEKNOLOGIO
La sekva vortaro enhavas ekzemplon de kelkaj terminoj rilate al la teknologio kune kun ties koncerna traduko en la angla.
(El la vortaro:
http://www.bertilow.com/roko/r.html)
⇒ radio = radio 1. Sendado de sono per elektromagnetaj ondoj (= radiofonio).
2. Ilo por ricevi kaj auskulti radian elsendon (= radiaparato, radiofono).
⇒ registri = to record Per ia tekniko konservi ekz. sonon. Vidu surbendigi, surdiskigi.
⇒ regstango = joystick Stang(et)o, kies movo regas diversajn funkciojn de aparato, ekz. Sintezilo. Vidu regilo.

INFORMADIKO
La sekva vortaro konsistas el 2612 terminoj, inkludante bazajn nociojn de teorio pri komputado aŭ programado, pri kiuj oni provizas detalan difinon: (El la informadika vortaro:
http://www.iis.nsk.su/persons/pok/Eo/KompLeks/html/DEFAULT.html)

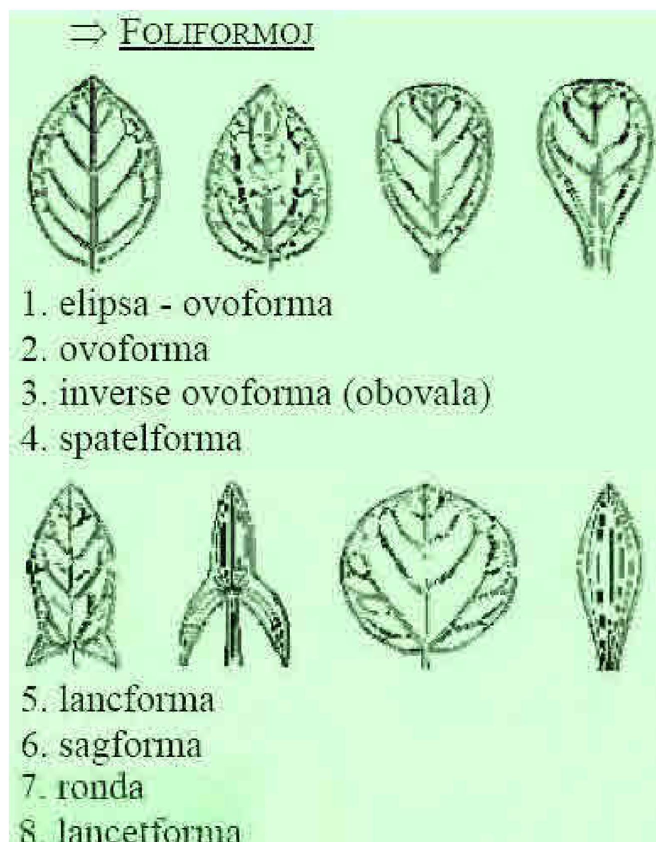
SOCIAJ SCIENCOJ
La sekva vortaro konsistas en iu enciklopedio je malgranda skalo. Ĝi enhavas terminojn artajn, humanismajn, sciencajn kaj historiajn inter aliaj, krom ligilojn ekde la propraj definoj al aliaj terminoj. (El la vortaro de sociaj sciencoj:

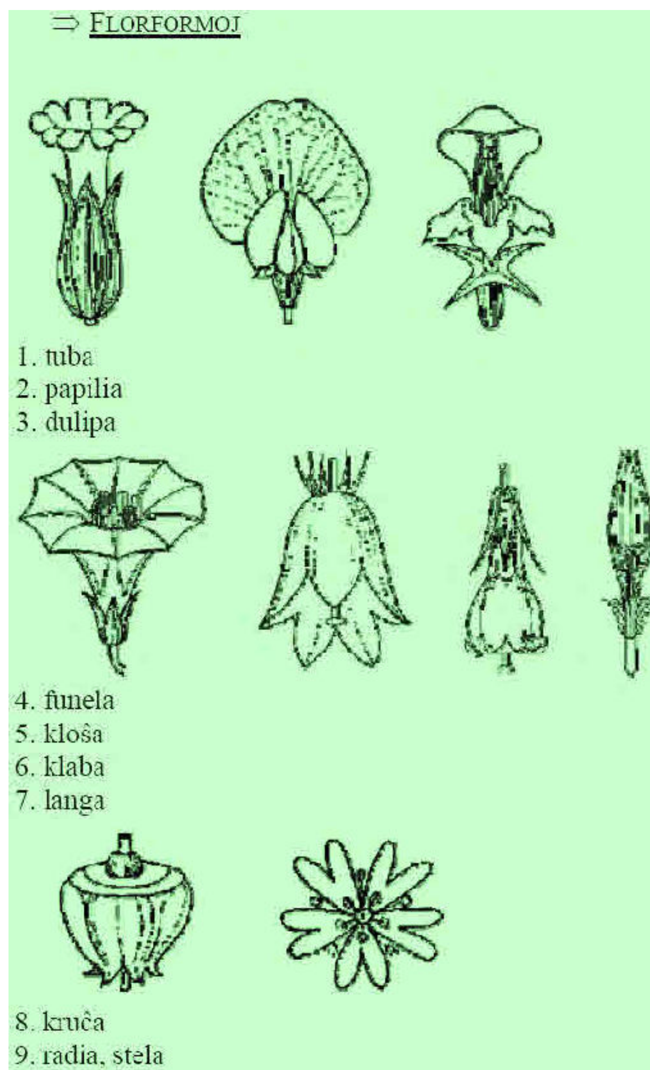
http://www.unileipzig.de/esperanto/voko/revo/)

PRAHISTORIO
1. Parto de la historio, kiu ne postlasis skribitajn dokumentojn.
2. Scienco, kiu studas partojn de historio sen skribitaj atestoj, precipe helpe de arkeologio.

GALAKSIO
1. Ĉiu el la grandaj stelamasoj, kiuj konsistigas la unuojn de la universo: la Lakta Vojo estas nur unu galaksio inter miliardoj da galaksioj, kiuj ekzistas tra la kosmo; la homaro loĝas sur etete malgranda rokriĉa planedo (Tero) de tiu galaksio [1]; la kolosaj skaloj de la galaksioj [2]. usonaj astronomoj malkovris ke du konataj planedsistemoj ekster nia galaksio havas ne po nur unu sed po du planedojn [3].
2. (evitinde) la Lakta Vojo

BOTANIKO
Sed, sendube, la plej kompleta Esperanta vortaro el ĉiuj konsultitaj estas tiu specialigita en Botaniko. La kap-vortoj aperas tute en Esperanto konsiderante ĉu ili apartenas al la tipologio de la floroj, folioj, tigo aŭ fruktoj.

7. Esperanto, Lante sed firm-paŝe

La antaŭenirado de Esperanto en la plej ĵusa historio estis rimarkinda. Tamen, restas ankoraŭ longan trairendan vojon, multaj terenoj por malkovri kaj esplori en la serĉado de la esperantista ekvivalento. Tre pena laborado kiu postulas grandan energion kaj kiu, laŭ opinio de multaj, estas kvazaŭ anekdoto, ne pro manko de profundeco, sed pro manko de praktika disvolviĝo. Ĉi tiuj asertoj ne bremsas iun lingvon kiu supervivis la marĝenigon dum preskaŭ unu jarcento kaj duono, ili nur malhelpas ĝian lantan sed firman paŝadon.

Esperanto ĝuas nuntempe la stimulon de mondo deziranta favorigi kaj doni ŝancon al la plej malfortaj, kun iu rimedo faciliganta kaj diskoniganta kia estas Interreto, kaj, ĉefe, kun la konvinko de la geesperantistoj, pri tio ke, eĉ se multaj baroj oni renkontis, ili ne ĉesis en sia obstino diskonigi iun neŭtralan lingvon, sen iu ajn dolĉigaĵo kaj samtempe plurala, kiu povus utili kiel ilo antaŭ internaciaj konfliktoj. Iu rimedo kiu en la lingva tereno faciligus la lernadon kaj asimiladon de la fakaj slangoj, kaj kies objektivecon estus necese profiti estante la celo kiun la terminologio ĉiam intencis atingi.

Delikata vango-frapo de Brazilo al la mondo

Deklaracio de Chico Buarque Ministro pri Instruado de Brazilo

Ne okazas ĉiutage tio ke iu brazilano donas oportunan kaj tre delikatan vango-frapon al la usonanoj.

Dum debato en iu usona universitato, oni demandis al eksguberniestro de la Federala Distrikto de Brazilo kaj nuna Ministro pri Instruado de tiu lando, CRISTOVÃO CHICO BUARQUE, kion li opinias pri la internaciigo de la Amazonio. Iu usonano en la Unuiĝintaj Nacioj enkondukis sian demandon, dirante ke li estis esperante la respondon de humanisto kaj ne de brazilano.

Jen la respondo de Sinjoro Cristóvão Buarque:

Verdire, kiel brazilano, mi povus nur poziciiĝi kontraŭ la internaciigo de la Amazonio. Eĉ se niaj registaroj ne zorgas laŭdece tiun riĉaĵon, tamen ĝi apartenas al ni.

Kiel humanisto, estante sentema pri la risko je klimata degradiĝo kiun la Amazonio suferas, mi povas imagi ĝian internaciigon, kiel ankaŭ ties de ĉio cetera, kio tre gravas por la homaro.

Se la Amazonio, de vidpunkto de humanista etiko, devas esti internaciigita, ni interneciigu ankaŭ la rezervojn de nafto de la tuta mondo. La nafto tiel gravas por la bonstato de la homaro kiel la Amazonio por nia estonteco. Spite al tio, la posedantoj de la rezervoj pensas ke ili rajtas plialtigi aŭ malplialtigi la elfosadon de nafto kaj plialtigi aŭ ne ĝian prezon.

Sammaniere, la financa kapitalo de la riĉaj landoj devus esti internaciigita. Se la Amazonio estas iu rezervo por la tuta homaro, ĝi devus ne esti bruligita nur laŭvole de unusola posedanto aŭ unusola lando. Bruligi la Amazonion tiel gravas kiel la senlaboreco okazigita de la arbitrecaj decidoj de la spekulantoj de la tutmondiĝo. Ni devas ne permesi ke la financaj rezervoj estu uzataj por bruligi kompletajn landojn en la voluptеco de la espekulado.

Ankaŭ, antaŭ ol ties de la Amazonio, mi ŝatus vidi la internaciigon de la grandaj muzeoj de la mondo. La Luvro devus ne aparteni nur al Francio. Ĉiu muzeo en la mondo estas gardanto de la plej valoraj kaj belaj objektoj produktitaj de de la homa genio. Oni devas ne permesi ke tiu kultura heredaĵo, kia estas la Amazonia natura riĉaĵo, estu manipulata kaj detruata laŭ la plaĉo de unusola posedanto aŭ unusola lando. Antaŭ ne multe, iu japana milionulo decidis enterigi, kune kun li, iun pentraĵon de granda artisto. Male, tiu pentraĵo devus esti internaciigita.

Dum okazas ĉi tiu renkontigo, en la Unuiĝintaj Nacioj estas okazante la Foro de la Jarmilo, sed iuj land-prezidantoj malfacile povas parto-preni, pro iuj malagrablaj situacioj okazintaj en la usona landlimo. Tial, mi pensas ke Nov-Jorko, kiel sidejo de la Unuiĝintaj Nacioj, devus esti inter-

naciigita. Almenaŭ Manhatano devus aparteni al la tuta homaro.
Kaj same oni povus diri pri Parizo, Venecio, Romo, Londono, Rio-de-Ĵanejro, Brazilijo... ĉiu urbo en la mondo, kun sia specifa beleco, sia historio, devus aparteni al la tuta mondo.
Se Usono volas internaciigi la Amazonion, por ne riski lasi ĝin en la manoj de la brasilanoj, ni internaciigu ĉiujn arsenalojn de nukleaj armiloj. Sufiĉas pensi ke ili jam pruvis esti kapablaj uzi tiujn armilojn, provokante detruadon milfoje pli granda ol la bedaŭrindaj bruligadoj efektivigitaj en la brazilaj arbaroj.
En siaj diskursoj, la nunaj kandidatoj al la usona prezidenteco defendis la ideon internaciigi la arbarajn rezervojn de la tuta mondo ŝanĝe de la ŝuldo. Komence ni uzu tiun ŝuldon por garantii ke al ĉiu infano en la mondo eblu manĝi kaj ĉeesti la lernejon. Ni internaciigu la geinfanojn, zorgante pri ĉiuj ili sendepende de la lando kie ili naskiĝis, kiel Heredaĵo kiun meritas la civitanoj de la tuta mondo. Multe pli ol ili meritas la Amazonion. Kiam la gvidantoj zorgos pri la malriĉaj geinfanoj de la mondo kiel Heredaĵo de la homaro, ili ne permesos ke tiuj geinfanoj estu labor-antaj kiam ili devus esti lernantaj; ili ne permesus ke tiuj geinfanoj mortu kiam ili devus vivi.
Kiel humanisto, mi akceptas defendi la internaciigon de la mondo; sed, dum la mondo traktus min kiel brazilano, mi batalos por ke la Amazonio apartenu nur al ni. Nur al ni!
NOTO: Ĉi tiu artikolo estis publikigita en la *NEW YORK TIMES, USA TODAY, WASHINGTON POST…* kaj en la ĉefaj tagĵurnaloj de EŬROPO kaj JAPANIO.
En BRAZILO kaj ceteraj landoj de Latin-Ameriko, ne estis publikigita ĉi tiu artikolo. Kontribuu vi diskonigi ĝin.

Kuirante kun Pilar

Pasteĉo de fiŝoj kaj salikokoj

INGREDIENCOJ

400 gramoj da fiŝoj
250 gramoj da senŝeligitaj salikokoj
1 malgranda skatolo da tomat-pureo
3 grandaj ovoj
100 centilitroj da likva kremo
Salo kaj pipro
Oleo kaj butero

ELLABORADO

Purigi la fiŝojn kaj la salikokojn, tranĉi ilin al etaj pecoj kaj leĝere friti ilin en iu pato kun iomete da oleo aŭ butero.
Aldoni la tomat-pureon kaj atendi iometan reduktiĝon. Aldoni la salon kaj pipron kaj ĉesigi la fritadon.
Bati la ovojn kune kun la likva kremo kaj aldoni ilin al la antaŭa miksaĵo, agitante.
Ŝmiri per butero iun ujon. Verŝi la miksaĵon en la ujon, kaj kuiri ĝin en forno dum preskaŭ unu horo ene de pli granda ujo en kiu bolas akvo.
Atendi la malvarmiĝon de la maso kaj poste verŝi ĝin en la teleron per kiu oni prezentu ĝin.

Poezia angulo

Esti patrino en Afriko

Pro la akuŝaj doloroj suferis la patrino,
sed, aliajn pensojn havis enmense la patrino,
pro doloroj kaj malespero ploris la patrino.
Kio estas, ĉu li aŭ ŝi? demandis la patrino,
kunhelpantaj virinoj respondis al la patrino,
de bela, feliĉa ino estas vi la patrino.
Kion ŝi faros, ploreme pensadis la patrino.
Ĉiam kuraĝa, progresema estis la patrino,
pro sia pasado denove ploris la patrino,
al mizero, malsato rememoris la patrino,
ĉu al ŝi tiu destino? pensadis la patrino,
Pri sia belega bebo, fieris la patrino,
idojn en aliaj landoj, enviis la patrino.
Inter laboroj pasigis la tempon la patrino,
hejmo, kamparo, ĉio dependis de la patrino,
pri la kara filino ĉiam zorgis la patrino,
cerbumadis, pensis konstante pri ŝi la patrino,
ŝi studu, estu klera, opiniis la patrino.
Post du jaroj denove gravediĝis la patrino,
feliĉo, malespero invadis al la patrino,
feliĉon ŝi sentis kiel virino, la patrino,
malesperon, ĉar jen novaj zorgoj por la patrino,
lasta ĝi estu, decidis kuraĝe la patrino.
Tiusence parolis sian edzon la patrino,
li ne multe komprenis al ŝi, esti la patrino.
alvenis tago denove fariĝi la patrino,
jen alifoje akuŝdoloroj por la patrino.
al helpantinoj, sama demando de la patrino,
Kio estas, li aŭ ŝi? scivolemis la patrino,
de forta kaj bela viro, vi estas la patrino,
per tiu sciigo tre trankviliĝis la patrino,
pensis estontan helpon de filo al la patrino.
Pasadis la tempo, malrapide por la patrino,
volis siajn gefilojn, fortajn klerajn, la patrino
ĉeestis lernejon, laŭdezire de la patrino,
lernejo malproksima opiniis la patrino,
sed volis gefilojn tre edukitaj, la patrino.
Sed rekonsideris sian deziron la patrino,
fakte pro troa hejma laboro, por la patrino,
estis kaŭzo ŝanĝi sian projekton, la patrino.
legas kaj skribas iomete, pensis la patrino,
ili revenos lernejon, rezonis la patrino,
kiam eblecoj pliboniĝos, diris la patrino.
Neniam plenumiĝis deziroj de la patrino,
milito ruinigis la celojn de la patrino,
kia estonteco por ili, pensis la patrino,
mizero ilin atendas, konkludis la patrino.
Nova ideo venis al menso de la patrino,
ili devas iri for, jen solvo por la patrino,
sed ili estas tre junaj, rezonis la patrino.
sed neniel rezignis sian celon la patrino,
esploris opiniojn en la tribo la patrino,
kaj tuj malkovris similajn decidojn, la patrino.
Tiel komenciĝis nova vivo, por la patrino,
mia tasko, ŝpari monon, pensis la patrino,
dume miaj gefiloj kreskos, diris la patrino,
jen febro en tuta tribo, konstatis la patrino,
ok jarojn tre laborigajn bezonis la patrino,
bovinojn oni vendis por helpi al la patrino,
kaj alvenis la terura tago por la patrino,
ilia foriro tuŝis koron de la patrino,
ĉu iam mi revidos ilin, pensis la patrino,
ili ekmarŝis, kio plorigis al la patrino,
eĉ for de sia vido, daŭre ploris la patrino,
al ili jam multajn konsilojn donis la patrino,
kiel trapasos la dezerton, pensis la patrino,
ili neniam vidis maron, diris la patrino,
kian landon ili alvenos, revis la patrino.
Pasis jaro, kun pento kaj ploroj de la patrino,
ĉiutage preĝis laŭ tradicie, la patrino,
post du jaroj alvenis novaĵoj por la patrino,
kun letero nervema rapidis la patrino,
ĉe najbarino, ĉar ne sciis legi la patrino,
letero de via filo, diris al la patrino.
Tre detale informis la filo al la patrino,
monaton en dezerto, rakontis al la patrino,
kun malvaro, malsato, sciigis al la patrino,
jes,aliaj homoj ankaŭ sopiris al la patrino,
ni alvenis arbaron, raportis al la patrino,
nu, malfacile ĉion rakonti al la patrino.
Kiam ni enŝipiĝis, memoris al la patrino,
filino kaj fratino digna de vi la patrino,
imagu nin en ŝipo kun penso pri la patrino,
jen ŝtormo, jen danĝero, ni preĝis al la patrino,
falis la filino, la juvelo de la patrino,
nokte mi ŝin ne vidis, aŭdis voki al la patrino,
lastaj vortoj ŝiaj, patrino, patrino, patrino,
najbarino, mi petegas helpu al la patrino.
mia fratino mortis, konsolu al la patrino.
Pri la lando multe por rakonti al la patrino,
laboron trovis, certe tio plaĉos al patrino,
mi ankaŭ studas, ĝi estis celo de la patrino,
jes, ekde ĉi tie ĉion bonan por la patrino,
geamikoj ĉi tie, salutas al la patrino.
ĉiam en mia penso troviĝas vi, la patrino,
morto de filino ne ĉagrenu, al la patrino,
baldaŭ mi troviĝos en la brakoj de la patrino,
eble post du jaroj mi vizitos al la patrino.

Luis Serrano Pérez

IRENA SENDLEROVA

Ne ĉiam oni aljuĝas la Nobel-Premion al tiu, kiu plej meritas ĝin. La 12an de majo de 2008 mortis iu 92-jaraĝa polino nomata Irena Sendlerova. En la jaro 2007 ŝi estis proponita de Polio por ricevi la Nobel-Premion, sed tiu distingo estis aljuĝita, kiel sciate, al la usona Vicprezidento Al Gore. Kiujn meritojn havis tiu ino por kandidati al la Nobel-rekompenco? Ni vidu ŝian historion.

Irena Sendler naskiĝis la 15an de februaro 1910 en Varsovio. Ŝia patro estis kuracisto. Dum la Dua Mondmilito, ŝi vivis en Varsovio kaj laboris por la urba "Sociala Bonfara Sekcio". Ŝi komencis helpi judojn ekde la tempo de la starigo de la Varsovia geto. En decembro de 1942, iu organizaĵo kreita por helpi la judojn, nomumis ŝin estri la infanan sekcion. Kiel dungito de la Sociala Bonfara Sekcio, ŝi havis specialan permeson eniri la Varsovian geton, kie estis amasigita pli ol duonmiliono da gejudoj kaptitaj en ĉiuj teritorioj kontrolitaj de la germana armeo kun la celo ekstermi ilin iom-post-iom.

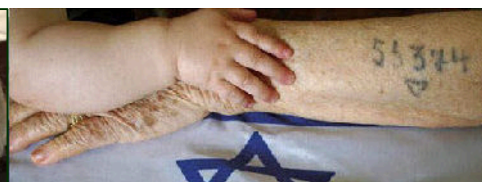
Irena atingis por ŝi kaj por alia kunulino dokumentojn de la germanaj aŭtoritatoj por labori en la geto kiel kuracistino por varti la viktimojn de kontaĝaj malsanoj. La germanoj preferis ke estu poloj tiuj kiuj zorgu pri la kontaĝaj malsanoj por eviti al si mem tiun danĝeron. Tiamaniere Irena sukcesis permeson por aliaj kunlaborantinoj. Laŭlonge de unu jaro kaj duono ŝi sukcesis savi pli ol 2.500 geinfanojn uzante diversajn ruzaĵojn. Unue ŝi eligis ilin en ambulancoj kiel viktimoj de tifo, sed baldaŭ poste ŝi uzis aliajn metodojn por kaŝi ilin: sakoj, rub-kestoj, ilar-kestoj, varujoj, ĉerkoj… La savitaj geinfanoj estis transdonitaj al polaj familioj, al Varsovia orfejo, al la Fratinoj de la Familio de Sankta Maria kaj katolikaj monahinejoj de la monahinoj en Turkowice kaj Chotomowo, por ke ĉiuj ĉi tiuj zorgadu pri ili ĝis kiam ili povu esti transdonitaj al iliaj familianoj

Irena volis ke iam tiuj geinfanoj povu rehavi iliajn verajn nomojn, ilian identecon, personajn historiojn kaj familiojn. Tiucele ŝi elpensis iun arkivon en kiu registris la nomojn de la geinfanojn kaj iliajn novajn identecojn. Arestita en 1943 de Gestapo, ŝi estis severe torturita kaj estis kondamnita al mortopuno. La organizaĵo ***Żegota*** kun kiu ŝi estis laborinta en la operacio de liberigado de geinfanoj savis ŝian vivon per subaĉeto de Germanaj gardistoj survoje al ŝia ekzekutejo. Dum la tempo en kiu ŝi kaŝiĝis, ŝi daŭrigis labori por la judaj infanoj.

En 1983 ŝi estis rekonita de la Israela Supera Kortumo kiel “Justulo inter la nacioj”. En la 10a de oktobro 2003 Irena ricevis la honorigan Ordenon de la Blanka Aglo, la plej altan polan civilan honorigon.

Oni nomis ŝin: “la patrino de la geinfanoj de la Holokaŭsto”. Iam ŝi deklaris: La kialo pro kiu mi liberigis la geinfanojn originiĝis en mia hejmo. Mi estis edukita en la kredo ke ĉiu persono devas esti kore helpata senkonsidere al sia religio aŭ nacieco.

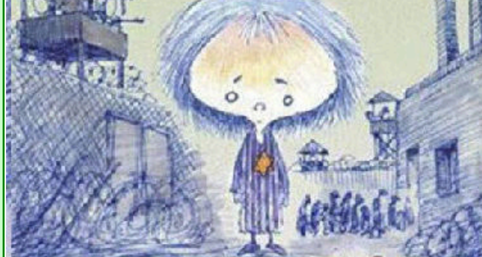
Pasis pli ol 60 jaroj post la finiĝo de la Dua Mondmilito, en kiu okazis la organizita tragedio de la Holokaŭsto. Dum la tempo de tiam pasinta okazis aliaj amasaj masakroj en la mondo. Ni memoru la viktimojn de ĉiuj ĉi amasmortigoj, nun pli ol ciam antaŭe, kiam iuj, kiel la historiisto David Irving kaj aliaj asertas ke la Holokaŭsto estas mito. Oni devas certigi ke neniam la mondo forgesos tiajn kruelaĵojn, ĉar ne mankas tiuj, al kiuj plaĉus fari tion denove.

I magu al vi mem en lando kie viaj samlandanoj sekvas la voĉon de ekstremisma politikisto al kiu ne plaĉas via religio. I magu ke oni forprenas de vi ĉion, ke via tuta familio estas sendata al iu koncentrejo por labori sklave kaj esti murditaj. En tiu loko oni senigas vin eĉ de via nomo por esti anstataŭita de numero tatuita surbrake. Tio nomiĝis Holokaŭsto, kiam milionoj da homoj pereis nur pro sia kredaro...

Eta moko pri Mezepoko

